
BIBLIOTECA NAZIONALE di TORINO
44
Dono CIACCIO

P H Æ D R I

AUGUSTI CÆSARIS LIBERTI

FABULARUM ÆSOPIARUM

LIBRI QUINQUE.

INTERPRETATIONE ET NOTIS ILLUSTRAVIT

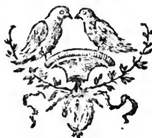
PETRUS DANET ACADEMICUS

JUSSU

CHRISTIANISSIMI REGIS,

IN USUM

SERENISSIMI DELPHINI.

BASSANI MDCCLXXXVII.

PROSTANT

VENETIIS APUD REMONDINI.

Superiorum Permissu, ac Privilegio.

SERENISSIMO

DELPHINO.

SI quis hoc opus solo ex nomine, vel autorem operis ex una fortuna æstimabit, SERENISSIME PRINCEPS, *putabit fortasse me vel sapientiæ tuæ non meminisse, vel dignitatis, qui Fabulas offeram Tibi, & velim Te in summâ altitudine gloriæ collocatum*

 cum

cum liberto fabulari. Si tamen vel de his Fabellis, vel de Scriptore Fabellarum judicabis non ex illorum sensu; parum sano & integro, sed ex illo gustu acutissimo, qui Tibi est innatus ac ingenitus, sic opus ipsum suscipies, sic autorem ipsum complecteris, ut putes nec operis tenuitatem tuæ sapientiæ, nec autoris humilitatem dignitati tuæ posse quidquam officere.

Non dubitabis profecto, SERENISSIME PRINCEPS, *cum eo liberto confabulari, cui ad Augustum Imperatorem erat aditus perfacilis, cuique sua virtus non libertatem modo, sed opes, honores & summorum Principum amicitiam conciliavit; qui non minus habuit fiduciæ ut mores dissolutos carperet Optimatum, quam artis, ne exulceraret animos; qui ita fuit accommodatus ad erudiendam plebem propter simplicem & quasi nudam Apologorum venustatem, ut dignissimus fuerit Imperatorum amicitiâ & consuetudine propter excelsam quandam & politiorem tum vitæ, tum sententiarum elegantiam.*

Sic age cum Phædro, ut Athenienses & Romani terrarum domini solebant agere cum servis, quibus inter Saturnalia dabant aliquam ludendi secum, epulandi, colloquendi, imperandi potestatem. Neque vero, quanquam ille est Fabularum artifex, habebis

comitem indignum Tui. Quot enim edidit Fabulas, tot satyræ sunt, in quibus vel abstrusioris Philosophiæ utilissima capita jucundissime tractavit, vel callide adumbravit ætatis suæ corruptissima tempora, & conatus est, sermone belluis attributo, homines emendare. Provocavit eos ad ipsum naturæ tribunal, ut quod in se mali aut boni nolebant agnoscere, id in feris contemplati fugerent aut optarent. Nam quis in cane, fidem; in agno, lenitatem; in formicâ laboris assiduitatem commendari audiat; nec in homine damnet continuo perfidiam, crudelitatem, ignaviam? Aut quis accuset in lupo rapacitatem, dolos in vulpe, in leone sævitiam; nec ista omnia in unum sæpe hominem confluxisse indignetur?

Quòd si referre volueris animum, SERENISSIME PRINCEPS, *ad illas rerûm imagines, cognosces totam de moribus disciplinam, totam civilem scientiam iis contineri, quarum altera vitam debet omnium informare; utraque tuam. Cogita enim, & ipse tecum reputa, quot & quantis virtutibus instructum esse Te oporteat, ut teneas Regni Christianissimi clavum, & Parentis tui sedem tantâ æquitate stabilitam, tot victoriis conspicuam, tot auctam Provinciis. Debes Te Gallis, quorum ut summus est in suos Reges amor, summa veneratio, ita*

sum-

summam necesse est esse Regum in regendis illis pietatem, integritatem, æquitatem. Sedebis in luce Europæ, in oculis clarissimi Imperii, atque in auribus universarum late gentium ac nationum positus. Intuebitur in Te incredibilis civium & populorum, cum sociorum, tum etiam hostium multitudo. Convertent se tuos ad nutus infinitæ urbes, innumerabiles Provinciæ, ac virtutes omnes tuas tanquam ex edito quodam Theatro suspicient.

Accedit ad hanc difficultatem, SERENISSIME DELPHINE, *sustinenda Tibi Ludovici, bello & pace Maximi, fama, tantarum & tot virtutum splendore collecta. Vides quam sit ejus longe lateque diffusum nomen; vides quo vultu, quo supercilio Gentes omnes, Civitates, Principes, Imperatores, Europam denique totam solus convertit & commovet; quantâ armorum suorum felicitate modo suos tegit, modo lacessit improbos, modo se & Regnum lacessitus ulciscitur! Quam facile inconstantiam fortunæ consiliorum prudentiâ moderatur, & victoriæ jura per sua castra, quorum numero terras & maria occupat, sic dividit & partitur, ut uni Ludovico victoria videatur ubique laborare. Aspicis qua fortitudine contra exteros, qua fide pro sociis, qua humanitate cum suis omnia gerere consuevit.*

Hanc

Hanc Tibi viam, SERENISSIME PRINCEPS, *Ludovicus aperuit. Te ad has laudes, quasi quadrigis volantem admiramur. Tuum est illud curriculum, in quo insistere, ut summopere gloriosum est, ita arduum atque difficile. In hac autem dignitate quos alios autores agendi & regnandi sapientius consulas, quos sequare tutius, quam qui, licet mortui, Principes tamen etiamnum admonent, neque possunt adulando decipere. Sunt enimvero in aula Regum versuti innumeri homines, diurnâ consuetudine ad servilem assentationem exercitati, qui Principi, non ex animo, sed sui commodi gratiâ, famulantur. Norunt illi solas fortunæ vias, nihilque ejus causâ prætermittunt; & quoniam eorum cupiditati veritas adversatur, solent illam ab accessu Principum procul amandare.*

Ne committe, SERENISSIME PRINCEPS, *huic hominum generi partem ullam existimationis tuæ. Monitores adhibe potius, quos olim Socrates Regibus offerebat. Antiquos intelligo scriptores, qui Principibus præferunt facem; qui dubitantes confirmant, errantes revocant; & adeo non adulantur, ut egregiâ fidelitate & acerbitate salutari impune plerumque sæviant. Jam vero cum multi sunt ejusmodi scriptores, tum nullus fere est utilior Tibi quam Phædrus*

drus

drus. Fabellas habet cum philosophiæ præceptis miro quodam artificio conjunctas, in quibus nativus rerum depictarum lepos ad excellentem morum disciplinam sic accessit, ut nec præceptorum severitas elegantiæ fabularum; nec fabularum exilitas, præceptorum majestati detrahat quidquam.

Has ergo fabulas, SERENISSIME PRINCEPS, *diurnâ manu, has nocturnâ versabis; eoque diliges vehementius, quòd non tam mea, quam Illustrissimi Ducis* MONTAUSERII *manus offerat. Ille vires mihi, ille suppeditavit animos, ille impulit ut auderem hac in parte studiorum tuorum Tibi prodesse quodammodo. Tu fave novo huic labori, quem & eo jubente suscepi, & te annuente confeci. Erit hæc meorum votorum summa, si videbor obsequio te non inani coluisse, sed contulisse aliquid ad excolendum tanti Principis ingenium, in quo fortunam Imperii Christianissimi, spem maximi Regis, Gallorum vota, totius Orbis expectationem Deus Optimus Maximus felicissime deposuit.*

Tibi Devotissimus
PETRUS DANET.

PRÆFATIO.

PARUM cordati sapientesque videntur ii, qui Fabularum vel audito nomine, fastidio delicatissimo statim afficiuntur, & ab illis, ut a pueriLibus oblectamentis, toti abhorrent. Etenim faciunt intelligendo, nihil ut intelligant, cum tam austerâ & insolenti fronte utilissimum vitæ humanæ commentum audent improbare. Enimvero naturam humanæ mentis si velis penitus introspicere, vim quandam in ea deprehendes cum infirmitate conjunctam, unde omne Fabularum genus, seu humani ingenii commenta habent originem: & vis quidem efficit ut veritatis lucem contempletur; infirmitas contra, ut ipsius splendorem sustinere vix possit. Hinc est quod Ægyptii veritatem hieroglyphicis; Philosophi numeris; Poëtæ fabulis; Oratores figuris; ipsi etiam vates Divino afflati Spiritu allegoriis; imo & ipse Christus, hoc est, ipsa Sapientia involutam parabolis quasi velis quibusdam posteris transmiserunt. Nimirum imbecilliores sunt hominum oculi propter naturæ pravitatem, quàm ut totam veritatis lucem ferre valeant; & nescio quo fato ipsa veritas minus, quàm veritatis umbra blandiatur. An quia plus nobis arridet, cum nostro labore detegitur & eruitur ex Ænigmatum involucris? An quia tanta est in hominibus perversitas, tanta mentis depravatio, ut qui amant lucentem veritatem, oderint iidem ipsi redarguentem; neque veritati pateat ullus ad eorum mentes, nisi per quosdam quasi cuniculos, accessus.

His rebus permoti viri, quos habuit Antiquitas clarissimos, fabulas commenti sunt, quò universa Philosophiæ præcepta tra- Origo Fabularum.

traderent, & quò mentes hominum a pictura imaginibusque virtutum, ad rem, veritatemque traducerent. Potuere quidem viri in omni disciplinarum genere versati, Philosophiæ præcepta stilo asperiore, & angustis concisisque disputationibus explicare, qui mos fuit omnium Philosophorum: at ingeniosissimi humani animi exploratores, cum viderent nihil quicquam perfecisse Philosophos, nisi ut demum & vituperarentur a plebe, cujus ab intelligentia veritatem longissime disjunxerant; & contemnerentur a principibus, quorum ad gustum eandem non satis accommodaverant: cogitarunt hanc esse fabularum integumentis involvendam, ut ab ejus accessu, nec rerum excelsitas plebeculam, nec præceptorum acerbitas principes removeret.

Utilitas Fabularum. Nemini enim non debet esse persuasum plus profuisse humano generi hoc scriptorum genus, quam Chrysippos & Crantoras; atque homines melius fuisse fabulis & exemplis, quam præceptis Philosophiæ commonitos. Nuda quippe illa docendi præcipiendique ratio, quæ Philosophis nimium familiaris est, teneriores aut vitiosos animos fere offendit; fabularum vero Ludus tum jucundiora monita virtutis efficit, tum humanas mentes a vitiis avocat securius.

Lucr. lib. 1. & 4.

Et veluti pueris absynthia tetra Medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
Ut puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenus: interea perpotet amarum
Absynthi laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potius tali facto recreata valescat.

Et vero Græci fabulatores hanc scribendi formam post Ægyptios sequuti sunt, qua possent in sui sæculi mores corruptos impune quasi per ludum invehere, & qua mansuefacti ho-

homines & exculti a rudibus, tetrisque factis ad elegantiora honestioraque defluerent. Si enim summa summorum virorum exempla proposuissent hominibus ad imitandum, infirmitatis excusatione se defenderent; quam sane habent nullam, quoties animadvertunt ea præstari ab apibus & formicis, quæ ipsi se posse negant; ea quoque vitari quæ ipsi admittere non erubescunt. Id sane sentiebat divinus Plato, qui fabulas commendavit maxime, cum hortatus est nutriculas, ut pueris fabulas narrarent, animosque illorum diligentius fabulis, quam corpora ipsa manibus informarent. τὰς δὲ ἐκκριθέντας πείσομεν τὰς τροφάς τε καὶ μητέρας λέγειν τοῖς παισὶ, καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις πολλὺ μᾶλλον ἢ τὰ σώματα ταῖς χερσί. Facile enim intelligi potest, satius esse teneras mentes effingere prius ad verum & ad bonum, quàm in partem alterutram deteriorem inclinarint, unde postea nisi labore multo deduci ac deflecti nequeant; quod præsertim fit apologis, qui primâ specie pro vilibus nugis habentur, at revera prudentibus consiliis vitam instituunt. In iis enim cum animalium dotes aut vitia explicantur; diversa continuo hominum ingenia deteguntur. Cum commendatur in agno simplicitas; in formica laboris constantia; fides in cane, commendantur in primis hæ virtutes in homine: cum vero redarguitur in lupo furor, & rapacitas; adulatio, fraudes, & alia hujuscemodi vitia in vulpe; monetur quisque nostrum ut ab his quàm maxime abhorreat. Potest igitur unusquisque suam in his apologis imaginem propriis ac nativis expressam coloribus contemplari, suam quodammodo indolem recognoscere, & ad illos ut ad speculum minime fallax vitam conformare.

Plato lib. 2. de Republ.

Neque mirum adeo tot numerari scriptores fabularum inter præstantissimos viros qui olim floruere. In hoc scribendi genere Græci Ægyptios habuere duces, qui per hieroglyphicas

Auctores Fabularum.

imagines, animi sensa & res ipsas tamquam litteris exprimebant. Fuit Æsopus ex insula Samo admodum ingeniosus fingendorum apologorum artifex, a quo omnes postea apologi dicti sunt Æsopii. Taceo Hesiodum qui fabulosos Deorum ortus carmine cecinit: omitto Porphyrium qui, teste Eusebio, libros composuit in quibus fictitias Deorum genealogias instituerat: prætereo innumeros alios fabulatores, ut Orpheum, Musæum, quorum opera cum illorum nominibus pene interierunt, e quibus tamen Ovidius sua in varias mutatorum corporum formas deprompsit argumenta. Nullus ferme fuit inter antiquos Poëtas, aut historiæ scriptores, tum Græcos, tum Latinos, qui non aliquid fabularum suis operibus inseruerit. Testes sunt locupletissimi Homerus, Hesiodus, Ennius, Horatius. Verum nullus hoc scribendi genus usurpavit ex instituto, præter Æsopum, in his jocis fingendis facile principem; & ab illo deinde Phædrum, qui diu latuit ignobilis, culpâ & incuriâ temporum; quique nostra ætate rediit ad maximum splendorem curâ & vigiliis Fratrum Pithœorum. Ingens sane beneficium toti rei litterariæ contulerunt summi illi viri, cum Phædri apologos publici fecere juris. Nemo enim non sentit florente adhuc linguâ Latinâ scripsisse Phædrum, suasque fabulas conspersisse optimis & ad vitam utilissimis sententiis. Non est vero quod reprehendant nonnulli Phædrum, ut minus religiosum in observandis numeris, & legibus carminis jambici: nam usus est fortasse ille comicorum licentiâ, neque tantâ putavit religione retinendos esse numeros, dum pure & emendate loqueretur. Quo in studio adeo nemini cedit, ut apud veteres fuerit nemo, qui haberet ingenium ad illam Terentii lenitatem magis factum quam Phædrus. Et vero necesse fuit eum hoc uti genere scribendi tenero & suavi, magis quàm gravi; cum ea sit Apologorum natura, ut sermone non de-

debeant, nisi facili, nisi molli, nisi simplici tractari. Quamobrem adhibere maluit jambos in scribendis fabulis, quod hoc metri genus a quotidiano & naturali sermone recedat minus; atque adeo ab ipsa quasi natura, si creditur Aristoteli, appositum & comparatum sit.

Jam si quis erit qui quærat hujus novæ editionis occasione, quæ me causa impulerit, ut ad Phædrum de novo excudendum, hoc tempore accederem; is si me satis audiet, fatebitur nullam potuisse contingere, tum magis honorificam mihi, tum litteris perdiscendis utiliorem. Ubi primum per-illustris DUX MONTAUSERIUS instituendo Serenissimo DELPHINO fuit a Sapientissimo Rege præpositus, eo studia cogitationesque contulit, ut in erudiendâ mente, & informandis moribus teneri Principis, Rempublicam litterarum erudiret, ornaret, amplificaret. Nimirum vir ille præstantissimus ut erat in omni varietate disciplinarum excellens, & quidquid otii, vel defendenda patriæ salus, vel propaganda Principis gloria reliquerat, id omne collocarat in celebrandis & recolendis artibus iis, quas alii sine summo & quasi sempiterno otio non facile pervestigant, intelligebat in auctoribus Latinæ linguæ contineri multa quæ ad vitam recte componendam maxime conferrent: verum ut ad illos auctores pervolvendos, facilior, & mollior aditus haberetur, vidit multa in eis inesse, quæ, quanquam ab interpretibus pene innumeris fuere tractata, sunt tamen aut obscuriora, aut minus cohærentia, aut non satis explicata; quæque adeo illustrari verbis, explicari notis oporteret, ne puerilium animorum impetus, occurrentibus difficultatibus quàm plurimis in horum librorum lectione, retardaretur. Cogitavit primus eâ vi ac ingenii luce qua præstat, id certius effici non posse, quam continuâ quadam interpretatione Auctorum, maxime vero Poëtarum; & adjectis quibusdam notis, iisque bre-

vibus, ad singula loca, in quibus petita vel e Grammatica, vel ex Historia, vel aliunde difficultas invenitur. Facit enim interpretatio ut præpostera & inter se implicata verba, in nativum ordinem digerantur. Faciunt autem notæ, ut obscura illustrentur, & abstrusa pateant; facit demum notarum brevitas, ut earum rescindatur importuna luxuries. Atque hæc fuit consilii mei ratio, cum jubente Illustri Duce Montauserio, ut antea Dictionarium condendum, sic hodie suscepi Phædrum explanandum. In quo Montauserii mentem utrum fuerim assecutus, aliorum erit, non meum judicare.

Nec mediocri fuit adjumento atque incitamento Clarissimi BOSSUETII auctoritas & consilium, quem ad summa omnia mente & animo videtur natura genuisse, ars effinxisse, studium & exercitatio perfecisse: cujus fuit laus quædam singularis & pene propria, ut in infinitâ litterarum, tum sacrarum, tum prophanarum multitudine perinde excelluerit, ac si in una solummodo disciplina studium omne suum posuisset; quem ut inter doctissimos eloquentia, sic doctrina inter eloquentissimos tanta felicitate semper extulit, ut eum nec in aula regia sine incredibili voluptate, nec in subselliis Theologicis sine maxima admiratione quisquam audiverit; quem denique postquam LUDOVICUS MAGNUS LUDOVICO FILIO PRÆCEPTOREM perhonorifice acciverit, quotidie videmus negotia cum otio, otium cum negotiis tantâ industriâ conjungentem, ut apud eum nihil tumultus aulæ tranquillitati studiorum, nihil studendi assiduitas obsequiis & muneri præstando detrahat quicquam. Ille simul ac cognovit consilium Ducis Montauserii utile Delphino, dignum Rege Ludovico, litterarum gloriæ, & Galliarum splendori per-opportunum, non cessavit hortando impellere, ut quæ tanti operis pars mihi obtigisset, qua possem diligentiâ perficerem. Atque hoc etiam opus no-

strum

strum mire promovit Nobilissimus HUETIUS. Qui in omni doctrinæ genere, tum laboris contentione, tum felicitate ingenii, eo progressus est, ut quærenti defuerit orbis scientiarum; sic universas eruditionis opes exhausit, ut non ipsi quemadmodum aliis tempus ad discendum, sed materia & res ipsæ defuisse videantur. Profecto non tam est unus e doctis Huetius, quàm viva quædam & ut ita dicam ambulans Bibliotheca, quàm scientiarum exemplar & species ipsa doctrinæ: Adeo summa, infima, recondita, obvia, in numerato habet, & quasi ad manum. Tot tamque eximiis disciplinis conciliatricibus regum, maximo sapientissimoque Ludovico Regi Christianissimo innotuit, & ab eo vocatus in partem gloriosissimi sanctissimique muneris, quo per optimam & accuratissimam Serenissimi Delphini institutionem, gentium prope infinitarum saluti & felicitati consulitur.

At quoniam videtur tua interesse, Lector, vel maxime scire quis fuerit Phædrus, eam rem brevi proloquar. Si quæ olim a Suetonio de Poëtis, Philologis & Grammaticis Latinis conscripta fuerant, ea ad nos integra pervenissent, Phædrum certe nossemus melius: neque enim mihi credibile est, eum fuisse prætermissum a Suetonio, qui tantâ diligentiâ veterum illorum perquisierat vitam, & ad posteros, nisi invidissent fata, transmiserat. Phædri meminere Martialis & Avienus, quorum hic Theodosio imperante floruit. Sed nihil præter memoriam tanti viri nobis reliquerunt. Quare sibi ipsi facem præferat Phædrus, suæ sibi vitæ scriptor sit ac testis. Thrax fuit, quod hominum genus primis temporibus, & disciplinarum artiumque cognitione, & severâ morum disciplinâ fuit excultum. At, ut misera est humanarum conditio rerum, tanta illos temporum decursu barbaries fœdavit, ut, si Thucydidi credimus, nihil Thracibus crudelius fuerit, efferacius nihil: PHÆDRI VITA.

hæc

hæc tamen feritas & barbaries nihil obfuit Phædro ad præclaram artium cognitionem contendenti. Conditione servus fuit, quod ipsi vitio dari non debet, cum servitus fuerit ipsi communis cum Æsopo, Terentio & aliis præstantibus ingeniis. Qua autem occasione Romæ in domo Augusta servierit, non omnino patet. Constat solummodo, eum ob elegantiam ingenii, morumque suavitatem fuisse manumissum, unde illius opus inscribitur PHÆDRI AUGUST. CÆSARIS LIBERTI. Vixit ætate Octaviani Cæsaris ac Tiberii, quanquam & potuerit ad Caji usque tempora pervenisse, cum multum senex vixerit, ut ipse docet fabula libri quinti de venatore & cane senio debili. Fuere ipsi inimici non pauci, quorum contumeliis persæpe jactatus est, ut probant frequentes illius querelæ. Hos inter fuit ipsi infensissimus Sejanus, penes quem tum temporis erat auctoritas summa, teste Suetonio. De illo sic Phædrus conquestus est,

Quod si accusator alius Sejano foret,
Si testis alius, judex alius denique,
Dignum faterer esse me tantis malis,
Nec his dolorem delinirem remediis.

Libros Fabularum scripsit quinque, quorum tres consecrat Particuloni, Phileto & Eutycho, quos omnes arbitror pileata capita fuisse. Jam nihil est quo te amplius morer, (Amice Lector) quod te moneam habeo jam nihil, nisi ut te hoc sæculo felicem, felices litteras, felicissimos litteratos viros prædices, qui Delphini studia sic possunt adjuvare, ut publica omnium studia promoveant; sic in hodierni temporis famam & utilitatem adlaborant, ut in sempiternam gloriam adlaborent. Fruere his bonis quæ tibi largitur verus ætatis nostræ Mœcenas MONTAUSERIUS, qui jamdudum ivit in litterarum plausum & cujus nomen vivet,

Latinis dum manebit pretium litteris.

TE-

TESTIMONIA

DE PHÆDRO.

PHÆDRUS ipse de se, lib. 5. ad Particulonem.

Chartis nomen victurum meis,
Latinis dum manebit pretium litteris.

Et libro quarto Particulonem & alios alloquens

Vestras in chartas verba transfertis mea.

MARTIALIS 3. Epig. 20., de Canio

An æmulatur improbi jocos Phædri.

AVIENUS in Præfatione Fabularum quas edidit.

Phædrus etiam partem aliquam quinque in libellos resolvit.

LIPSIUS ad Senec. Consol. Polyb. c. 27.

Phædrus Tiberii Libertus, jam condiderat logos Æsopi Et, *Pulcherrimis versibus latinos fecerat, qui extant.*

LAUR. PIGNORIUS Epist. 13.

Etiam ego venire possim in litterarum plausum, velut loquitur elegantissimus Fabulator Phædrus.

DEMSTERUS ad Rosinum Antiquitatum Romanarum scriptorem.

Phædrus Thrax, Tiberii Libertus, Fabularum luculentus scriptor.

ÆTAS PHÆDRI Ex Ger. Joan. Vossio de Poetis Latinis,

Sub Tiberio vixit Phædrus Thrax Augusti Cæsaris Libertus, & qui se Augustum dicat vidisse jus dicentem, & Bathyllum Cilnii Mœcenatis libertum saltantem.

PHÆDRI FABULARUM
INDEX.

Prior numerus librum, alter Fabulam, Tertius paginam denotat.

INDEX
SENTENTIARUM
AD FABULAS PHÆDRI.

LIBER PRIMUS.

Re-

LIBER SECUNDUS.

LIBER TERTIUS.

LIBER QUARTUS.

LIBER QUINTUS.

PHÆ-

P H Æ D R I
AUGUSTI CÆSARIS LIBERTI
FABULARUM ÆSOPIARUM
LIBRI QUINQUE.

LIBER PRIMUS.

PROLOGUS.

1. SOPUS auctor, quam materiam repperit,
Hanc ego polivi versibus senariis.

INTERPRETATIO.

Ego reddidi versibus jambis *sex pedum illam materiem quam auctor Æsopus excogitavit.*

ANNOTATIONES.

1. *ÆSOPUS auctor.*) Multi ante Æsopum finxere fabulas, ut Homerus, Hesiodus & Archilochus, sed alias longe a fabulis Æsopicis. Æsopus enim e Phrygia fabulator cæteris materiam præbuit, vel quòd imprimis id tractavit, vel quòd creditur ἄριστα πάντων συγγράψαι τὺς μύθυς, *optime omnium scripsisse fabulas.* Unde ait Quintilianus; *Illæ quoque fabulæ, quæ etiamsi originem non ab Æsopo acceperunt (nam videtur earum primus auctor Hesiodus) nomine tamen Æsopi maxime celebrantur.*

2. *Polivi.*) Dedi novam faciem his fabulis, quas Græce conscriptas verti in Latinas. Revera enim versus ornat quod incultum est per se in oratione pedestri; & quod scabrum & hiulcum in sermone, levigat.

Versibus senariis.) Jambicis senariis. Sunt enim jambici dimetri, id est, quatuor pedum; & jambici tetrametri, id est, octo pedum; & jambici trimetri, id est, sex pedum, quales sunt versus fabularum Phædri, iique maxime usitati. Nam tetrametri sunt comicorum.

Duplex libelli dos est: quòd risum movet,
Et quòd prudenti vitam consilio monet.
Calumniari si quis autem voluerit,
Quòd arbores loquantur, non tantum feræ,
Fictis jocari nos meminerit fabulis.

INTERPRETATIO.

Est gemina utilitas hujusce libri; quia concitat risum; & quia instruit vitam sapientibus monitis. Si quis vero reprehendat maligne, quoniam arbores loquuntur, non solum belluæ, recordetur nos ludere fictionibus poeticis.

ANNOTATIONES.

3. *Libelli dos.*) Metaphora: Nam *dos* proprie dicitur quod marito cum uxore datur. Sumitur præterea *dos* pro eo quod alicui datum est vel a natura, vel ab hominibus; unde dotes animi dicuntur, & etiam librorum, & aliarum rerum quæ utilitatem afferunt.

4. *Fictis fabulis.*) Nec inepte vox illa *fictis* additur. Maluit proprie loqui Phædrus, ut Cicero in Miloniana. Fabula enim ex earum vocum numero est, quæ verum & falsum significat. Unde infra legitur *vera Fabella*, lib. 2. Fab. 5. Et apud Græcos μῦθος pro Fabula falsa, & vera usurpatur. Et apud Homerum pro sermone vero sumitur.

FABULA I.

Facile est opprimere innocentem.

LUPUS ET AGNUS.

AD rivum eundem Lupus & Agnus venerant
Siti compulsi: superior stabat Lupus,
Longeque inferior Agnus. Tunc fauce improbâ
Latro incitatus jurgii causam intulit.
Cur, inquit, turbulentam fecisti mihi
Aquam bibenti? Laniger contra timens:
Quî possum, quæso, facere quod quereris, Lupe?
A te decurrit ad meos haustus liquor.
Repulsus ille veritatis viribus,
Ante hos sex menses, ait maledixisti mihi.
Respondit Agnus: Equidem natus non eram.

INTERPRETATIO.

Lupus & Agnus pressi siti accesserant ad eundem rivulum, Lupus erat superius, & Agnus multo inferius. Tunc Lupus *prædo compulsus gulâ crudeli, movit materiam rixæ. Quare, ait, reddidisti aquam turbidam mihi potanti? Agnus metuens ex adverso respondit? Quomodo, obsecro, Lupe, valeo efficere quod expostulas? Aqua defluit a te ad meos potus. Ille confutatus vi veritatis, dixit: Sed convitiatus es mihi sex abhinc mensibus. Agnus reponit: Certe ego non eram procreatus.*

ANNOTATIONES.

1. *Lupus & Agnus.*) Unde Horatius, Epod. 4.
Lupis & Agnis quanta sortito obtigit,
Mihi tecum discordia est.

Pater hercule tuus, inquit, maledixit mihi.
Atque ita correptum lacerat injustâ nece.
Hæc propter illos scripta est homines fabula,
Qui fictis causis innocentes opprimunt.

INTERPRETATIO.

Per herculem tuus parens, ait, me incessit maledictis. Et sic invasit & discerpsit morte immeritâ. Hæc fabula excogitata est propter illos qui obruunt insontes falsis rationibus.

ANNOTATIONES.

12. *Hercule.*) Adverbium est jurantia per Herculem. Cum autem per Herculem jurare hominibus minime esset consuetum, primus id instituit Nestor, iisque qui ad Trojam erant, tradidit; ut Viuitor apud Philostratum in Heroicis ait.

15. *Fictis causis.*) Subauditur *De*, & est ellipsis.

FABULA II.

Minima de malis.

RANÆ REGEM POSTULANTES.

ATHENÆ quum florerent æquis legibus,
Procax libertas civitatem miscuit,
Frænumque solvit pristinum licentia.
Hinc conspiratis factionum partibus,
Arcem tyrannus occupat Pisistratus.
Quum tristem servitutem flerent Attici,

INTERPRETATIO.

Cum Athenæ clarescerent justis institutis, libertas petulans divisit civium multitudinem, & licentia abrupit vinculum antiquum. Inde partibus inter se divisis per factiones, Tyrannus Pisistratus invasit arcem urbis. *Cum Athenienses deplorarent*

ANNOTATIONES.

Describit ibi ferum Caligulæ ingenium, de quo olim affirmavit Nero, ut refert Suetonius, *Exitio suo, omniumque, Caium Caligulam vivere; & se Natricem (serpentis genus) populo Romano; Phaetontem orbi terrarum educare.*

1. *Athenæ.*) Urbs erat Græciæ spectatissima & magni nominis, ut pote quæ erat sedes potentissimæ Reipublicæ, ac præstantissimarum quarumque artium parens.

Æquis legibus.) A Solone sapiente latis, quibus cives erant æquales, & æquali jure continebantur, ut in Democratia solet.

5. *Arcem occupat Pisistratus.*) Hujus historiam ita paucis refert Justinus: *Pisistratus, quasi sibi, non patriæ vicisset, tyrannidem per dolum occupat: quippe voluntariis verberibus domi affectus, laceratoque corpore, in publicum progreditur. Advocatâ concione, vulnera populo ostendit: de crudelitate principum, a quibus hæc se passum simulabat, queritur: adduntur vocibus lachrymæ. Obtinet ad custodiam corporis sui satellitum auxilium, per quos occupatâ tyrannide, per annos triginta tres regnavit.*

Tyrannus.) In bonam partem quandoque vox illa usurpata est, pro Rege qui figebat leges, & populis juste præerat. Nunc vero ad illos principes refertur, qui libidine dominandi duro imperio subditos tenent; ut in hoc loco Phædri.

Non quia crudelis ille, sed quoniam grave
Omne insuetis onus, & cœpissent queri,
Æsopus talem tum fabellam rettulit.
¶ Ranæ vagantes liberis paludibus,
Clamore magno Regem petiere a Jove,
Qui dissolutos mores vi compesceret.
Pater Deorum risit, atque illis dedit
Parvum tigillum, missum quod subito vadis
Motu sonoque terruit pavidum genus.
Hoc mersum limo cum jaceret diutius,
Forte una tacite profert e stagno caput,
Et explorato rege, cunctas evocat.
Illæ timore posito certatim adnatant,
Tignumque supra turba petulans insilit:
Quod quum inquinassent omni contumeliâ,
Alium rogantes regem misere ad Jovem,
Inutilis quoniam esset qui fuerat datus.
Tum misit illis hydrum, qui dente aspero
Corripere cœpit singulas: frustra necem
Fugitant inertes: vocem præcludit metus.
Furtim igitur dant Mercurio mandata ad Jovem
Adflictis ut succurrat. Tunc contra Deus,

INTERPRETATIO.

molestum servitium, & cœpissent expostulare, non quod Pisistratus esset sævus, verum quod servitus *est omnino pondus durum iis qui non consueverunt ferre; Æsopus proposuit hunc Apologum. Ranæ subsultantes in paludibus apertis, postularunt magna voce Regem a Jove, qui coërceret suâ auctoritate mores depravatos. Pater deorum risit, & eis præfecit parvum tigillum, quod delapsum repente in aquam territavit motu & strepitu animalia timida. Cum hoc mersum cœno hæreret per longius tempus, una forsitan effert caput tacite e stagno, & observato rege excivit socias, quæ abjecto metu enatant certatim, & insiliunt petulanter supra lignum. Cum hoc conspurcassent sordibus omnibus, delegarunt ad Jovem postulantes alium regem, quia ille erat prorsus inutilis qui fuerat præpositus. Tunc Juppiter dedit illis hydrum, qui cœpit discerpere quasque dente immiti. Nequicquam imbelles fugiunt mortem, timor impedit vocem. Ergo submittunt clanculum Mercurium ad Jovem, ut subveniat miseris: Tum contra Juppiter*

ANNOTATIONES.

7. *Non quia crudelis ille.*) Licet Pisistratum tyrannum vocet, tamen non sæviebat in illos, nec crudeliter imperabat. Ita enim Solon de Pisistrato loquitur. Є σε φημὶ πάντων τυράννων ἆισαι βέλτιστον. *Illum esse omnium tyrannorum optimum.* Legas præterea testimonium Valer. Maximi lib. 5. cap. 1. & etiam Senecæ, lib. 3. *De ira.*

10. *Liberis paludibus.*) Ellipsis præpositionis *In*.

14. *Parvum tigillum.*) Ut rem minimam minorem faceret, addidit parvum. Ita Terentius *minutos* dicit *pisciculos*.

27. *Mercurium.*) Is Jovis & Majæ filius fuit, deorum legatus. Recte ergo Ranæ Mercurio dant mandata ad Jovem.

Quia

Quia noluistis vestrum ferre, inquit, bonum,
Malum perferte. Vos quoque, o cives, ait,
Hoc sustinete, majus ne veniat malum.

INTERPRETATIO.

edixit: *Sustinete hoc malum, quia recusastis frui vestro bono. Sic quoque, o Cives, perferte istud malum, ne vobis accidat pejus.*

ANNOTATIONES.

30. *Malum perferte.*) Rigaltius non existimavit dici posse Latine ferre bonum suum & ferre malum; idcirco per malum intelligit δύσκολον, principem truculentum. Sed locus Plauti non venit ipsi in mentem.

Hem ista virtus est, quando usu' est qui malum fert fortiter.

31. *Majus ne veniat malum.*) Hanc mentem habuit & Horatius;

Ætas parentum, pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

FABULA III.

In propria pelle quiesce.

GRACULUS SUPERBUS.

NE gloriari libeat alienis bonis,
Suoque potius habitu vitam degere,
Æsopus nobis hoc exemplum prodidit.
¶ Tumens inani Graculus superbiâ,
Pennas Pavoni quæ deciderant, sustulit,
Seque exornavit: deinde contemnens suos,
Immiscuit se pavonum formoso gregi.
Illi impudenti pennas eripiunt avi,
Fugantque rostris. Male multatus Graculus
Redire mœrens cœpit ad proprium genus;

INTERPRETATIO.

Ne quis velit superbire bonis aliorum, & agere potius vitam in sua veste, Æsopus reliquit nobis illud exemplum. Graculus inflatus vano tumore, collegit plumas, quæ exciderant Pavoni, iisque se vestivit. Dein spernens suos, aggregavit se formosæ turbæ Pavonum. Qui *eximunt plumas huic volucri inverecundo, & abigunt rostris. Graculus exceptus pessime cœpit reverti mœstus ad suum genus;*

ANNOTATIONES.

2. *Suo habitu.*) In ea nempe conditione in qua nati sumus. Est autem habitus quidquid vel a natura, vel a fortuna cultus ornamentique possidemus.

4. *Tumens Graculus inani superbia.*) Descripsit hoc Corniculæ infortunium, his versibus Horatius;

Moveat Cornicula risum
Furtivis nudata coloribus.

7. *Immiscuit se Pavonum formoso gregi.*) Vox illa *immiscuit* hoc loco est τρισύλλαβος. Ita Virgilius:

Miscueruntque herbas & non innoxia verba.

A quo

A quo repulsus tristem sustinuit notam.
Tum quidam ex illis, quos prius despexerat:
Contentus nostris si fuisses sedibus,
Et quod natura dederat voluisses pati;
Nec illam expertus esses contumeliam,
Nec hanc repulsam tua sentiret calamitas.

INTERPRETATIO.

a qua rejectus pertulit molestum convicium. Quidam ex iis, quos ante contempserat, dixit: *si fuisses contentus nostro loco & voluisses ferre quod natura largita fuerat, neque passus esses illud probrum, neque tuum infortunium subiret hanc repulsam.*

FABULA IV.

Avidum sua sæpe deludit aviditas.

Canis natans.

Amittit merito proprium qui alienum appetit.
¶ Canis per flumen carnem dum ferret natans,
Lympharum in speculo vidit simulacrum suum,
Aliamque prædam ab alio perferri putans,
Eripere voluit: verum decepta aviditas,
Et quem tenebat ore demisit cibum;
Nec quem petebat, adeo potuit attingere.

INTERPRETATIO.

Qui concupiscit alienum, deperdit jure suum. Intereadum Canis nando per amnem gestaret carnem, vidit in speculo aquarum suam imaginem, & ratus ferri aliam prædam ab alio cane, voluit ipsi *auferre: sed voracitas* fuit *frustrata. Nam sivit cadere escam quam portabat gulâ, neque potuit adeo assequi cibum cui inhiabat.*

ANNOTATIONES.

4. *Aliamque prædam ab alio.*) Littera *M*, non eliditur hoc loco, more veterum. Ita Lucretius:

Semina seque simul cum eo commiscuit ignis.

7. *Nec adeo.*) Freinshemius commiseratione nescio qua ductus emendat *adeo*, & reponit *eo*, referendo ad vocem supra, *ore*. Tanaquillus Faber vult retineri voculam *adeo*, ut concinne & eleganter usurpatam a Phædro genuinæ latinitatis scientissimo. Quam lectionem sequutus sum quoque, utpote meliorem. *Neque adeo potuit*; veteres Gallice: *Avec tout cela il ne put.*

FABULA V.

Potentioris societatem fuge.

VACCA, CAPELLA, OVIS, ET LEO.

NUMQUAM est fidelis cum potente societas.
Testatur hæc fabella propositum meum.
¶ Vacca & Capella, & patiens Ovis injuriæ,
Socii fuere cum Leone in saltibus.
Hi quum cepissent Cervum vasti corporis,
Sic est locutus, partibus factis, Leo:
Ego primam tollo, nominor quia Leo:
Secundam, quia sum fortis, tribuetis mihi:
Tum quia plus valeo, me sequetur tertia:
Malo adficietur si quis quartam tetigerit.
Sic totam prædam sola improbitas abstulit.

INTERPRETATIO.

Consociatio cum potente nunquam est fida. Hæc fabula confirmat meam sententiam. Vacca & Capella, & Ovis tolerans injuriarum, extitere socii Leonis in sylvis. Cum hi cepissent Cervum immani corpore, Leo sic dixit, factis partibus: Ego sumo mihi primam partem, *quia vocor Leo: Concedetis mihi & alteram, quia sum animosus; Quin mihi & tertia obtinget, quia præsto robore. Si quis* vestrum *abstulerit quartam, mactabitur infortunio. Ita solâ iniquitate potitus est omni prædâ.*

ANNOTATIO.

Ad hanc Fabulam pertinet & alia de Olla ænea & fictili, ex qua sic conclusit Faernus:

Potentiorum semper est vicinitas
Vitanda tenuioribus.

FABULA VI.

Improborum improba soboles.

RANÆ AD SOLEM.

VICINI furis celebres vidit nuptias
Æsopus, & continuo narrare incipit.
¶ Uxorem quondam Sol quum vellet ducere,
Clamorem Ranæ sustulere ad sidera.

INTERPRETATIO.

Æsopus conspiciens nuptias famosas latronis finitimi, cœpit statim referre. Cum Sol vellet olim accipere conjugem. Ranæ emiserunt suas querimonias ad cœlum.

Con-

Convicio permotus quærit Juppiter
Causam querelæ: quædam tum stagni incola,
Nunc, inquit, omnes unus exurit lacus,
Cogitque miseras aridà sede emori:
Quidnam futurum est, si crearit liberos?

INTERPRETATIO.

Juppiter commotus hac vociferatione, rogat causam questus. Tum quædam inquilina lacus dixit. Unus cum sit, exsiccat nunc nostra stagna, & adigit ad mortem inopes, arefactis paludibus. Quid vero tum eveniet si susceperit filios?

ANNOTATIO.

5. *Convicio.*) Convicium, quasi convocium dictum, ideo secundam habet longam. Hæc vox non a vitiis dicitur, sed a conlatione vocum. Neque significat hoc loco maledictum aut contumeliam.

FABULA VII.

Stultorum honor inglorius.

VULPES AD PERSONAM TRAGICAM.

PERSONAM tragicam forte vulpes viderat;
O quanta species, inquit, cerebrum non habet!
¶ Hoc illis dictum est, quibus honorem & gloriam
Fortuna tribuit, sensum communem abstulit.

INTERPRETATIO.

Vulpes videns fortuito Larvam scenicam, exclamat: O quanta forma, non habet cerebrum! Hæc verba spectant illos quibus fortuna dedit decus & claritatem, negavit autem sensum communem.

ANNOTATIONES.

1. *Personam tragicam.*) Erat larva, qua personæ in scena vultum & caput obtegebant, ut sic melius personam quamlibet sustinerent.

4. *Sensum communem.*) Ita Horatius, Satyr. 1. *Communi sensu plane caret.* Et Juvenalis, Satyr. 8. *Rarus enim ferme sensus communis in illa fortuna.* Fortasse ex Phædro, quem scimus illa tempestate lectitari solitum Martialis testimonio.

FA-

FABULA VIII.

Malos tueri haud tutum.

Lupus et Grus.

Qui pretium meriti ab improbis desiderat,
Bis peccat: primum quoniam indignos adjuvat:
Impune abire deinde quia jam non potest.
¶ Os devoratum fauce quum hæreret Lupi,
Magno dolore victus cœpit singulos
Inlicere pretio, ut illud extraherent malum.
Tandem persuasa est jurejurando Gruis,
Gulæque credens colli longitudinem,
Periculosam fecit medicinam Lupo.
Pro quo quum facto flagitaret præmium:
Ingrata es, inquit, ore quæ nostro caput
Incolume abstuleris, & mercedem postules.

INTERPRETATIO.

Qui expetit mercedem beneficii a malis, incidit in duplicem culpam: primo quia auxiliatur improbis; deinde quia non potest se expedire ab illis *citra periculum. Cum os devoratum adhæreret gutturi Lupi, superatus summo dolore cœpit inducere præmio cuncta* animalia, *ut auferrent hoc incommodum. Tandem Grus adducta juramento, aggressa est curationem Lupi plenam aleæ committens longam cervicem ipsius faucibus. Exposcenti vero pretium pro tali merito, Lupus respondit: Immemor es quæ eduxeris tuum collum salvum e mea gula, & petis præmium.*

ANNOTATIONES.

Hanc fabulam integram finxit etiam Æsopus. *Lupus gutturi osse infixo, mercedem Grui se præbiturum dixit, si capite injecto, os e gutture sibi extraberet, &c.*

7. *Gruis.*) Antique pro *Grus*; sic apud Ennium *mentis* pro *mens*.

8. *Colli longitudinem.*) Longum collum, Hellenismus, cujus apud Poetas Latinos sunt exempla non pauca. Ut infra *Corvi stupor* pro *Corvo stupido*. Fab. 13. *Doctorum corda virorum*, pro doctis viris. *Olli respondit suavis sonus Egeriai*, apud Ennium: Id est, *Suave loquens Egeria respondit.*

9. *Periculosam fecit medicinam lupo.*) Ambiguitas in hac voce *periculosam*, nec enim periculosa erat Lupo talis medicina, sed potius ipsi Grui, cui erat periculum ne devoraretur a Lupo. Addit enim Lupus, *ingrata es ore quæ nostro caput incolume abstuleris.*

FABULA IX.

Ne insultes miseris.

PASSER ET LEPUS.

SIBI non cavere, & aliis consilium dare
Stultum esse paucis ostendamus versibus.
¶ Oppressum ab Aquila fletus edentem graves
Leporem objurgabat Passer. Ubi pernicitas
Nota, inquit, illa est? quid ita cessarunt pedes?
Dum loquitur, ipsum accipiter nec opinum rapit,
Questuque vano clamitantem interficit.
Lepus semianimus mortis in solatium:
Qui modo securus nostra inridebas mala,
Simili querelâ fata deploras tua.

INTERPRETATIO.

Demonstremus paucis versiculis esse ineptum consulere aliis, & sibi non providere. Passerculus increpabat Leporem captum ab aquila dantem acerbos gemitus. Ubi, inquis, est ista velocitas cognita? Quid pedes sic pigri fuere? Dum diceret hæc, *Accipiter ipsum arripit incautum & occidit edentem querimonias inutiles. Lepus semivivus in consolationem mortis ait:* Tu passercule, *qui jam jam sine cura deridebas meum infortunium, defles pari questu tuam sortem.*

ANNOTATIONES.

5. *Quid ita.*) Locutio elliptica, pro, ob quid ita, vel, quam ob causam.

8. *Mortis in solatium.*) Ita reponunt Mursius & Faber, in solatio mendum arbitrantes, nec injuriâ: vult præterea Faber Phædrum scripsisse, *mortis in solatium*, more veterum, cujus hodieque apud Plautum, Terentium, Lucretium, & Catullum vestigia supersunt, sed sciolum aliquem exscriptorem *solatio* scripsisse, omittendo *m*.

FABULA X.

Mendaci ne verum quidem dicenti creditur.

LUPUS ET VULPES JUDICE SIMIO.

QUICUMQUE turpi fraude semel innotuit,
Etiam si verum dicit, amittit fidem.
Hoc adtestatur brevis Æsopi fabula.
¶ Lupus arguebat Vulpem furti crimine,

INTERPRETATIO.

Quisquis manifestus fuit semel mendacii inhonesti, ei denegatur fides, etiam dicenti vera. Brevis fabula Æsopi probat illud. Lupus insimulabat furti Vulpem,

ANNOTATIO.

2. *Etiam si verum dicit, amittit fidem.*) Id enim jure cautum est, ne quis possit probare aliquid per juramentum, ubi turpi fraude semel innotuit.

Ne-

Negabat illa se esse culpæ proximam.
Tunc judex inter illos sedit Simius.
Uterque causam cum perorassent suam,
Dixisse fertur Simius sententiam:
Tu non videris perdidisse quod petis:
Te credo subripuisse quod pulchre negas.

INTERPRETATIO.

hæc contendebat se non esse affinem hujus criminis. Tunc Simius consedit arbiter inter has. Et cum uterque dixisset pro se, ferunt Simium protulisse tale judicium: Tu non videris, o Lupe, *amisisse quod postulas; & arbitror*, o Vulpes, *te furatam esse, quod bene pernegas.*

FABULA XI.

Ridicula in imbelle virtutis ostentatio.

ASINUS ET LEO VENANTES.

VIRTUTIS expers verbis jactans gloriam
Ignotos fallit, notis est derisui.
¶ Venari Asello comite quum vellet Leo,
Contexit illum frutice, & admonuit simul
Ut insuetâ voce terreret feras,
Fugientes ipse exciperet. Hic auriculas
Clamore subito tollit totis viribus,
Novoque turbat bestias miraculo;
Quæ dum paventes, exitus notos petunt,

INTERPRETATIO.

Expers fortitudinis se extollens verbis, decipit ignotos, & se præbet deridendum notis. Cum leo vellet venari socio Asino, illum occultavit in vepribus, & præterea monuit, ut territaret animalia cantu insolito, dum *ipse* illa *caperet in fuga. Asinus erectis statim auriculis cœpit rudere quam maxime, & terrere feras hac arte insolitâ. Quæ exterritæ dum quærunt effugia* sibi *nota, opprimuntur*

ANNOTATIONES.

Æsopus & hanc Fabulam attigit, licet non eodem modo, ubi dicit Asinum pelle Leonis indutum perterruisse feras omnes præter Vulpem, quæ auditâ voce Asini, ait ad ipsum: *Ego te pariter timuissem, nisi rudentem audivissem.*

1. *Virtutis expers.*) Vox æquivoca, quæ ad virtutem animi, & ad fortitudinem significandam assumitur. Ibi vero usurpatur pro robore & fortitudine.

2. *Ignotos.*) Hic active vox ista accipitur de iis, qui non noscunt aliquid.

6. *Hic auriculas clamore subito tollit.*) Hanc lectionem retinuimus; non displicebit tamen si quis ope veterum exemplarium scribere malit.

Hic auriculus
Clamorem subitum tollit totis viribus.

Leonis affliciuntur horrendo impetu.
Qui postquam cæde fessus est, Asinum evocat,
Jubetque vocem premere: tunc ille insolens:
Qualis videtur tibi opera hæc vocis meæ?
Insignis, inquit, sic ut nisi nossem tuum
Animum, genusque, simili fuissem in metu.

INTERPRETATIO.

Impressione horrendà Leonis. Qui postquam defatigatus est tanta strage, vocat ad se Asinum & præcipit, contineat vocem: tunc Asinus insolescens: Quale tibi videtur beneficium meæ vocis? Insigne ait, & ita ut ipse fugissem timore pari, nisi mihi fuisset perspectus tuus *animus, & tua progenies.*

ANNOTATIONES.

10. *Leonis afficiuntur horrenda impetu.*) Legitur in quodam exemplari, affliguntur; quæ lectio verior videtur, quamquam primam retinuerim, quia hunc locum Phædri non obscurat.

50. *Simili fuissem in metu.*) Exemplar Danielis habet *simili fuissem metu*, & sensui Phædri meo judicio accommodatius. Videtur Fabro ratio carminis postulare *fuvissem similiter*, cum legatur apud Plautum in Pœnulo, *Qua genere gnata qui parentes fuverint*, pro *fuerint*. Idque a verbo *fuo*, quod nec Virgilius ipse in Æneide refugit.

Tros Rutulusve fuat.

Format autem ex se se, *fuvi*, ad eundem ferme modum quo dicebatur, *plua*, *pluvi*.

F A B U L A XII.

Utilissimum sæpe quod contemnitur.

CERVUS CORNIBUS IMPEDITUS.

LAUDATIS utiliora quæ contempseris
Sæpe inveniri, hæc exerit narratio.
¶ Ad fontem Cervus quum bibisset, restitit,
Et in liquore vidit effigiem suam.
Ibi dum ramosa mirans laudat cornua,
Crurumque nimiam tenuitatem vituperat,
Venantûm subito vocibus conterritus
Per campum fugere cœpit, & cursu levi

INTERPRETATIO.

Hæc fabula ostendit illa quæ sprevimus esse utiliora quam quæ laudavimus. Cum Cervus potasset ad rivum substitit, & intuitus est suum simulacrum in aquis. Ibi stupens dum laudat cornua arborea, & damnat nimiam gracilitatem tibiarum, turbatus repente clamoribus venantum cœpit aufugere per agros, & fefellit

ANNOTATIONES.

2. *Exerit.*) Prodit & notum facit.

7. *Venantum.*) Ut Virgilius sæpe *natantum* pro *natantium*.

Ca-

Canes elusit. Silva tum excepit ferum,
In qua retentis impeditus cornibus
Lacerari cœpit morsibus sævis canum.
Tunc moriens, vocem hanc edidisse dicitur:
O me infelicem, qui nunc demum intelligo,
Ut illa mihi profuerint quæ despexeram,
Et quæ laudaram, quantum luctus habuerint!

INTERPRETATIO.

canes celeri cursu. Tum subiit saltus, in quibus retentus cornibus ramosis, cœpit discerpi diris dentibus canum. Tunc fertur moriens misisse hanc vocem. O me miserum, qui nunc tandem video quam ea me juverint quæ contempseram; & quam ea, quæ laudaveram, mihi fuerint perniciosa!

ANNOTATIONES.

9. *Elusit.*) Elegantissime dictum de illis flexibus, circuitibusque implicitis, & in se redeuntibus, quibus feræ insequentes canes eludunt. Vulgo, *Les mettent en defaut.*

Ferum.) Ferus pro fera usurpatur, ut apud Virgilium:

In latus inque feri:

Atque etiam apud Phædrum:

Tum gaudens ferus bobus quietis cœpit agere gratias.

FABULA XIII.

Laudatore nihil insidiosius.

VULPES ET CORVUS.

Qui se laudari gaudet verbis subdolis,
Fere dat pœnas turpi pœnitentiâ.
¶ Quûm de fenestra Corvus raptum caseum
Comesse vellet celsâ residens arbore,
Hunc vidit Vulpes, dehinc sic occœpit loqui:
O qui tuarum, Corve, pennarum est nitor!

INTERPRETATIO.

Qui lætatur se laudari sermonibus fraudulentis, solvit ferme semper pœnas pœnitudine indecorâ. Cum Corvus sedens in arbore alta vellet comedere caseum raptum de fenestra; Vulpes hunc videns incipit loqui ita. O Corve, quanta est elegantia tuarum

ANNOTATIONES.

Ad hanc Fabulam Horatius:

Plerumque recoctus
Scriba ex quinque viro Corvum deludet hiantem.

2. *Fere dat pœnas turpi pœnitentiâ.*) Non abs re quibusdam rectius videtur, quod exemplar Danielis suggerit:

Serâ dant pœnas turpeis pœnitentiâ.

3. *Quum de fenestra Corvus.*) Huc pertinet Horatianum illud lib. II. Epistol.

Sed tacitus pasci si posset Corvus, haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus, invidiæque.

Quan-

Quantum decôris corpore & vultu geris!
Si vocem haberès, nulla prior ales foret.
At ille stultus, dum vult vocem ostendere,
Emisit ore caseum, quem celeriter
Dolosa Vulpes avidis rapuit dentibus.
Tum demum ingemuit Corvi deceptus stupor.
Hac re probatur quantum ingenium valet;
Virtute semper prævalet sapientia.

INTERPRETATIO.

pennarum! Quantus te ore & corpore refers? Si tibi vox esset, fores prima ex alitibus! Verum hic male sanus volens ostendere vocem, demisit rostro caseum, quem Vulpes versipellis statim arripuit dente avido. Tunc stupidus Corpus delusus dedit gemitum. Hæc fabula probat quid possit ingenium, & sapientiam semper præstare virtuti.

ANNOTATIONES.

8. *Nulla ales.*) Usitatior est ales apud Poëtas masculino genere, aliquando tamen & fœminino legitur, ut in hoc loco.

12. *Tunc Corvi deceptus stupor.*) Tunc Corvus stupidus deceptus ingemuit. Sic Catullus,

Talis iste meus stupor, nihil videt, nihil audit.

Hic loquendi modus usitatissimus est apud antiquos, ut diximus ad Fabulam II.

13. *Quantum ingenium valet.*) Hic non m necat more antiquo.

14. *Virtute.*) Id est vi & fortitudine.

FABULA XIV.

Fallax vulgi judicium.

Ex Sutore Medicus.

Malus quum Sutor inopiâ deperditus
Medicinam ignoto facere cœpisset loco,
Et venditaret falso antidotum nomine,
Verbosis adquisivit sibi famam strophis.
Hic quum jaceret morbo confectus gravi,

INTERPRETATIO.

Cum Cerdo imperitus, oppressus paupertate incœpisset exercere medicinam in loco ubi non erat notus, atque venderet medicamentum pro vero antidoto, comparavit sibi nomen præstigiis verborum. Cum hic decumberet affectus morbo gravi,

ANNOTATIONES.

2. *Ignoto loco.*) Peregrino in loco ubi eum nemo noverat.

4. *Verbosis strophis.*) Id est laqueis verborum. Metaphora. Strophæ enim proprie laquei sunt decipiendis & captandis feris aptæ a στρέφω verto.

Rex

Rex urbis, ejus experiendi gratiâ,
Scyphum poposcit; fusâ dein simulans aquâ
Antidoto miscere illius se toxicum,
Hoc bibere jussit ipsum, posito præmio.
Timore mortis ille tum confessus est,
Non artis ullâ medicum se prudentiâ,
Verum stupore vulgi factum nobilem.
Rex advocatâ concione hæc addidit:
Quantæ putatis esse vos dementiæ,
Qui capita vestra non dubitatis credere,
Cui calceandos nemo commisit pedes?
¶ Hoc pertinere vere ad illos dixerim,
Quorum stultitia quæstus impudentiæ est.

INTERPRETATIO.

Rex civitatis exploraturus illius scientiam, *petit calicem, in quem infundens aquam finxit se miscere venenum cum antidoto, deinde jussit exhaurire, propositâ mercede. Tum Sutor fassus est metu mortis se non evasisse medicum ulla arte & exercitatione, sed sibi acquisivisse* hanc *famam insitiâ vulgi. Rex vocatis civibus sic arguebat: Quantæ existimatis vos esse stultitiæ, qui non timetis committere illi vitam vestram, cui nullus credidit pedes calceis induendos. Affirmaverim vere hoc spectare illos, quorum audacia facit rem ex fatuitate multitudinis.*

ANNOTATIONES.

6. *Rex urbis.*) Qui summam tenet & regit in urbe. Atque sic antiquitus vocabantur singularum urbium Rectores.

15. *Capita vestra.*) Cum caput sit præcipua corporis pars, usitatissimum est apud Ciceronem, ut vox illa usurpetur pro vita. Elegantissime autem hoc loco usurpatur propter sequentem vocem, *pedes*, augetque dicti acrimoniam, ex oppositione. Capiti enim opponit pedes.

18. *Quorum stultitia, quæstus impudentiæ est.*) Id est, qui ita fatui sunt, ut quæstus ad impudentes devolet; vel, ut iis sit quæstus, qui gnaviter impudentes sunt, ita Georgius Grævius.

FABULA XV.

Pauper dominum, non sortem mutat.

ASINUS EGREGIE CORDATUS.

In principatu commutando, sæpius
Nil præter domini nomen mutant pauperes.

INTERPRETATIO.

In mutatione imperii, inopes mutant sæpius nihil aliud, nisi nomen sui domini.

ANNOTATIONES.

1. *In principatu commutando.*) Elegans in hanc fabulam exemplum politicum legere est apud Tacitum, ubi dicit Augustum, licet mutato imperio, eadem magistratuum vocabula retinuisse, *Ne dimissis, inquit, quidem finem esse militiæ, sed apud vexillum retentos, alio vocabulo, eosdem labores perferre.*

Id esse verum parva hæc fabella indicat.
¶ Asellum in prato timidus pascebat senex;
Is hostium clamore subito territus,
Suadebat Asino fugere, ne possent capi.
At ille lentus: Quæso num binas mihi
Clitellas impositurum victorem putas?
Senex negavit: Ergo, quid refert meâ
Cui serviam, clitellas dum portem meas?

INTERPRETATIO.

Hæc parva fabula exerit illud esse certum. Senex pavidus pascebat Asinum in prato. Ille conterritus adventu repentino hostium hortabatur Asinum ad fugam, ne caperentur. Verum hic gradiens lentè Dic amabo, num credis victorem mihi daturum binas clitellas? Senex negavit id facturum? *Quid meâ igitur interest cujus sim, cum* debeam *semper ferre meas clitellas?*

ANNOTATIO.

8. *Clitellas.*) Clitellæ sunt instrumenta lignea, in quibus colligatæ sarcinæ imponuntur Asinis.

FABULA XVI.

Fidejussorem infidum cave.

OVIS ET CERVUS.

FRAUDATOR nomen quum locat sponsu impróbo,
Non rem expedire, sed mala videre expetit.
¶ Ovem rogabat Cervus modium tritici
Lupo sponsore; at illa præmetuens dolum;
Rapere atque abire semper adsuevit Lupus:
Tu de conspectu fugere veloci impetu:
Ubi vos requiram quum dies advenerit?

INTERPRETATIO.

Cum fraudator se obstringit malo præde, cupit facere malum, non absolvere negotium. Cervus petebat ab Ove modium frumenti sponsu lupi: sed hæc prætimens fraudem, dixit: *Lupus solet semper subripere & secedere. Tu vero*, o Cerve, *soles abire ex oculis summâ velocitate, ubi vos quæram cum dies aderit* præstituta solutioni?

ANNOTATIONES.

1. *Fraudator.*) Qui in fraudem creditorum, & eorum fraudandorum causâ quid fecit, gessitve, fraudator dicitur.

Sponsore improbo.) Non locuplete, qui non est solvendo.

2. *Non rem expedire, sed mala videre expetit.*) Sensus istius versus est subobscurus, aliud enim significat quam verba sonant. Talis enim est. *Non sincere agere, sed aliquod architectari malum vult.*

F A-

FABULA XVII.

Calumniatorem sua pœna manet.

Ovis, Canis, et Lupus.

Solent mendaces luere pœnas malefici.
¶ Calumniator ab Ove quum peteret Canis
Quem commendasse panem se contenderet,
Lupus citatus testis, non unum modo
Deberi dixit, verum affirmavit decem.
Ovis damnata falso testimonio,
Quod non debebat, solvit. Post paucos dies
Ovis jacentem in fovea conspexit Lupum:
Hæc (inquit) merces fraudis a Superis datur.

INTERPRETATIO.

Fraudulenti solent dare pœnas mendacii. Cum Canis sycophanta repeteret ab Ove panem, quem affirmabat se illi dedisse servandum, Lupus vocatus in testem asseveravit non deberi solum unum panem, verum decem. Ovis condemnata hac affirmatione mendaci, repræsentavit quod non debebat. Aliquot interjectis diebus Ovis vidit Lupum prostratum in fovea. Dii, inquit, rependunt hoc præmium maleficii.

FABULA XVIII.

Horret quisque adire locum, ubi læsus est.

Mulier Parturiens.

Nemo libenter recolit, qui læsit, locum.
¶ Instante partu mulier peractis mensibus,
Humo jacebat flebiles gemitus ciens.
Vir est hortatus, corpus lecto reciperet,
Onus naturæ melius quo deponeret.
Minime, inquit, illo posse confido loco
Malum finiri, quo conceptum est initio.

INTERPRETATIO.

Nullus revisit lubens locum qui nocuit. Mulier parturiens exacto suo tempore recumbebat humi edens graves gemitus. Maritus ipsam monuit ut reponeret corpus cubili, quò abjiceret commodius pondus naturæ. Nullatenus, inquit, existimo malum posse auferri ibi, ubi primo contractum est.

ANNOTATIONES.

2. *Peractis mensibus.*) Novem scilicet, ad solutionem partus requisitis in muliere.

3. *Huma.*) Pro *humi*. Ita Ovidius: *Sedit humo nuda.*

FABULA XIX.

Omnem aditum malis præcludito.

CANIS PARTURIENS.

HABENT insidias hominis blanditiæ mali,
Quas ut vitemus, versus subjecti monent.
¶ Canis parturiens, quum rogasset alteram,
Ut fœtum in ejus tugurio deponeret,
Facile impetravit; dein reposcenti locum,
Preces admovit, tempus exorans breve,
Dum firmiores catulos posset ducere.
Hoc quoque consumto, flagitare validius
Cubile cœpit: Si mihi & turbæ meæ
Par (inquit) esse potueris, cedam loco.

INTERPRETATIO.

Blanditiæ improbi hominis sunt plenæ insidiarum. Versus consequentes nos docent illas fugere. Cum canis instante partu petiisset ab alia, ut ederet catulos in ipsius casa, exoravit facile: Deinde cum alia reposceret sedem, adhibuit preces rogans breve tempus dum posset abigere catulos robustiores. Hoc etiam finito, cœpit postulare vehementius tugurium. Cedam, inquit, tibi illud si potueris esse par resistendo mihi & meis catulis.

FABULA XX.

Stultitia plerumque exitio est.

CANES FAMELICI.

STULTUM consilium non modo effectu caret,
Sed ad perniciem quoque mortales devocat.
¶ Corium depressum in fluvio viderunt Canes:
Id ut comesse extractum possent facilius,
Aquam cœpere bibere, sed rupti prius
Periere, quam quod petierant, contingerent.

INTERPRETATIO.

Susceptum ridiculum, non modo est irritum, verum etiam ducit homines in ruinam. Canes aspexerunt in imo fluenti tergum demersum, & cœperunt haurire aquam, ut illud eductum possent comedere facilius: sed disrupti perierunt priusquam perficerent quod conati erant.

ANNOTATIO.

6. *Contingerent.*) Id est, *Attingerent*. Ut Virgilius:
Funemque manu contingere gaudent.

FA-

FABULA XXI.

Miser vel ignavissimo cuique ludibrio est.

Leo senio confectus.

Quicumque amisit dignitatem pristinam,
Ignavis etiam jocus est in casu gravi.
¶ Defectus annis & desertus viribus
Leo quum jaceret spiritum extremum trahens,
Aper fulmineis ad eum venit dentibus,
Et vindicavit ictu veterem injuriam.
Infestis Taurus mox confodit cornibus
Hostile corpus. Asinus ut vidit ferum
Impune lædi, calcibus frontem exterit.
At ille expirans: Fortes indigne tuli
Mihi insultare; te naturæ dedecus
Quòd ferre cogor; certe bis videor mori.

INTERPRETATIO.

Qui dejectus est de veteri honore, est derisui in tanta calamitate, etiam inertibus. Cum Leo confectus ætate, & destitutus robore jaceret exspirans, Aper sævus dentibus accurrit ad illum, & ultus est antiquas injurias plagis. Quin & statim Taurus infensus transverberat illum suis cornibus. Ut Asinus conspexit vulnerari sine periculo Leonem, comminuit ipsi caput pedibus. At Leo trahens extremum spiritum: Indignatus sum, ait, feras generosas mihi insultasse contumeliam: quòd autem cogor te sustinere opprobrium naturæ, sane videor bis perire.

ANNOTATIONES.

3. *Defectus annis.*) Qui deficiebat propter annos.

Desertus viribus.) Id est, a viribus. Ellipsis præpositionis *a*.

5. *Fulmineis dentibus.*) Qui instar fulminis sternunt & proterunt obvia quæque. Unde Ovidius:

Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri. Et:

Fulmineo celeres dissipat ore Canes.

12. *Bis videor mori.*) Semel apri dentibus, & iterum per infamiam; cum bona fama sit veluti altera vita, infame quid est vinci ab ignavo, gloriosum vero a forti unde Virgilius:

Æneæ magni dextra cadis.

Et Ovidius:

Quisquis es, o Juvenis, dixit, solamen habeto
Mortis, ab Æmonio quòd sit jugulatus Achille.

FABULA XXII.

Qui alteri suam ob causam commodat, injuriâ postulat id gratiæ apponi sibi.

MUSTELA ET HOMO.

MUSTELA ab homine prensa quum instantem necem
Effugere vellet: Quæso (inquit) parcas mihi,
Quæ tibi molestis muribus purgo domum.
Respondit ille: Faceres si causâ meâ,
Gratum esset, & dedissem veniam supplici:
Nunc quia laboras, ut fruaris reliquiis,
Quæ sunt rosuri, simul & ipsos devores,
Noli imputare vanum beneficium mihi.
Atque ita locutus improbam letho dedit.
Hoc in se dictum debent illi agnoscere,
Quorum privata servit utilitas sibi,
Et meritum inane jactat imprudentibus.

INTERPRETATIO.

Cum Mustela capta ab homine vellet vitare mortem imminentem: te oro, ait, ignoscas mihi, quæ libero tuas ædes muribus tibi incommodis. Ille retulit: si præstares id meâ causâ, hoc gratiæ apponerem tibi, & exorares quod a me petis suppliciter. Verum quia insequeris mures, quò rodas quæ sunt rosuri; & quò simul eos vores, noli mihi expensum ferre falsum officium. Et sic fatus dedit neci hanc malignam. Hi debent fateri illam fabulam sibi scriptam, qui dum student propriæ utilitati, imputant vanum beneficium incautis & minime advertentibus.

ANNOTATIONES.

3. *Molestis muribus purgo domum.*) Ita Palladius de Mustela.

Mordaces morsu solitus consumere mures,
Invisum & domibus perdere dente genus.

6. *Reliquiis quæ sunt rosuri.*) *Reliquium*, & in plurali *Reliquia*, etiam neutro genere a Latinis dicuntur; ut *Alimonium*, *Deliquium*. Plautus *Reliquia* in neutro usurpavit in milite glorioso.

At pedites tibi reliquia erant, si viverent.

8. *Imputare beneficium.*) Non est hoc loco, acceptum referre beneficium, sed collatum alicui. Phrasis Senecæ & Plinio, potius quam Ciceroni, usitata.

12. *Et meritum inane jactans imprudentibus.*) Istuc ipsum est quod dicit Terentius: *Ego Charine neutiquam officium liberi esse hominis puto. Cum is nil promerat, postulare id gratiæ apponi sibi.*

Id supra rotundissime dixit Phædrus, *Vanum beneficium cuipiam imputare.*

FABULA XXIII.

Suspecta malorum beneficia.

CANIS FIDELIS.

REPENTE liberalis stultis gratus est,
Verum peritis irritos tendit dolos.
¶ Nocturnus quum fur panem misisset Cani,
Objecto tentans an cibo posset capi:
Heus (inquit) linguam vis meam præcludere,
Ne latrem pro re domini? multum falleris.
Namque ista subita me jubet benignitas
Vigilare, facias ne meâ culpâ lucrum.

INTERPRETATIO.

Beneficus subito placet imprudentibus, sed struit inanes insidias prudentibus. Cum fur nocturnus porrexisset panem Cani; volens experiri num posset capi oblatâ offâ. Heus, ait Canis, *vis mihi detinere linguam ne latrem pro bonis heri mei? Erras plurimum; namque tua liberalitas repentina me monet ut vigilem, ne facias tuam rem meâ negligentiâ.*

ANNOTATIO.

6. *Pro re domini.*) Rei appellatio generalis est, & extenditur ad omnia bona quæ quis possidet. Sic Terentius, *Ad rem nostram sumus attentiores.*

FABULA XXIV.

Potentes ne tentes æmulari.

RANA RUPTA.

INOPS potentem dum vult imitari, perit.
¶ In prato quodam Rana conspexit Bovem,
Et tacta invidiâ tantæ magnitudinis,
Rugosam inflavit pellem: tum natos suos
Interrogavit, an Bove esset latior.
Illi negarunt. Rursus intendit cutem
Majore nisu, & simili quæsivit modo,
Quis major esset? illi dixerunt: Bovem.

INTERPRETATIO.

Dum pauper studet imitari divitem, perit. Rana vidit aliquando Bovem in aliquo prato, & mota invidiâ ob tantam ipsius *magnitudinem, distendit cutem rugosam. Tum petiit a natis suis, num esset major bove? Hi negarunt. Inflavit iterum pellem conatu validiori, & similiter interrogavit, quisnam esset amplior? Responderunt; bovem.*

No-

Novissime indignata, dum vult validius
Inflare sese, rupto jacuit corpore.

INTERPRETATIO.

Tandem succensens, dum conatur se magis ac magis intendere, disrupta periit.

ANNOTATIO.

Hanc attigit fabulam Horatius, lib. 2. Satyr. 3.

——— Illa rogare
Quantane? num tandem, se inflans, sic magna fuisset?
Major dimidio, num tanto? cum magis atque
Se magis inflaret: Non si te ruperis, inquit,
Par eris. ———

FABULA XXV.

Rete ne tendas Accipitri & Milvio.

CANIS ET CROCODILUS.

CONSILIA qui dant prava cautis hominibus,
Et perdunt operam, & deridentur turpiter.
¶ Canes currentes bibere in Nilo flumine,
A Crocodilis ne rapiantur, traditum est.
Igitur quum currens bibere cœpisset canis,
Sic Crocodilus: Quamlibet lambe otio,
Noli vereri; at ille: Facerem mehercule,
Nisi esse scirem carnis te cupidum meæ.

INTERPRETATIO.

Qui dant perversa consilia viris prudentibus, & abutuntur operam, & se præbent ridiculos. Ferunt Canes in fluvio Nilo bibere currendo, ne devorentur a Crocodilis. Cum ergo Canis quidam cœpisset lambere currens, ita Crocodilus ad eum: bibe quantumvis otiose, nihil time: At Canis: facerem equidem, nisi nossem te esse avidum meæ carnis.

ANNOTATIONES.

3. *Canes currentes bibere in Nilo.*) Sic Plinius lib. 8. *Certum est, inquit, juxta Nilum amnem Canes currentes lambere, ne Crocodilorum aviditati occasionem præbeant.* Unde natum Proverbium: *Tanquam Canis e Nilo.*

Nilo.) Nilus fluvius Africæ maximus & notissimus. Credidere antiqui Nilum fuisse unum e Brachiis Gehonis, ut legere est apud varios Auctores, præsertim apud Lucanum lib. decimo, in quo Sacerdotes Ægyptii inducuntur idipsum referentes inter epulas, precibus ipsius Cæsaris. Verum hodie compertum est, ut patet ex Historia Africæ de *Marmol*, & dissertatione Isaaci Vossii de Nili origine, hunc oriri ex duobus fontibus in Æthiopia superiori, & in regno Abassenorum, in terra Sachala, inter montes excelsos, qui siti sunt ultra Tropicum Cancri, duodecim circiter gradibus citra Æquatorem. Augetur vero Nilus solutis nivibus, & imbribus assiduis, qui multi sunt in Æthiopia mense Majo: non exundat tamen nisi decimo quinto Junii, propter longum iter, quod excurrere debent illæ aquæ antequam ad Ægyptum usque perveniant, testimonio Abassenorum.

4. *Crocodilis.*) Crocodilus Ægypti animal quadrupes. Nascitur ex ovo magnitudine ovi anserini. Cætera quæ de ipso narrantur, sunt passim obvia.

FA-

FABULA XXVI.

Par pari refertur.

VULPES ET CICONIA.

NULLI nocendum: si quis vero læserit,
Multandum simili jure fabella admonet.
¶ Vulpes ad cœnam dicitur Ciconiam
Prior invitasse, & illi in patina liquidam
Posuisse sorbitionem, quam nullo modo
Gustare esuriens potuerit Ciconia:
Quæ Vulpem quum revocasset, intrito cibo
Plenam lagenam posuit: huic rostrum inserens
Satiatur ipsa, & torquet convivam fame:
Quæ quum lagenæ frustra collum lamberet,
Peregrinam sic locutam volucrem accepimus:
Sua quisque exempla debet æquo animo pati.

INTERPRETATIO.

Nemo lædendus: si quis vero nocueris alicui, fabula docet puniendum pari modo. Ferunt Vulpem prius vocasse Ciconiam ad prandium, & ipsi apposuisse sorbitiunculam fluidam in vase, quam Ciconia famelica nequiverit gustare ullatenus. Hæc cum invitasset vicissim Vulpem ad cœnam, ipsi anteposuit lagenam refertam cibo comminuto, in quam immittens collum, repletur ipsa, & cruciat convivam fame: Quæ cum lingeret incassum oras amphoræ, cognovimus advenam avem sic locutam: Quilibet debet repræsentare libenter in se exemplum quod dedit.

ANNOTATIONES.

2. *Multandum simili jure.*) Id est, pœnâ talionis. Unde Cicero: *Quis aspernabitur idem jus dici sibi, quod ipse aliis dixit, vel dici effecit.*

8. *Plenam lagenam posuit.*) Lagena usitate dicitur. Tamen in veteri marmore legitur Laguna. *M. Ulpio Aug. lib. Phædimo. Divi Trajani Aug. a potione & Lagunæ.* Rigaltius vult legi in veteribus libris, *Lagoena*. Sed id factum est, ut in aliis nominibus Græcis, in quibus υ vertitur in o. Ita ex νύξ, *nox*.

11. *Peregrina volucris.*) Sic vocat Ciconiam, quæ, teste Petronio, est hospita avis, exul hyemis, titulus tepidi temporis.

FABULA XXVII.

Avarus suus sibi carnifex est.

CANIS, THESAURUS, ET VULTURIUS.

HÆC res avaris esse conveniens potest,
Et qui humiles nati, dici locupletes student.
¶ Humana effodiens ossa, thesaurum Canis
Invenit: & violavit quia Manes Deos,
Injecta est illi divitiarum cupiditas,
Pœnas ut sanctæ religioni penderet.
Itaque aurum dum custodit, oblitus cibi
Fame est consumptus: quem stans Vulturius super
Fertur locutus: O Canis, merito jaces,
Qui concupisti subito regales opes,
Trivio conceptus, & educatus stercore.

INTERPRETATIO.

Hoc argumentum potest esse congruens avaris, & illis *qui editi licet humili fortunâ, ambiunt* tamen *nominari divites. Canis effodiendo cadaver humanum, reperit thesaurum. Et quia offendit deos Manes, immissa est ipsi fames auri, ut lueret pœnas sanctæ religioni* violatæ. *Dum ergo incubat auro, immemor ciborum, enectus est fame. Super quem vultur sedens dicitur protulisse* hæc verba: *Juste periisti, o Canis, qui natus in compitis, & nutritus sordibus, appetivisti derepente divitias regum.*

INTERPRETATIO.

4. *Violavit quia Manes deos.*) Dii Manes erant dii inferorum, ut quidam existimant, quibus fiebant sacra ne nocerent. Alii putant hoc nomine appellatas fuisse animas separatas a corpore. Unde videmus vetusta sepulchrorum monumenta *diis manibus* esse inscripta. Sunt etiam qui dicant eosdem esse quos Vetustas genios appellavit, qui ne ipsa quidem mortua corpora deserant, sepulchrisque inhabitent. Piaculum erat antiquitus vim inferre manibus mortuorum.

6. *Pœnas ut sanctæ religioni penderet.*) Id est, violatæ religioni sepulchrorum. Antiquitus enim grande erat piaculum violare religionem sepulchrorum, & sævire in mortuos. Ita Cicero de legibus, *Deorum Manium jura sancta sunto*. Et Virgilius 3. Æneid.

Quid miserum Ænea laceras, jam parce sepulto,
Parce pias scelerare manus.

FABULA XXVIII.

Ne magnus tenuem despicito.

VULPES ET AQUILA.

QUAMVIS sublimes debent humiles metuere:
Vindicta docili quia patet solertiæ.
¶ Vulpinos catulos Aquila quondam sustulit:
Nidoque posuit pullis, escam ut carperent:
Hanc persecuta mater, orare incipit,
Ne tantum miseræ luctum importaret sibi.
Contempsit illa, tuta quippe ipso loco.
Vulpes ab arâ rapuit ardentem facem,
Totamque flammis arborem circumdedit,
Hosti dolorem damno miscens sanguinis.
Aquila ut periculo mortis eriperet suos,
Incolumes natos supplex Vulpi tradidit.

INTERPRETATIO.

Quantumvis potentes, debent extimescere abjectos, quia ultionis fit copia quibus est solertia docilis. Aquila rapuit quondam natos Vulpis, & abscondit cubili in escam suorum catulorum. Vulpes genitrix hanc insequuta cœpit precari ne inferret sibi infelici tantum dolorem. Aquila sprevit secura quippe situ loci. Vulpes abstulit ab altari torrem accentum, & circumcinxit totam arborem ignibus, addens dolori inimicæ, periculum prolis amittendæ. Aquila supplex reddidit Vulpi uatos salvos, ut liberaret suos catulos a periculo mortis.

ANNOTATIONES.

8. *Ardentem facem.*) Non est otiosum epithetum. Fax enim nihil aliud est quam fustis incisus, & ita comparatus ut flammam, si ita usus postulet, concipere possit. Sic Virgilius:

Fervoque faces inspicat acuto.

10. *Damno sanguinis.*) Id est natorum periculo. Ita Venus apud Virgilium vocat Æneam: *Sanguis meus.*

FABULA XXIX.

Est cui magno constitit dicterium.

ASINUS IRRIDENS APRUM.

PLERUMQUE stulti risum dum captant levem,
Gravi distringunt alios contumeliâ,
Et sibi nocivum concitant periculnm.

INTERPRETATIO.

Dum stolidi quærunt risum inanem, lædunt persæpe alios summâ injuriâ, sibique parant exitium nocivum.

¶ Asellus Apro cum fuisset obvius:
Salve, inquit, Frater. Ille indignans repudiat
Officium, & quærit, cur sic mentiri velit.
* * * * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * * * *
Aper cum vellet facere generosum impetum,
Repressit iram: &, facilis vindicta est mihi,
Sed inquinari nolo ignavo sanguine.

INTERPRETATIO.

Cum Asellus occurrisset Apro, dixit, Ave Frater: Hic succensens rejicit officium, petitque quare velit mentiri ita?
* * * * * * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * * * * * *

Cum Sus nemoris cultor pararet illum afficere horrendo impetu, cohibuit iram, & dixit: mihi facile est ulcisci, verum nolo contaminari sanguine vili & abjecto.

ANNOTATIO.

Duos Versus hujusce Fabulæ, ut spurcos & invenustos omisi deditâ operâ.

FABULA XXX.

Mala publica in plebem recidunt.

RANÆ METUENTES TAURORUM PRÆLIA.

HUMILES laborant, ubi potentes dissident.
¶ Rana in palude pugnam Taurorum intuens;
Heu quanta nobis instat pernicies! ait.
Interrogata ab alia, cur hoc diceret,
De principatu quum illi certarent gregis,
Longeque ab illis degerent vitam boves:
Natio (ait) separata, ac diversum est genus,
Sed pulsus regno nemoris qui profugerit,
Paludis in secreta veniet latibula,
Et proculcatas obteret duro pede:
Caput ita ad nostrum furor illorum pertinet.

INTERPRETATIO.

Parvi sunt in periculo ubi Magnates decertant. Rana videns e palude certamen Taurorum: Heu, inquit, quanta nobis ruina paratur! Alterâ percontante quare loqueretur illud, cum illi contenderent inter se uter pecori imperaret, & boves viverent vitam longe aliam ab ipsis. Gens est, inquit, sejuncta a nobis, & genus separatum: sed qui aufugerit ejectus imperio sylvarum, in latebras properabit paludis, & proterens nos opprimet pedibus duris. Sic eorum rabies spectat ad nostram salutem.

ANNOTATIONES.

I. *Humiles laborant ubi potentes dissident.*) Ad id Horatius apposite:
Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.
II. *Ita.*) Hoc modo, hac ratione.

FA-

FABULA XXXI.

Cui fidas, vide.

MILVIUS, ET COLUMBÆ.

Qui se committit homini tutandum improbo,
Auxilia dum requirit, exitium invenit.
¶ Columbæ sæpe quum fugissent Milvium,
Et celeritate pennæ vitassent necem,
Consilium raptor vertit ad fallaciam:
Et genus inerme tali decepit dolo:
Quare sollicitum potius ævum ducitis,
Quam regem me creatis icto fœdere,
Qui vos ab omni tutas præstem injuria?
Illæ credentes, tradunt sese Milvio,
Qui regnum adeptus cœpit vesci singulas,
Et exercere imperium sævis unguibus.
De reliquis tunc una: Meriro plectimur.

INTERPRETATIO.

Qui se credit defendendum malo homini, dum inclamat opem, reperit perniciem. Cum Columbæ sæpe vitassent Milvium, & se eripuissent a morte pernicitate alarum: Rapax ille recurrit ad dolum, & circumvenit tali fallaciâ genus imbelle. Cur trahitis potius vitam anxiam, quam eligatis me in regem inito fœdere, ut vos reddam securas ab omni contumelia? Hæ nimium credulæ se se dedunt Milvio, qui potitus regno cœpit pasci singulis, & exercere principatum diris unguibus. Tunc una superstes ait, punimur juste.

ANNOTATIO.

11. *Vesci singulas.*) Pro *singulis*. Ita Virgilius:

Quid puer Ascanius? Superatne & vescitur auras?

Saltem ut in antiquissimis libris legitur, *singulas*, non omnes collective, vox illa sumitur, sed quod Gallice dicimus, *Les unes après les autres.* Id est, Liviano more, *Alias post alias.*

EXPLICIT LIBER PRIMUS.

Solebant veteres in fine librorum scribere, *explicit*, ut significarent librum absolutum. Unde Hieronymus ad Marcellam: *Solemus completis opusculis, ad distinctionem rei alterius sequentis medium interponere, explicit, aut feliciter explicit.*

PHÆDRI
FABULARUM
LIBER SECUNDUS.

PROLOGUS.

XEMPLIS continetur Æsopi genus,
Nec aliud quicquam per fabellas quæritur,
Quam corrigatur error ut mortalium,
Acuatque sese diligens industria.
Quicumque fuerit ergo narrandi locus,
Dum capiat aurem & servet propositum suum,
Re commendatur, non auctoris nomine.
Equidem omni curâ morem servabo Senis:
Sed si libuerit aliquid interponere

INTERPRETATIO.

RATIO scribendi Æsopi constat exemplis, neque intenditur aliud quicquam per fabulas, nisi ut vitia hominum emendentur, & ut accurata diligentia excitetur. Quæcumque igitur occurrerit occasio narrandi, dum teneat aures, & sequatur suum consilium, æstimatur rebus ipsis, non nomine auctoris. Certe sequar omni industria consuetudinem senis Æsopi: Verum si mihi videbitur inserere aliquid jocorum, ut

ANNOTATIO.

1. *ÆSOPI genus.*) Perperam quidam intelligunt Prosapiam Æsopi. Nihil enim aliud intelligit hoc loco Phædrus, nisi eam scribendi rationem, qua usus est Æsopus in scribendis fabulis. Ita in Prologo lib. 4. Et etiam alio loco:

Usus vetusto genere, sed rebus novis
Nunc fabularum cur sit inventum genus.

Quemadmodum apud Terentium:

Olim isti fuit generi quondam quæstus apud seclum prius.

Ceterum istud *continetur*, nihil aliud est quam constat. Cicero, *Dii non venis, & nervis, & ossibus continentur*, id est constant.

Di-

Dictorum, sensus ut delectet varietas,
Bonas in partes (lector) accipias velim.
Sic ista tibi rependet brevitas gratiam,
Cujus verbosa ne sit commendatio,
Attende cur negare cupidis debeas,
Modestis etiam afferre quod non petierint.

INTERPRETATIO.

diversitas sensus, magis placeat, velim, lector, æqui bonique consulas. Sic brevitas compensabit hanc gratiam, cujus ne sit laus verbosior, vide cur debeat denegare avidis, & dare ultro modestis quod non postulaverint.

F A B U L A I.

Sunt etiam sua præmia laudi.

Leo sapiens.

Super Juvencum stabat dejectum Leo:
Prædator intervenit partem postulans:
Darem (inquit) nisi soleres per te sumere:
Et improbum ejecit. Forte innoxius
Viator est deductus in eundem locum,
Feroque viso rettulit retro pedem.
Cui placidus ille: Non est quod timeas, ait:
Et quæ debetur pars tuæ modestiæ,
Audacter tolle. Tunc diviso tergore,
Silvas petivit, homini ut accessum daret.
Exemplum egregium prorsus & laudabile;
Verum est aviditas dives, & pauper pudor.

INTERPRETATIO.

Leo sedebat super Juvencum jacentem. Prædo supervenit petens partem. Concederem, ait, ni consuevisses rapere, & repulit hunc malum hominem. *Fortuito vero innocens viator venit eodem, & viso Leone, regressus est. Cui mitis ille dixit: Nihil est quod reformides, sume confidenter partem debitam tuæ modestiæ. Tum separato tergore,* Leo *immisit se in sylvas, ut accessus pateret viatori. Exemplum illustre omnino, & dignum laude; sed aviditas* habendi *dat divitias: pudor vero* & modestia, *paupertatem.*

ANNOTATIO.

7. *Rettulit retro.*) Pleonasmus. Poterat enim oratio carere ista voculà, *retro*, sed ejusmodi Pleonasmi nonnihil habent elegantiæ. Ita Terentius: *Ante præstiste. Ita subtristis aliquantulum, &c.*

FABULA II.

Simile simili gaudet.

REPENTE CALVUS.

A FŒMINIS utcunque spoliari viros,
Ament, amentur, nempe exemplis discimus.
¶ Ætatis mediæ cuidam, mulier non rudis
Tegebat annos, celans elegantiâ:
Animosque ejusdem pulchra juvenis ceperat.
Ambæ videri dum volunt illi pares,
Capillos homini legere cœpere invicem.
Quum se putaret pingi curâ mulierum,
Calvus repente factus est, nam funditus
Canos puella, nigros anus evellerat.

INTERPRETATIO.

Docemur exemplis homines quomodocunque expilari a mulieribus, sive illum *ament, sive amentur* ab illo. *Quædam fœmina callida dissimulabat annos cuidam homini provectæ ætatis, tegens illos eleganti cultu. Illius etiam animus detinebatur amore pulchræ adolescentulæ. Dum ambæ mulieres affectant esse similes ipsi, cœperunt invicem seligere crines homini.* Hic *cum crederet se ornari studio mulierum, evasit calvus subito: nam puella exemerat omnes capillos albos, anus vero nigros.*

ANNOTATIO.

5. *Dum videri volunt illi pares.*) Ætate aut annis. Oderat enim juvenis capillos albos, utpote senescentis & decrepitæ ætatis indicia, anus vero nigros, qui sibi non conveniebant.

FABULA III.

Impunitas, peccandi illecebra.

HOMO ET CANIS.

LACERATUS quidam morsu vehementis Canis,
Tinctum cruore panem immisit malefico,
Audierat esse quod remedium vulneris.
Tunc sic Æsopus: Noli coram pluribus
Hoc facere canibus, ne nos vivos devorent,
Quum scierint esse tale culpæ præmium.
¶ Successus improborum plures allicit.

INTERPRETATIO.

Quidam læsus dente Canis acris, projecit ipsi improbo panem mersum suo sanguine, quia acceperat id cedere pro remedio vulneris. Tum Æsopus locutus est sic: noli facere hoc in conspectu multorum Canum, ne nos discerpant vivos, cum viderint se donari tali præmio, ob culpam. Successus malorum attrahit multos.

ANNOTATIONES.

2. *Vehemens.*) Vox dissyllaba in hoc loco, ut apud Horatium:

Vehemens & liquidus puroque simillimus amni.

6. *Scierint.*) Pro *sciverint*.

FA-

FABULA IV.

Vir dolosus seges est mali.

Aquila, Feles, et Aper.

Aquila in sublimi quercu nidum fecerat:
Feles cavernam nacta, in mediâ pepererat:
Sus nemoris cultrix fœtum ad imam posuerat.
Tum fortuitum Feles contubernium
Fraude & scelestâ sic evertit malitiâ.
Ad nidum scandit volucris: Pernicies, ait,
Tibi paratur, forsan & miseræ mihi.
Nam fodere terram quod vides quotidie
Aprum insidiosum, quercum vult evertere,
Ut nostram in plano facile progeniem opprimat.
Terrore effuso, & perturbatis sensibus,
Direpit ad cubile setosæ suis;
Magno (inquit) in periculo sunt nati tui.
Nam simul exieris pastum, cum tenero grege,
Aquila est parata rapere porcellos tibi.
Hunc quoque timore postquam complevit locum,

INTERPRETATIO.

Aquila posuerat nidum in alta quercu. Feles reperta Caverna, partum ediderat in media quercu. *Sus incola sylvarum pepererat ad radices arboris. Tum Feles turbavit hanc sodalitatem fortuitam dolo, & sceleratâ malignitate. Repit ad nidum Aquilæ: tibi, inquit, struitur exitium; quin & forte mihi infelici; nam Aper dolosus, quem cernis quotidie fodere terram, vult eruere quercum, ut devores facile nostros catulos humi de*jectos: *ita immisso terrore, & commotis animis, venit ad sedem suis setigeræ: Nati tui versantur grandi in discrimine. Nam simul atque iveris ad pabulum cum turba tenella, Aquila in procinctu est ad tibi rapiendas suculas. Postquam ergo permiscuit terrore hunc locum*

ANNOTATIONES.

4. *Contubernium.*) Vocabulum militare, manipulum enim militum significat, teste Vegetio, qui Centurias in Contubernia divisas fuisse scribit: ut decem militibus sub uno Papilione degentibus, unus quasi præesset Decanus, qui caput Contubernii nominabatur. Unde Commilitones & Contubernales dicuntur, a communibus tabernaculis.

8. *Quotidie.*) Secunda syllaba in hac voce brevis est, aliquando etiamnum longa. Ita Terentius:

Verum ubi videbit tantos sibi sumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum.

9. *Insidiosum Aprum.*) Difficultas esse potest cur dicit Aprum insidiosum, & non insidiosam in fœminino, cum sermo sit de Sue fœmina. Certe error inest, nisi velis Aprum esse ex eo genere animalium quod vocant Epicœnum.

10. *In plano.*) Humi strata nostra proles, quercu eversâ.

14. *Nam simul exieris.*) Nam simul atque exieris.

Do-

Dolosa tuto condidit sese cavo.
Inde evagata noctu suspenso pede,
Ubi escâ se replevit & prolem suam,
Pavorem simulans prospicit toto die.
Ruinam metuens Aquila ramis desidet;
Aper rapinam vitans non prodit foras.
Quid multa? inediâ sunt consumti cum suis,
Felisque catulis largam præbuerunt dapem.
¶ Quantum homo bilinguis sæpe concinnet mali,
Documentum habere stulta credulitas potest.

INTERPRETATIO.

insidiosa abdidit sese cavernâ secure. Inde exiens noctu suspenso gradu, ubi se ingurgitavit cibis & suos catulos, fingens timorem, circumspectat toto die. Aquila timens periculum, desidet arbore. Aper fugiens perniciem, non se proripit foras. Quid plura, perierunt fame cum suis, & dederunt magnum convivium natis felis. Credulitas stolida monetur hoc apologo quantum mali vir fallax inferat.

ANNOTATIO.

25. *Homo bilinguis.*) Qui dolose & fraudulenter agit. Unde Virgilius vocat *Tyrios Bilingues*, haud fidei servantissimos.

FABULA V.

Ne quid nimis.

CÆSAR AD ATRIENSEM.

Est Ardelionum quædam Romæ natio,
Trepide concursans, occupata in otio,
Gratis anhelans, multa agendo nihil agens,
Sibi molesta, & aliis odiosissima.
Hanc emendare, si tamen possum, volo
Verâ fabellâ: pretium est operæ attendere.

INTERPRETATIO.

Est Romæ genus Ardelionum oberrans sollicite, inquies in quiete, anhelans incassum, plura faciendo, faciens nihil, sibique importunum, & invisum cæteris. Mens est mihi hoc corrigere, modo tamen valeam, verâ historia: operæ pretium est illam *auscultare.*

ANNOTATIONES.

1. *Ardelionum.*) Hi vocantur homines qui se negotiis omnium immiscent, ab ardendo dicti, quòd pro festinando veteres usurparunt. Quamquam melius ab Ardea avi dicti Ardeliones, quia avis hujus instar huc & illuc volitant & circumcursant, dum omnibus se student negotiis immiscere. Hoc genus hominum describit Martialis tali Epigrammate:

Nil bene cum facias, facis attamen omnia belle.
Vis dieam qui sis? magnus es Ardelio.

5. *Verâ fabulâ.*) Fabula enim ad verum vel falsum extenditur, ut supra ad fabulam primam libri primi annotavimus.

¶ Cæ-

¶ Cæsar Tiberius quum petens Neapolim,
In Misenensem villam venisset suam,
Quæ monte summo posita Luculli manu,
Prospectat Siculum, & prospicit Tuscum mare,
Ex alticinctis unus atriensibus,
Cui tunica ab humeris linteo Pelusio
Erat destricta, cirris dependentibus,
Perambulante læta Domino viridaria,
Alveolo cœpit ligneo conspergere
Humum æstuantem, come officium jactitans:
Sed deridetur: inde notis flexibus
Præcurrit alium in xystum, sedans pulverem.

INTERPRETATIO.

Cum Tiberius Cæsar profectus Neapolim, venisset in suam villam Misenensem, quæ ædificata a Lucullo in vertice montis spectat mare siculum & aspicit mare Tuscum, unus servorum atriensium altius cinctorum, cujus vestis colligebatur ab humeris linteo Pelusio cirris defluentibus, demetiente here viridaria amœna, cœpit aspergere terram arescentem vasculo ligneo, ostentans hoc officium urbanum; verum irridetur. Postea prævertit Cæsarem *in aliud ambulacrum divortiis notis compescens pulverem,*

ANNOTATIONES.

7. *Neapolim.*) Urbs Campaniæ maritima regni Neapolitani caput, ac totius Italiæ clarissima, prius Parthenope dicta.

8. *Misenensem villam.*) Domus rustica. De hac villa Misenensi ita Tacitus: *Mutatis sæpius locis* (Tiberius) *tandem ad Promontorium Miseni consedit in villa* cujus *Lucullus Dominus fuerat.* Est autem vicinum illud Promontorium monti, Miseno dicto, a Miseno socio Æneæ ibi sepulto. De quo Virgilius 6. Æneid.

Monte sub aerio qui nunc Misenus ab illo
Dicitur.

9. *Luculli manu.*) Quam posuerat Lucullus Pompeii & Ciceronis æqualis. Summus & fortunatissimus Romanorum legatus, qui duobus præliis vicit Mithridatem, & egit de illo Romæ triumphum. Postea abjectà rerum publicarum curà genio indulsit, & posuit superba Palatia, ædesque magnificas, inter quas fuit villa Misenensis.

10. *Siculum.*) Subintellige mare, quod a Sicilia Cretam usque excurrit

Tuscum.) Mare, vulgo *Mer de Toscane.* Quod non solum Hetruriam, sed & Latium, & regnum Neapolitanum usque ad Fretum Siculum alluit.

11. *Ex alticinctis.*) Alticinctos pueros vocat Horatius servos Nasidieni, id est, strenuos & industrios, qui demissam vestem non gerebant, ne inter agendum impedirentur.

Atriensibus servis.) Qui stabant in atrio domus, limenque custodiebant. Ab Atriorum tutela, Varrone teste, nomen habent servi Atrienses. Fulvius Ursinus auspicatur eosdem esse qui in inscriptionibus dicuntur, *Servi a supellectili:* qui nempe servaverint supellectilem convivalem, veteresque cœnitarent in Atrio, hoc est prope Culinam, ut videre est ex verbis Servii in 1. Æneid. *Vocemque per ampla volutant Atria. Tangit, inquit, Romanorum morem: nam, ut ait Cato, in Atrio, & duobus ferculis epulabantur antiqui. Ibi etiam & pecunias habebant. Unde qui honoratiores servi erant, liminum custodes adhibebantur.*

12. *Linteo Pelusio.*) Pelusium erat Ostium Nili & Civitas Ægypti feracissima lini, ex quo conficiebantur lintea.

18. *Xystum.*) Locus erat deambulationi adornatus, consitis utrinque Platanis.

Agnoscit hominem Cæsar, remque intelligit.
Heus (inquit Dominus): ille enimvero adsilit.
Tum sic jocata est tanti majestas Ducis:
Multo majoris alapæ mecum veneunt.

INTERPRETATIO.

Tiberius sentit hominem, & capit rem. Heus tu, ait Cæsar: hic statim accurrit. Tum princeps sic jocans, alapæ non venduntur apud me tam vili pretio.

ANNOTATIONES.

19. *Remque intelligit.*) Mentem & consilium Ardelionis, qui ambiret libertatem.

22. *Alapæ mecum veneunt.*) Id est, libertas carius emitur. Apud Veteres enim quando aliquem manumittebant, alapa percussum circumagebant, & liberum confirmabant apud Prætorem. De modo manumittendi passim, neque quicquam protritum magis.

FABULA VI.

Potentiam malitiâ adjutam quis effugiat?

AQUILA, CORNIX, ET TESTUDO.

CONTRA potentes nemo est munitus satis:
Si vero accessit consiliator maleficus,
Vis & nequitia quidquid oppugnant ruit.
¶ Aquila in sublime sustulit Testudinem.
Quæ quum abdidisset corneâ corpus domo,
Nec ullo pacto lædi posset condita,
Venit per auras Cornix, & propter volans:
Opimam sane prædam rapuisti unguibus,
Sed nisi monstraro quid sit faciendum tibi,
Gravi nequicquam te lassabis pondere.
Promissa parte, suadet ut scopulum super
Altis ab astris duram inlidat corticem,

INTERPRETATIO.

Nullus est sat tectus adversus potentiores. Quidquid violentia & malignitas impugnant, id perit, si consiliarius malignus supervenit. Aquila tulit Testudinem in altum, quæ cum se abscondisset testâ corneâ, neque posset ullatenus vulnerari abdita, Cornix intervenit per aerem & volitans prope: Sustulisti profecto escam opiparam tuis unguibus, verum ni tibi ostendero quid oporteat te facere, fatigabis te frustra tanto onere. Promissa parte monet, ut frangat corneam domum missam ab alto cælo supra rupem,

ANNOTATIONES.

5. *Corneâ domo.*) Abusive ponitur pro testa cornea, quâ Testudines muniuntur.

7. *Propter volans.*) Id est juxta, ut apud Terentium, *propter dormire.*

Quâ

Quâ comminutâ facile vescatur cibo.
Inducta verbis Aquila, monitis paruit,
Simul & magistræ large divisit dapem.
Sic tuta quæ naturæ fuerat munere,
Impar duabus occidit tristi nece.

INTERPRETATIO.

quâ illisâ, nutriatur escâ absque negotio. Aquila persuasa his verbis, obtemperavit monitori, & quoque partita est ample cibum suæ præceptrici. Ita Testudo quæ munita fuerat beneficio naturæ, inferior duabus periit fato luctuoso.

FABULA VII.

Plura timenda divitibus.

MULI ET LATRONES.

Muli gravati sarcinis ibant duo;
Unus ferebat fiscos cum pecunia,
Alter tumentes multo saccos hordeo.
Ille onere dives celsa cervice eminens,
Clarumque collo jactans tintinabulum:
Comes quieto sequitur & placido gradu.
Subito Latrones ex insidiis advolant,
Interque cædem ferro mulum trusitant:
Diripiunt nummos, negligunt vile hordeum.
Spoliatus igitur casus quum fleret suos,
Equidem (inquit alter) me contemtum gaudeo,

INTERPRETATIO.

Duo Muli incedebant onusti oneribus. Unus portabat corbes cum nummis, alter saccos repletos multo hordeo. Primus dives suâ sarcinâ supereminens elato capite, & agitans collo tintinnabulum argutum. Alius *it comes lentis & tranquillis passibus. Fures assiliunt derepente ex insidiis, & inter stragem vulnerant Mulum ense, rapiunt pecuniam, nec curant hordeum nullius pretii. Cum ergo expilatus doleret suum infortunium, alter di-*

ANNOTATIONES.

2. *Fiscos.*) Fiscus corbis erat vimineus in quo recondebant Romani pecuniam publicam & imperatoriam. Unde metaphorice desumitur vox illa pro pecunia.

8. *Ferro trusitant.*) Locus vexatissimus; vulgo legebatur *tonsitant*. Alii *trucidant*, unde *trusitant* posuit Rigaltius. Meursius maluit *tuditant*, ut sit a *tundendo*, quasi variis ictibus ferri tunderent cutem Muli ne cum sarcina aufugeret. Certe *trusitant* nullibi legitur nisi in hoc Phædri loco. *Tudito* vero est vox nota apud Festum, & significationem habet accommodatam ad locum Phædri. *Trusito* posset esse verbum frequentativum a verbo *trudo*; unde *trusito*, sed illius significatio non convenit clare sensui Phædri. Idcirco rejicio.

Nam nihil amisi, nec sum læsus vulnere.
Hoc argumento tuta est hominum tenuitas,
Magno periclo sunt opes obnoxiæ.

INTERPRETATIO.

vit: Lætor me neglectum, nihil enim perdidi, neque accepi vulnus. Hoc exemplo egestas hominum secura est, ingentes vero divitiæ patent multis discriminibus.

ANNOTATIO.

13. *Tuta est hominum tenuitas.*) Unde Sallustius: *Egestas habetur facile sine damno.* Et Horatius: *Cantabit vacuus coram latrone viator.*

FABULA VIII.

Plus videas tuis oculis quam alienis.

CERVUS ET BOVES.

CERVUS nemorosis excitatus latibulis,
Ut venatorum fugeret instantem necem,
Cæco timore proximam villam petit,
Et opportuno se Bovili condidit.
Hic bos latenti: Quidnam voluisti tibi,
Infelix ultro qui ad necem cucurreris,
Hominumque tecto spiritum commiseris?
At ille supplex: Vos modo, inquit, parcite,
Occasione rursus erumpam datâ,
Spatium diei noctis excipiunt vices;
Frondem bubulcus adfert, nec ideo videt,
Eunt subinde & redeunt omnes rustici.

INTERPRETATIO.

Cervus excitus latebris nemoris fugit in villam vicinam metu imprudenti, ut se subduceret morti sibi imminenti a venatoribus, & se occultavit in stabulo commode. Bos dixit huic delitescenti: Quidnam proposuisti, miser, qui te objeceris ultro morti, & crediderit vitam ædibus hominum? Cui ille rogans; vos, inquit, ne lædite, me proripiam iterum foras ubi se opportunitas obtulerit. Nox venit die exacto: Bubulcus

ANNOTATIONES.

2. *Ut venatorum fugeret necem.*) Scilicet a Venatoribus sibi inferendam. Ibi est ambiguitas, quia vox venatorum active non passive sumitur hoc loco.

3. *Cæco timore.*) Quia facit nos cæcos, & imprudentes in rebus nostris.

5. *Voluisti tibi.*) Malum parare. Imitatio Virgiliana: *Heu quid misero volui mihi?*

Nemo animadvertit: transit etiam villicus,
Nec ille quicquam sentit, tum gaudens ferus
Bobus quietis agere cœpit gratias,
Hospitium adverso quod præstiterint tempore.
Respondit unus: Salvum te cupimus quidem,
Sed ille qui oculos centum habet, si venerit,
Magno in periculo vita versatur tua.
Hæc inter, ipse dominus a cœna redit:
Et quia corruptos viderat nuper Boves,
Accedit ad præsepe: Cur frondis parum est?
Stramenta desunt, Tollere hæc aranea
Quantum est laboris? Dum scrutatur singula,
Cervi quoque alta est conspicatus cornua.
Quem convocatâ jubet occidi familiâ,
Prædamque tollit. ¶ Hæc significat fabula,
Dominum videre plurimum in rebus suis.

INTERPRETATIO.

apportat frondes bobus, *neque tamen animadvertit. Deinde omnes rustici eunt redeuntque; nullus videt. Quin & villicus venit, neque hic deprehendit quicquam. Tum cervus exultans cœpit habere gratiam bobus tacitis, quod illum exceperint hospitio, iniquo tempore. Unus dixit: Equidem te volumus incolumem: sed si ille accesserit, cui sunt centum oculi, tua vita versabitur in summo discrimine. Dum hæc loqueretur, Herus venit a cœna, & quoniam aspexerat non ita pridem boves dejectos, subit bovile: Quare, ait, parum adeo frondium est? Paleæ non sufficiunt. Quantum operis est auferre has telas aranearum? Dum lustrat singula, vidit elata cornua Cervi, quem imperavit interficiendum accitis servis, & abstulit prædam. Ista fabula demonstrat dominum cernere multum in suis rebus.*

ANNOTATIONES.

15. *Quietis bobus.*) Qui eum non prodiderant latitantem in stabulo.

16. *Hospitium adverso.*) Ita Cicero: *Amicus certus in re incerta cernitur.* Et Plautus eum amicum pronuntiat, qui in re dubia juvat. Unde Ovidius:

Si fueris dives, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

18. *Qui habet centum oculos.*) Nec famam, aut Argum intellige, quibus Poetæ tribuunt centum oculos. Ibi est Periphrasis, ut heri curam & perspicaciam depingat. Dat enim centum oculos, ut indicet Dominum esse oculatissimum. Unde Socrates,

Ὄμμα γὰρ δόμων νομίζω δεσπότου παρουσίαν.

Namque lumen ædium puto heri præsentiam.

21. *Corruptos.*) Macilentos, macie perditos. Imitatio Græci sermonis.

23. *Aranea hæc.*) Adjective ibi sumitur, & subauditur texta aranea.

FABULA IX.

Epilogus.

Invidia virtutum comes.

ÆSOPO ingentem statuam posuere Attici,
Servumque collocarunt æterna in basi,
Patere honoris scirent ut cuncti viam,
Nec generi tribui, sed virtuti gloriam.
Quoniam occuparat alter, ne primus forem,
Ne solus esset, studui, quod superfuit:
Nec hæc invidia, verum est æmulatio.
Quod si labori faverit Latium meo,
Plures habebit quos opponat Græciæ.
Si livor obtrectare curam voluerit,
Non tamen eripiet laudis conscientiam.
Si nostrum studium ad aures pervenit tuas,
Et arte fictas animus sentit fabulas,

INTERPRETATIO.

Athenienses erexerunt magnam statuam Æsopo, & posuerunt hunc servum in basi semper mansura, ut innotesceret omnibus pandi iter ad gloriam, neque concedi honores nobilitati, sed virtuti. * * * * *

Quia alius præripuerat ne essem primus, curavi ne foret unicus scriptor Fabularum. *Id non est invidere, sed æmulari. Si vero Roma aspiraris meo labori, plures ipsi erunt* auctores, *quos conferat cum Græcis* auctoribus. *Si invidia voluerit carpere diligentiam, non ideo auferet tacitam cognitionem laudis* mihi debitæ. *Si noster labor devenit ad tuas aures, & si tua mens tangitur fabulis fictis industria, illud*

ANNOTATIONES.

1. *Æsopo ingentem statuam posuere Attici.*) Statuæ hujus auctorem fuisse nobilissimum illum statuarium Lysippum discimus ex Epigrammate Agathiæ Scholastici, qui Justiniani Imperatoris ævo vixit: ex eodem quoque discimus cum iidem Athenienses etiam septem sapientibus Græciæ singulis suas collocassent statuas, omnium maximum honorem eos habuisse Æsopo, ejusque statuam ordine primam esse voluisse. Sic igitur Agathias,

Εὖγε ποιῶν Λυσίππε γέρον, Σικυώνιε πλάστα,
Δείκελον Αἰσώπου στήσας τοῦ Σαμίου.

Laudo te Lysippe senex Sicyonie sculptor,
Æsopi effigiem quod statuis Samii, &c.

Attici.) Attica, regio Achaiæ seu Helladis, quæ & Mopsopia & Cecropia dicta est, in qua Athenæ urbs totius Græciæ caput. Hinc Atticus nomen gentis.

7. *Latium.*) Regio Italiæ notissima inter Hetruriam & Campaniam, a latendo dicta, quòd ibi Saturnus latitarit.

9. *Plures habebit.*) qui meo exemplo conscribent fabulas.

Quos opponat Græciæ.) Id est, doctissimis viris e Græcia, qui multa opera reliquerunt posteritati.

Omnem

Omnem querelam submovet felicitas.
Sin autem doctus illis occurrit labor,
Sinistra quos in lucem natura extulit,
Nec quicquam possunt nisi meliores carpere,
Fatale exitium corde durato feram,
Donec fortunam criminis pudeat sui.

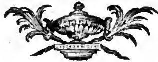
INTERPRETATIO.

bonum præcidit omnem causam querimoniæ: Sin vero eruditum studium incidit in manus eorum, qui nati sunt invitâ Minervâ, neque quicquam valent, nisi obtrectare optimis quibuslibet, sustinebo firmato animo hoc exitiale infortunium, dummodo fortunam pœniteat sui criminis.

ANNOTATIONES.

14. *Omnem querelam submovet felicitas.*) Ita mihi beatus videor, si movearis fabulis, nullum ut mihi querendi locum relictum esse putem.

15. *Illis doctus occurrit labor.*) Id est, sit adversus labor: nam occurrere pro adversari hoc loco ponitur.

PHÆ-

PHÆDRI
FABULARUM
LIBER TERTIUS.

PHÆDRUS AD EUTYCHUM.

PHÆDRI libellos legere si desideras,
Vaces oportet, Eutyche, a negotiis,
Ut liber animus sentiat vim carminis,
Verum, inquis, tanti non est ingenium tuum,
Momentum ut horæ pereat officii mei.
Non ergo causa est manibus id tangi tuis,
Quod occupatis auribus non convenit.
Fortasse dices: Aliquæ venient feriæ

INTERPRETATIO.

Si cupis, Eutyche, evolvere libros Phædri, necesse est sis liber a negotiis, ut mens vacua sapiat elegantiam versus: Sed ais, non polles tanto ingenio, ut perdam vel punctum horæ mei muneris. Non est igitur ratio cur tractes id tuis manibus quod minime decet aures impeditas. Repones forte; aliqui dies feriales aderunt,

ANNOTATIONES.

2. *EUTYCHE.*) Non satis compertum est, quisnam fuerit ille Eutychus, & qualem personam in aula Tiberii sustinuerit. Vetus tamen inscriptio Romæ legitur, EUTYCHUS AUG. LIB. NERONIANUS MEDICUS LUDI MATUTINI. Ludus autem ille matutinus, arena matutina dicitur apud Martialem Epigrammate 25. lib. 10. Fit & mentio aliorum Eutychorum in inscriptionibus passim.

9. *Aliquæ venient feriæ.*) Dies quibus nihil agere erat licitum. Unde Cicero 2. de Legibus, ait: *Feriarum, festorumque dierum ratio in liberis requietem habet litium, & jurgiorum: in servis operum & laborum, quia compositio animi conferre debet & ad perfectionem operum rusticorum, & ad remissionem animorum.* Erant autem feriæ publicæ, & aliæ familiarum propriæ. Publicæ erant stativæ, quæ statis & certis quibusdam diebus observabantur. Aliæ conceptivæ, quæ ordinabantur quotannis a Sacerdotibus & Magistratibus. Aliæ demum imperativæ, quas Consules vel Prætores pro arbitrio potestatis indicabant.

Quæ

Quæ me soluto pectore ad studium vocent:
Legesne, quæso, potius viles nænias,
Impendas curam quam rei domesticæ,
Reddas amicis tempora, uxori vaces,
Animum relaxes, otium des corpori,
Ut adsuetam fortius præstes vicem?
Mutandum tibi propositum est, & vitæ genus,
Intrare si Musarum limen cogitas.
Ego, quem Pierio mater enixa est jugo,
In quo tonanti sancta Mnemosyne Jovi
Fœcunda novies artium peperit chorum,
Quamvis in ipsa natus sim pene schola,
Curamque habendi penitus corde eraserim,
Et laude invita in hanc vitam incubuerim,
Fastidiose tamen in cœtum recipior.
Quid credis illi accidere, qui magnas opes
Exaggerare quærit omni vigiliâ,
Docto labori dulce præponens lucrum?
Sed jam quodcunque fuerit (ut dixit Sinon

INTERPRETATIO.

qui me revocabunt ad studia libero animo. Verum, amabo, dedas ne te potius lectioni fabularum inutilium, quam des operam rei familiari, præstes amicis officia, servias uxori, remittas animum, procures quietem membris, ut recurras validius ad officium solitum? Est tibi intundum aliud consilium, & alia *ratio vitæ, si vis subire penetralia Musarum. Ego qui editus sum a mea parente in monte Parnassi, in quo veneranda Mnemosyne gravida novem vicibus dedit Jovi parentes artium, quanquam sim natus in ipso ferme loco, & eradicaverim penitus ex animo amorem rei faciendæ, meque adjunxerim ad hoc genus vitæ gloriâ reclamante, tamen admittor cum fastidio in earum numerum. Quid existimas illi eventurum qui studet omni curâ aggerere amplas divitias, præferens quæstum jucundum studiis eruditis? Sed jam quodcunque fuerit (ut Sinon dixit*

ANNOTATIONES.

18. *Pierio jugo.*) Pierius mons Thessaliæ, in Macedoniæ confinio, Musis sacer, quæ ex eo Pierides dictæ sunt.

19. *Mnemosyne.*) Nympha Pieria, quæ habuit ex Jove novem Musas. Vox Græca est μνημοσύνη quæ memoriam significat. Poëtæ hanc Musarum matrem finxere, quia omnium scientiarum Thesaurus beneficio memoriæ acquiritur & conservatur.

20. *Artium chorum.*) Chorus proprie est coævorum cantus & saltatio in Tragœdiis aut Comœdiis. Accipitur vero improprie, pro quovis personarum numero, & ibi pro novem Musis, quæ dicuntur artes adinvenisse. Prima vocabatur Clio historiæ parens. 2. Melpomene Tragœdiæ, Thalia Comœdiæ, Euterpe Fistularum, Therpsicore Citharæ, Erato Lyræ, Calliope Versuum heroicorum, Urania Astrologiæ, & Polymnia Eloquentiæ.

23. *Laude invitâ.*) Quæ me alio vocabat. Vult se nullam spectasse laudem in eligendo hoc scribendi genere. Si enim id spectasset, debuerat aliud sequi studii genus quod magis laudatur. Gronovius legit, *laude nudâ*, id est, ob solam laudem, & non ob aliud præmium.

28. *Sinon.*) Filius Sisyphi, nepósque Autolyci, Græcus versipellis, & veterator; qui obsessâ Trojâ a Trojanis se capiendam

Ad regem quum Dardaniæ perductus foret)
Librum exarabo tertium Æsopi stilo,
Honori & meritis dedicans illum tuis:
Quem si leges, lætabor, sin autem minus,
Habebunt certe quo se oblectent posteri.
Nunc fabularum cur sit inventum genus,
Brevi docebo. Servitus obnoxia
Quia quæ volebat non audebat dicere,
Affectus proprios in fabellas transtulit,
Calumniamque fictis elusit jocis.
Ego porro illius semitâ feci viam,
Et cogitavi plura quam reliquerat,
In calamitatem deligens quædam meam.
Quod si accusator alius Sejano foret,
Si testis alius, judex alius denique,
Dignum faterer esse me tantis malis,
Nec his dolorem delinirem remediis:
Suspicione si quis errabit suâ,
Et rapiet ad se quod erit commune omnium,

INTERPRETATIO.

cum traheretur ad Regem Trojæ) conscribam tertium librum more Æsopi, illum consecrans tuæ dignitati, tuisque meritis. Si illum legis, gaudebo. Sin vero minus, erit certe delectationi posteris. Nunc aperiam paucis cur fabulæ excogitatæ sint. Servitus quæ non est sui juris, quia non audebat effutire quæ vellet, velavit fabulis proprias cogitationes, & se subduxit calumniæ jocis effictis. Ego porro feci viam pro semita quam triverat, & adinveni plura quam tradiderat, seligens quædam in meum infortunium. Quod si alter delator a Sejano surgeret, si alter testis, si alter demum judex, profiterer me mereri tot mala, neque levarem meam calamitatem his solatiis. Si quis ducatur in errorem suâ suspicione, & imputabit sibi dictum quod dicitur

ANNOTATIONES.

obtulit, & ad Priamum Regem deductus, ipsi persuasit abiisse Græcos, ac equum illum ingentem in urbem deducendum. Notissima historia.

29. *Regem Dardaniæ.*) Priamum regem Trojanorum, qui vocati sunt Dardanii a Dardano filio Jovis & Electræ, qui regnum Trojanorum condidit; & ipsa regio Dardania dicta est. Postea urbs Provinciæ caput dicta fuit Troja, & populi Trojani, a Troe atavo Priami regis.

33. *Servitus obnoxia.*) Potestati & arbitrio aliorum subdita. Intellige Æsopum qui Xanto Philosopho servitutem servisse dicitur. Servile quippe est non loqui quod sentias. Unde Plautus ait, *Servum hominem habere oculos, manus & linguam continentem.*

39. *Illius semita feci viam.*) Semita est quid minus tritum quam via. Primus Æsopus materiam fabularum repperit, hunc ego polivi versibus senariis. Sic effeci ut illius semita quam primus triverat, evaderet via. Semita enim fit via, cum a pluribus frequentatur, & sic vulgatur magis.

42. *Alius Sejano.*) Id est, *a Sejano*, ut Horatius, *Alius Lysippo.* Sejanus pro arbitrio cuncta gessit sub Tiberio, suamque latissime exercuit potestatem, ut ait Tacitus, lib. 4. Ann. Ipse Phædrus incidit in odium Sejani, a quo variis criminibus accusatus vix evasit incolumis; nam ille erat & accusator & judex.

Stul-

Stulte nudabit animi conscientiam.
Huic excusatum me velim nihilominus;
Neque enim notare singulos mens est mihi,
Verum ipsam vitam & mores hominum ostendere.
Rem me professum dicet forsan aliquis gravem.
Si Phryx Æsopus potuit, Anacharsis Scytha
Æternam famam condere ingenio suo,
Ego litteratæ qui sum propior Græciæ,
Cur somno inerti deseram patriæ decus?
Threissa quum gens numeret auctores suos,
Linoque Apollo sit parens, Musa Orpheo,
Qui saxa cantu movit, & domuit feras,
Hebrique tenuit impetus dulci morâ.
Ergo hinc abesto, livor, ne frustra gemas:
Quoniam mihi solemnis debetur gloria.
Induxi te ad legendum: sincerum mihi
Candore noto reddas judicium peto.

INTERPRETATIO.

omnibus, prodit imprudenter suam conscientiam, attamen peto ut me habeat excusatum; nec enim est mihi in animo designare singulos, sed notare vitam & mores hominum. Fortasse aliquis reponet me suscepisse duram provinciam. Si Æsopus e Phrygia, si Anacharsis e Scythia oriundi, potuerunt transmittere æternitati sua nomina ingenio, cur ego qui sum vicinior eruditæ Græciæ, negabo addere honorem meæ patriæ otio desidi? Cum Natio Thracum recenseat suos auctores: Apollo genuerit Linum, Musa Orpheum, qui excitavit rupes Lyrâ, delinivit feras, & moratus est fluctus Hebri, dulci morâ. Ergo hinc procul, invidia, ne doleas incassum: quia dignus sum honore publico. Compuli te ut legeres, postulo ut mihi cognitæ sinceritatis præbeas verum testimonium.

ANNOTATIONES.

53. *Phryx Æsopus.*) In Phrygia natus, quæ est regio Asiæ minoris.

Anacharsis Scytha.) Philosophus Scythicus multâ sapientiâ & doctrinâ præditus, qui summâ usus est libertate in carpendis hominum moribus, multaque præclare dicta posteritati reliquit. Scythia Provincia Asiæ Borealis gemina intra & extra Imaum montem.

57. *Threissa cum gens.*) Thracia est regio Europæ ampla: indicat vero Phædrus se gente Thracem esse, ideoque Græciæ eruditionis parenti propiorem quam erat vel Æsopus Phryx, vel Anacharsis Scytha.

Numeret authores suos.) Linus & Orpheus primi litteris excoluerunt Græciam, Itaque authores eos vocat. Porro hos authores dicit noster Thraces numerare suos, hoc est dicere non esse Græcos, verum Thracicæ gentis homines. Jam cum Thraces fuerint illi qui Græciam instruxere litteris, vult dicere: cur ego non studeo servare hoc decus meæ patriæ, cum præsertim Apollo & Musæ dii artium in Thracia mea habitent, ibique eos authores litteratæ Græciæ progenuerint?

58. *Lino.*) Linus filius Apollinis & Thersicoræ, aut, ut alii volunt, Mercurii & Uraniæ. Fuit Musicus & Poëta Thebanus.

Orpheo.) Is fuit genere Thrax, filius Calliopes & Apollinis, quem a Mercurio, aut a patre Apolline ferunt accepisse Lyram, qua tantum valuit, ut illius cantu sylvas & saxa moverit, reduxeritque uxorem suam Euridicen ab inferis. Fuit occisus a Menadibus juxta Hebrum fluvium.

60. *Hebrique tenuit impetus.*) Hebrus fluvius Thraciæ ex Hæmo monte oriens, ac in Ægeum mare exiens. Volvit aquas magno impetu.

FABULA I.

Rei bonæ vel vestigia delectant.

ANUS AD AMPHORAM.

ANUS jacere vidit epotam amphoram,
Adhuc Falernâ fæce, e testâ nobili
Odorem quæ jucundum late spargeret.
Hunc postquam totis avida traxit naribus:
O suavis anima! qualem te dicam bonam
Antehac fuisse, tales cum sint reliquiæ?
Hoc quo pertineat dicet qui me noverit.

INTERPRETATIO.

Anus vidit jacere lagenam vacuam, quæ diffunderet longe suavem animam redolente adhuc testâ fæcem vini *falerni. Posteaquam flagrans illam hausit totis naribus: O dulcis odor, quantum te dicam fuisse bonum olim, cum habeas tales reliquias? Cui notus sum, intelliget quò illud spectet.*

ANNOTATIONES.

1. *Amphora.*) Vinarium vas octo & quadraginta sextarios continens.

2. *Falerna fæce.*) Falernus mons & ager erat Campaniæ: ager frumenti, mons vini generosissimi ferax.

3. *Tales cum sint reliquiæ.*) Ita Horatius:

Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu.

7. *Hoc quò pertineat.*) Senectutem suam consolatur Phædrus. Vult ex hoc ultimæ senectutis, quæ est quasi fæx vitæ, opusculo fabularum posse colligi qualis fuerit integra adhuc ætate.

FABULA II.

Benefico bene erit.

PANTHERA ET PASTORES.

SOLET a despectis par referri gratia.
¶ Panthera imprudens olim in foveam decidit,
Vidêre agrestes: alii fustes congerunt,
Alii onerant saxis: quidam contra miseriti,
Perituræ quippe, quamvis nemo læderet,
Misere panem, ut sustineret spiritum.
Nox insecuta est, abeunt securi domum,

INTERPRETATIO.

Simile beneficium solet rependi a contemptis. Panthera imprudens corruit aliquando in foveam, Rustici adverterunt. Alii conjiciunt fustes, alii obruunt lapidibus. Quidam e contra tacti misericordiâ dederunt panem, ut sustentaret vitam; quippe morituræ, etsi nullus ipsi *noceret. Nox successit; repetunt securi ædes,*

Qua-

Quasi inventuri mortuam postridie.
At illa vires ut refecit languidas,
Veloci saltu foveâ sese liberat,
Et in cubile concito properat gradu.
Paucis diebus interpositis, provolat,
Pecus trucidat, ipsos pastores necat,
Et cuncta vastans sævit irato impetu.
Tum sibi timentes, qui feræ pepercerant,
Damnum haud recusant, tantum pro vitâ rogant.
At illa: Memini qui me saxo petierint,
Qui panem dederint: vos timere absistite;
Illis revertor hostis qui me læserant.

INTERPRETATIO.

quasi reperturi extinctam postero die. Sed ut hæc reparavit vires debilitatas, exsilit a fovea magno saltu, & festinat in suum tectum cursu citato. Interjectis diebus aliquot, irrumpit, necat armenta, trucidat pastores, & diruens omnia furit sævo impetu. Tunc metuentes sibi qui miseriti fuerant feræ, non detrectant stragem, deprecantur solum vitam. Sed illa dixit: novi qui me lacesserint saxis, & qui miserint panem; vos desinite metuere. Redeo solum *infensa his qui me offenderunt.*

ANNOTATIONES.

10. *Se liberat foveâ.*) Pro *a fovea*. Ellipsis.

11. *Cubile.*) Vox communis hominibus & feris, & etiam avibus, ut legere est passim in Virgilio.

FABULA III.

Experientia præstantior arte.

Æsopus et Rusticus.

Usu peritus hariolo velocior
Vulgo esse fertur, causa sed non dicitur:
Notescet quæ nunc primum fabellâ meâ.
¶ Habenti cuidam pecora pepererunt Oves
Agnos humano capite: monstro exterritus
Ad consulendos currit mœrens hariolos.

INTERPRETATIO.

Doctus experientiâ creditur vulgo verior conjectere, sed siletur ratio, quæ jam jam vulgabitur meo Apologo. Oves enixæ sunt Agnos capite hominis cuidam diviti pecoris. Territus prodigio properat tristis consulturus hariolos.

ANNOTATIO.

6. *Hariolos.*) Harioli futurorum conjectores dicebantur. Quasi *farioli* a *fari* vel *fando*, ut, *hædus*, *fœdus*.

Hic

Hic pertinere ad domini respondit caput,
Et avertendum victimâ periculum.
Ille autem affirmat conjugem esse adulteram,
Et insitivos significari liberos;
Sed expiari posse majori hostiâ.
Quid multa? variis dissident sententiis,
Hominisque curam curâ majore aggravant.
Æsopus ibi stans naris emunctæ senex,
Natura nunquam verba cui potuit dare:
Si procurare vis ostentum, rustice,
Uxores, inquit, da tuis pastoribus.

INTERPRETATIO.

Ille dicit hoc spectare vitam heri, & averruncandum infortunium hostiâ. Hic vero asseverat uxorem esse adulteram, & notari gnatos esse adulterinos, sed procurari posse majori victimâ. Quid plura? distrahuntur diversis opinionibus & adaugent anxietatem hominis majori anxietate. Æsopus hic aderat senex acutæ naris, quem natura non potuit unquam decipere: Si vis, inquit, o Ruricola, avertere tale portentum, junge conjuges tuis pastoribus.

ANNOTATIONES.

7. *Caput.*) Pro vita sæpissime usurpatur apud melioris notæ authores.

8. *Avertendum victimâ periculum.*) Solebant enim prodigia hostiis procurari, idque ex consilio & Augurum præscripto, quindecimque virorum qui libros Sybillinos super hac re adibant & inspiciebant.

13. *Majori hostiâ.*) Majorem hostiam pro maxima posuit, quod Poetis non insolens. Maxima autem hostiæ apud veteres de ovibus dicebatur; ita enim Festus: Maximam hostiam ovilis pecoris appellabant, non ab amplitudine corporis, sed ab animo placidiore.

16. *Procurare ostentum.*) Solemnis vox Augurum, id est avertere, & a cervicibus nostris depellere.

FABULA IV.

Mentem hominis spectato, non frontem.

SIMII CAPUT.

PENDERE ad Lanium quidam vidit Simium
Inter reliqüas merces atque opsonia.

INTERPRETATIO.

Aliquis conspexit Simium pendentem apud Lanionem inter alias mercimonias & cibaria.

ANNOTATIONES.

1. *Ad Lanium.*) Id est, *Apud Lanium*, Plautum locis sexcentis adeas, ita *Ad prætorem solvere*, pro *Apud prætorem*, &c.

2. *Inter reliquas merces.*) Hoc loco *reliquas* quatuor syllabarum est.

Quæ-

Quæsivit quidnam saperet; tum Lanius jocans:
Quale (inquit) caput est, talis præstatur sapor.
¶ Ridicule magis hoc dictum quam vere æstimo,
Quando & formosos sæpe inveni pessimos,
Et turpi facie multos cognovi optimos.

INTERPRETATIO.

Percontatus est, quis esset sapor; tum Lanius ludens, Quale, ait, caput est, talis est sapor. Puto hoc dici jocosius quam verius, cum vidi sæpe pulchros, nequissimos; & inveni plures deformes, honestissimos.

ANNOTATIO.

5. *Ridicule magis.*) In gratiam Æsopi, qui licet turpi facie, tamen optimis moribus erat præditus; unde Ovidius:

Si mihi difficilis formam natura negavit,
Ingenio formæ damna rependo meæ.

FABULA V.

Erit ubi pœnas det procax audacia.

ÆSOPUS ET PETULANS.

Successus ad perniciem multos devocat.
¶ Æsopo quidam petulans lapidem impegerat;
Tanto (inquit) melior: assem deinde illi dedit.
Sic prosecutus: Plus non habeo me hercule,
Sed unde accipere possis monstrabo tibi.
Venit ecce dives & potens: huic similiter
Impinge lapidem, & dignum accipies præmium,
Persuasus ille, fecit quod monitus fuit.
Sed spes fefellit impudentem audaciam,
Comprehensus namque pœnas persolvit cruce.

INTERPRETATIO.

Eventus felix trahit plurimos in ruinam. Quidam protervus congesserat saxum in Æsopum. Tanto, ait, melior; dein erogavit illi assem. Cum iterum illi impegisset lapidem; per herculem nihil mihi est amplius, sed tibi ostendam unde possis habere. En nobilis & dives adest, impinge quoque illi lapidem, & referes mercedem debitam. His adductus verbis, paruit monenti: Verum spes delusit temeritatem insolentem, raptus etenim dedit pœnas patibulo.

ANNOTATIONES.

3. *Tanto inquit melior.*) Laudandi atque approbandi apud veteres formula. Improbandi vero: *Tanto nequior.* Ut est apud Plautum.

Assem.) Non ibi sumitur vox assis pro libra, sed pro nummo æreo.

10. *Cruce.*) Supplicii genus quod in usu fuit ad tempora Constantini Imperatoris, qui illud abrogavit in honorem Crucis J. C.

F 4.

FABULA VI.

Ridenda imbecillorum superbiloquentia.

MUSCA ET MULA.

MUSCA in temone sedit, & Mulam increpans,
Quam tarda es, inquit: non vis citius progredi?
Vide, ne dolone collum compungam tibi.
Respondit illa: Verbis non moveor tuis,
Sed istum timeo, sellâ qui primâ sedens
Jugum flagello temperat lento meum,
Et lora frænis continet spumantibus.
Quapropter aufer frivolam insolentiam:
Namque ubi tricandum est, & ubi currendum, scio.
¶ Hac derideri fabulâ merito potest,
Qui sine virtute vanas exercet minas.

INTERPRETATIO.

Musca stetit in temone, & arguens Mulam: Quam incedis lente, ait! non places incedere citatius? Cave ne tibi feriam cervicem meo aculeo. Hæc reposuit; verba tua non me tangunt, sed reformido hunc qui sedent in sella anteriori, moderatur meum jugum verbere flexibili, & regit habenas frænis plenis spumâ. Quare emitte ridiculam audaciam: Novi enim quando oportet morari, & quando properare. Ille potest jure irrideri hoc argumento, qui jactat minas inanes sine animo.

ANNOTATIONES.

3. *Dolone.*) Dolon est lignum in quo latet gladiolus. Scite Phædrus dolonem vocat Muscæ aculeum quo pungit irata.

7. *Spumantibus.*) Ita tenet ut spument: vult reddere rationem quare non possit citius progredi. Non tantum, ait, tenet, sed tenet tam valide, meque cohibet, ut & frena spumeant, hoc est, spumâ ex labore oppleantur: Imitatione Virgiliana:

Stat sonipes, & frena ferox spumantia mandit.

9. *Ubi tricandum.*) Legit Grueterus *strigandum*. Quid striga, quid strigandum, quia vulgo notum non est, Scaligeri verbis utar. *Strigare dicuntur equi quoties interquiescunt, dictum a striga, quæ erat spatium trumarum, in quo equi stringebantur.*

F 4

FABULA VII.

Liber inops servo divite felicior.

CANIS ET LUPUS.

QUAM dulcis sit libertas, breviter proloquar.
¶ Cani perpasto, macie confectus Lupus
Forte occurrit: salutantes dein invicem
Ut restiterunt; unde sic quæso nites,
Aut quo cibo fecisti tantum corporis?
Ego qui sum longe fortior, pereo fame.
Canis simpliciter: Eadem est conditio tibi,
Præstare domino si par officium potes.
Quod? inquit ille. Custos ut sis liminis,
A furibus tuearis & noctu domum.
Ego vero sum paratus: nunc patior nives,
Imbresque, in sylvis asperam vitam trahens,
Quanto est facilius mihi sub tecto vivere,
Et otiosum largo satiari cibo?
Veni ergo mecum. Dum procedunt, aspicit
Lupus a catena collum detritum Canis.
Unde hoc, amice? Nihil est. Dic quæso tamen,

INTERPRETATIO.

Dicam brevi, quantum libertas sit grata. Lupus macilentus incidit forte in Canem præpinguem: tum se salutantes mutuo ut steterunt: unde, obsecro, sic nitidus es, & quibus escis factus es ita corpulentus? Ego qui te præsto robore, enecor esuritione. Canis respondit *ingenue. Tibi erit fortuna similis, si valeas exhibere simile ministerium meo hero. Quodnam ait ille? Ut custodias ostium, & serves ædes per noctem tutas a latronibus. Ego vero præsto sum. Nunc tolero nives & pluviam, ducens ætatem duram in nemoribus, quanto erit mihi melius morari in ædibus, & me deinde replere multis cibis? Me igitur sequere. Dum eunt comites, Lupus animadvertit collum Canis tritum a vinculis. Dic sodes, unde istud? Nihil est. Dic tamen, amabo.*

ANNOTATIONES.

LUPUS ET CANIS.) Similis ferma Fabula legitur apud Æsopum de Asino Sylvestri, qui beatum dicebat Asinum domesticum, & proptar bonam corporis habitudinam, & propter ciborum copiam. Sed cum illum vidisset farentem onera, & Agasonam ipsum baculis percutientem, abiit & infelicem existimsvit. Mire Horatius, lib. 2. Sermonum Satyra 7: depingit quam libertas grata sit, fabulâ Muris rustici, & Muris domestici, quam leges. Hos secutus est tanquam duces in hacce fabula Phædrus nostar.

5. *Fecisti tantum corporis.*) Nullus præter Phædrum vidatur usurpassa hunc loquendi modum. Significat pinguescare, & nitidum, benequo curatâ cute fieri, ut ait Horatius. Legitur apud Lucretium verbum significationis oppositæ; corpus amittere, id est, macrum fieri. Inveni tamen similas, & ferme germanas hujusca loquendi formulas, ut Cicero in Verram, *Maximam hoc anno pecuniam facere posset;* & Quintilianus, *Vires faciamus.*

Quia videor acer, alligant me interdiu,
Luce ut quiescam, & vigilem nox quum venerit:
Crepusculo solutus, qua visum est, vagor.
Adfertur ultro panis, de mensa sua
Dat ossa dominus, frusta jactat familia,
Et quod fastidit quisque pulmentarium.
Sic sine labore venter impletur meus.
Age, si quo est abire animus, est licentia?
Non plane est, inquit. Fruere, quæ laudas, Canis:
Regnare nolo, liber ut non sim mihi.

INTERPRETATIO.

Quoniam videor ferox, me constringunt, ut dormiam per diem, & ut vigilem nocte accedente. Sero liber discurro qua libitum est. Objicitur ultro panis, & herus largitur ossa de sua mensa: Servi projiciunt frusta, & obsonium quod quisque respuit. Ita meus alvus satiatur sine labore. Age, si est animus aliquo ire, jam licet? Non est, ait, mihi. Utere, o Canis, iis quæ probas. Imperare nolo, ea lege ut non sim mei juris.

ANNOTATIONES.

20. *Crepusculo.*) Crepusculum est lux dubia, quæ fit ante solis ortum & occasum.

23. *Pulmentarium.* Proprie dicitur puls vel cibus in modum pultis factus. Quanquam & generalius pro quovis obsonio sumitur.

27. *Regnare nolo, ut non sim liber.*) Ita mus rusticus apud Horatium loco laudato:

Tum rusticus, haud mihi vitâ
Est opus hac, ait, & valeas; magis sylva cavusque
Tutus ab insidiis tenui solabitur ævo.

FABULA VIII.

Sat pulcher, qui sat bonus.

FRATER ET SOROR.

PRÆCEPTO monitus sæpe te considera.
¶ Habebat quidam filiam turpissimam,
Idemque insigni & pulchrà facie filium.
Hi, speculum in cathedra matris ut positum fuit,
Pueriliter ludentes, forte inspexerant.
Hic se formosum jactat: illa irascitur,
Nec gloriantis sustinet fratris jocos,

INTERPRETATIO.

Intuere te sæpe admonitus præceptis. Erat cuidam filia maxime deformis, & idem filius, præclaro & eleganti vultu. Hi ludentes more puerorum se consideraverant fortuito in speculo posito in sedili genitricis; ille se jactitat pulchrum; hæc indignatur, neque fert cavillationes germani superbientis, interpretans

Ac-

Accipiens (quid enim?) cuncta in contumeliam.
Ergo ad patrem cucurrit læsura invicem,
Magnaque invidia criminatur filium,
Vir natus, quod rem feminarum tetigerit.
Amplexus utrumque ille, & carpens oscula,
Dulcemque in ambos charitatem partiens:
Quotidie, inquit, speculo vos uti volo:
Tu formam ne corrumpas nequitiæ malis:
Tu faciem ut istam moribus vincas bonis.

INTERPRETATIO.

etenim omnia in malam partem. Properat igitur ad parentem nocitura invicem, & accusat fratrem summâ invidiâ, quòd vir natus contrectaverit ornamenta mulierum. Parens complexus ambos & osculatus (sic dividens gratum amorem in utrumque) impero, inquit, vos contemplari quotidie in speculo. Tu, o fili! ne dedecores tuam pulchritudinem malis moribus: Tu vero, nata, *ut redimas faciem turpem bonâ indole.*

ANNOTATIONES.

11. *Rem fœminarum.*) Omnem supellectilem mulierum, speculum scilicet, pigmenta, & id genus alia, cultui & ornatui mulierum servientia, intelligit.

14. *Quotidie speculo vos uti volo.*) Sic Plautus Epidico:

Non oris causâ modo homines æquum fuit
Sibi habere speculum, ubi os contemplarent suum;
Sed qui perspicere possent cor sapientiæ.

15. *Formam ne corrumpas.*) Sic Plautus Mostell.

Nequicquam exornata est bene, si morata est male.
Pulchrum ornatum turpes mores pejus cœno collinunt;
Nam si pulchra est, nimis ornata est.

FABULA XI.

Fidelem ubi invenias virum?

SOCRATIS DICTUM.

VULGARE amici nomen, sed rara est fides.
¶ Quum parvas ædes sibi fundasset Socrates,
(Cujus non fugio mortem, si famam adsequar,
Et cedo invidiæ dummodo absolvar cinis)
E populo sic nescio quis, ut fieri solet:

INTERPRETATIO.

Nomen amici est obvium, at constantia amicorum minime obvia. Socrates (cujus non deprecor mortem, si obtineam nomen; & subeo invidiam, modo insons fiam post obitum) cum sibi ædificasset parvulam domum, nescio quis e plebe, ut mos est,

ANNOTATIONES.

2. *Socrates.*) Philosophus Atheniensis. Nota Historia de illius morte. Accusatores fuere Anytus & Melitus, qui postea omnium judiciis condemnati, ipse vero Socrates absolutus post mortem, & statuâ donatus.

4. *Absolvar cinis.*) Id est, post crematum corpus, & in cineres adductum. Respicit ad morem antiquum. Rogo enim imposita cadavera in cineres convertebantur, exceptis infantibus adhuc edentulis.

Quæso tam angustam talis vir ponis domum?
Utinam, inquit, veris hanc amicis impleam.

INTERPRETATIO.

Dixit, *Cur, o tante vir, fundas ædem adeo arctam? Utinam illam repleam amicis sinceris.*

FABULA X.

Ne sis credulus, maxime criminatori.

RES GESTA SUB AUGUSTO.

PERICULOSUM est credere, & non credere.
Utriusque exemplum breviter exponam rei.
Hippolytus obiit, quia novercæ creditum est:
Cassandræ quia non creditum, ruit Ilium.
Ergo exploranda est veritas multum prius,
Quam stulta prave judicet sententia.
Sed fabulosa ne hæc vetustate elevem,
Narrabo tibi memoriâ quod factum est meâ.
¶ Maritus quidam quum diligeret conjugem,
Togamque puram jam pararet filio,
Seductus in secretum a liberto suo

INTERPRETATIO.

Nocivum est credere & non credere. Subjiciam paucis exemplum rei utriusque. Hippolytus periit, quoniam fides habita est Novercæ. Troja vero eversa, quoniam denegata est fides Cassandræ. Inquirenda est igitur plurimum veritas antequam mens ferat judicium iniquum sententiâ temerariâ. Sed ne minuam hanc veritatem antiquitate mendaci, referam quod accidit meâ ætate. Cum vir quidem amaret uxorem, & jam destinaret nato togam puram, ductus est in locum remotum a suo liberto, confidente se

ANNOTATIONES.

3. *Hippolytus.*) Thesei & Hippolytæ Amazonis filius, qui cum constanti animo sperneret mulierum congressum, a Phædra noverca, absente patre, amatus est, sed repulsam sæpius passa impudica mulier, insimulat stupri Hippolytum apud Theseum. Ille credulus, filio, qui jam domum impudicam fugerat, mortem imprecatur. Quod votum ratum fecit Neptunus, emisso tauro marino qui equos Hippolyti consternavit, inde per vepres & saxa distractus periit. Quod ubi rescivit male sibi conscia mulier, scelus suum confessa apud Maritum, gladio se confodit.

4. *Cassandra.*) Priami regis Trojanorum filia, quæ sæpius exitium Trojæ prædixerat, sed a Trojanis fides ei non fuit habita, diis ita volentibus.

7. *Elevem.*) Hoc in loco significat *minuam; je diminue.* Significatio insolentior, quæ tamen in Cicerone, & in Phædro bis repetitur. Desumpta videtur metaphora a Trutina pondere librata; ut enim Lanx una elevetur, pondus in ea impositum minuitur, quòque magis minuitur, eo magis Lanx elevatur. Recte igitur elevare crimen, pro minuere assumitur.

10. *Togamque puram.*) Depositâ nimirum prætexta, quam purpurâ distinctam gestabant usque ad annum ætatis decimum quintum. Erat autem dicta pura, quòd albi coloris nulla admista purpura esset. Dicebatur etiam virilis & libera, quia pueris

Spe-

Sperante heredem suffici se proximum,
Qui dum de puero multa mentitus foret,
Et plura de flagitiis castæ mulieris,
Adjecit id, quod sentiebat maxime
Doliturum amanti, ventitare adulterum,
Stuproque turpi pollui famam domûs.
Incensus ille falso uxoris crimine,
Simulavit iter ad villam, clamque in oppido
Subsedit, deinde noctu subito januam
Intravit, recta cubiculum uxoris petens,
In quo dormire mater natum jusserat,
Ætatem adultam servans diligentius.
Dum quærunt lumen, dum concursat familia,
Iræ furentis impetum non sustinens
Ad lectum accedit, tentat in tenebris caput.
Ut sentit tonsum, gladio pectus transigit,
Nihil respiciens dum dolorem vindicet.
Lucernâ adlatâ, simul aspexit filium,
Sanctamque uxorem dormientem cubiculo.
Sopita primo quæ nil somno senserat:
Repræsentavit in se pœnam facinoris,
Et ferro incubuit, quod credulitas strinxerat.

INTERPRETATIO.

substitui proximum hæredem. Hic dum commeatus foret plurima de filio, & multa de criminibus conjugis pudicæ, addidit id quod intelligebat, amantem ægerrime laturum, venire scilicet crebro Mœchum, & dehonestari nomen familiæ adulterio infami. Ille inflammatus flagitio supposito suæ mulieris, finxit se iturum ad villam, substitit tamen clanculum in pago; dein regressus est noctu domum, & subiit rectà cubiculum uxoris, in quo genitrix voluerat quiescere filium, custodiens accuratius ætatem maturam. Dum quæritur lumen, dum servi concursant, hic impatiens furoris accurrit ad lectum, tentat caput in obscuro: ut attonsum tractat, confodit corpus gladio, nihil curans modo ulciscatur dolorem. Lampade accensâ vidit in cubiculo filium dormientem una cum uxore casta, quæ sepulta alto somno nihil senserat; exhibuit in se supplicium sceleris, seque interfecit gladio quem credulitas eduxerat.

ANNOTATIONES.

virilem ætatem ingredientibus dabatur. Libera vero, quia pueris toga pura initium quoddam libertatis erat, cum antes essent sub pædagogis.

12. *Proximus hæres.*) Is dicitur qui & secundus. Tria hæredum genera a Jurisconsultis traduntur. Aut enim sunt necessarii; aut sui & necessarii; aut extranei. Necessarius hæres est, servus hæres institutus. Ideoque sic appellatur, quia sive velit, sive nolit, omnino post mortem testatoris liber & necessarius hæres fit. Sui autem & necessarii hæredes sunt veluti filii, sui hæredes appellantur, quia domestici hæredes sunt, & vivo quoque patre veluti domini habentur: necessarii vero dicuntur, quia sive velint, sive nolint, tam ab intestato quam ex testamento, ex lege duodecim tabularum hæredes fiunt. Cæteri qui testatoris juri subjecti non sunt, extranei hæredes appellantur.

27. *Ut sentit tonsum.*) Viri scilicet caput: nam Romani tunc temporis barbam & capillos tondebant.

Ac-

Accusatores postularunt mulierem,
Romamque pertraxerunt ad Centumviros.
Maligna insontem deprimit suspicio,
Quòd bona possideat. Stant patroni fortiter
Causam tuentes innocentis fœminæ.
A Divo Augusto tunc petiere judices
Ut adjuvaret jurisjurandi fidem,
Quod ipsos error implicuisset criminis.
Qui postquam tenebras dispulit calumniæ,
Certumque fontem veritatis repperit.
Luat (inquit) pœnas causa libertus mali.
Namque orbam nato simul & privatam viro,
Miserandam potius quam damnandam existimo.
Quòd si damnanda perscrutatus crimina
Paterfamilias esset, si mendacium
Subtiliter limasset a radicibus,
Non evertisset scelere funesto domum.
¶ Nil spernat auris, nec tamen credat statim,
Quandoquidem & illi peccant quos minime putes;
Et qui non peccant, impugnantur fraudibus.
Hoc admonere simplices etiam potest,
Opinione alterius ne quid ponderent:

INTERPRETATIO.

Delatores accusarunt fœminam, & duxerunt Romam ad Centumviros. Iniqua suspicio quod potiatur bonis, opprimit innocentem. Advocati stant constanter defendentes causam mulieris insontis. Judices tunc rogarunt Divum Augustum ut sublevaret fidem jurisjurandi, quia ambiguitas criminis illos intricabat. Qui postquam discussit tenebras malitiæ, & invenit fontem indubitatum veri. Puniatur, ait, Libertus origo mali; namque arbitror hanc mulierem dignam potius misericordiâ, quam condemnatione, quæ perdidit simul & maritum & filium. Si vero paterfamilias excussisset flagitium condemnandum, si mendacium rimatus fuisset acute a radicibus, non extinxisset familiam scelere exitiali. Auris contemnat nihil, neque tamen credat statim; quia & hi peccant quos non crederes, & qui non peccant, opprimuntur fictis causis. Illud potest etiam docere ignaros, ne quid ponderent trutinâ aliorum.

ANNOTATIONES.

35. *Ad Centumviros.*) Centumviri judices erant, de quibus sic scribit Festus: *Centumviralia judicia a Centumviris sunt dicta. Nam cum essent Romæ triginta & quinque tribus, quæ & Curiæ dictæ sunt; terni ex singulis tribubus selecti fuerunt ad judicandum. Licet quinque amplius quam centum exstiterint, tamen quo facilius nominarentur, Centumviri sunt appellati. In illorum judiciis versabantur jura, ut ait Cicero, Usucapionum, Tutelarum, Gentilitatum, Agnationum, Alluvionum, Circumluvionum, Nexorum, Mancipiorum, Parietum, Luminum, Stillicidiorum, Testamentorumque ruptorum, aut ratorum.*

40. *Jurisjurandi fidem.*) Judices enim antequam judicarent, in leges jurare consueverant, inquit Asconius.

Am-

Ambitio namque dissidens mortalium,
Aut gratiæ subscribit, aut odio suo.
Erit ille notus, quem per te cognoveris.
¶ Hæc secutus sum propterea pluribus,
Brevitate nimiâ quoniam quosdam offendimus.

INTERPRETATIO.

Etenim ambitio diversa hominum, aut ducitur favore, aut suo odio. Ille sibi erit cognitus quem noveris per te. Hæc scripsi fusius, quòd incurri in offensionem quorundam nimiâ brevitate.

FABULA XI.

Deformitas dolenda quæ ex merito venit.

EUNUCHUS AD IMPROBUM.

EUNUCHUS litigabat cum quodam imbrobo:
Cui super obscœna dicta & petulans jurgium,
Damnum insectatus est amissi corporis.
En, ait, hoc unum est, cur laborem validius,
Integritatis testes quia desunt mihi.
Sed quid fortunæ, stulte, delictum arguis?
Id demum est homini turpe, quod meruit pati.

INTERPRETATIO.

Spado jurgabat cum aliquo nebulone, qui præter verba inhonesta & jurgium acre, exprobravit jacturam virilitatis ereptæ. En, inquit, illud unum est, quod me angit vehementius, quoniam careo testibus corporis integri. Sed quid, insane, carpis flagitium fortunæ? Illud quippe infame est homini, quod meritus sit ferre.

ANNOTATIO.

7. *Id demum est homini turpe quod meruit pati.*) Sic Plautus:
Pergin' servum me exprobrare
Esse, quod vi hostili obtigit?
Nulla autem calamitas, aut deformitas corporis, cuiquam probro dari debet.

FABULA XII.

Optima sæpe despecta.

MARGARITA IN STERQUILINIO.

IN sterquilinio pullus gallinaceus
Dum quærit escam, margaritam repperit?
Jaces indigno quanta res (inquit) loco!
O si quis pretii cupidus vidisset tui,

INTERPRETATIO.

Dum pullus gallinæ quæritat cibum in fimo, invenit unionem. Quam inhonesto, ait, tu quanta res es, abjecta sis loco! O si quis captus tuo pretio te reperisset,

Olim

Olim redisses ad splendorem maximum.
Ego qui te inveni, potior cui multo est cibus,
Nec tibi prodesse, nec mihi quicquam potes.
¶ Hoc illis narro, qui me non intelligunt.

INTERPRETATIO.

Jamdudum venisses ad summum honorem. Ego qui te inveni, & cui esca est longe optabilior, neque valeo tibi esse alicujus utilitatis, neque tu mihi. Hoc dico illis qui me non norunt.

ANNOTATIO.

8. *Hoc illis dico qui me non intelligunt.*) Conqueritur Phædrus de illis, qui utilitate suarum fabularum non moverentur, nec sentiebant vim carminis, denegarentque ipsi honorem debitum.

F A B U L A XIII.

Opus artificem probat.

APES ET FUCI, VESPA JUDICE.

Apes in alta quercu fecerant favos:
Hos Fuci inertes esse dicebant suos.
Lis ad forum deducta est, Vespâ judice:
Quæ genus utrumque nosset cum pulcherrime,
Legem duabus hanc proposuit partibus:
Non inconveniens corpus, & par est color,
In dubium plane res ut merito venerit:
Sed ne religio peccet imprudens mea,
Alveos accipite & ceris opus infundite,
Ut ex sapore mellis, & forma favi,
De queis nunc agitur, auctor horum appareat.
Fuci recusant, Apibus conditio placet.
Tunc illa talem sustulit sententiam:

INTERPRETATIO.

Apes posuerant favos in sublimi quercu: Fuci pigri contendebant suos esse. Contentio venit in jus, Vespa judice, cui cum esset perspecta probe natura utriusque, obtulit illam conditionem duabus partibus. Corpus tam simile est, & color similis, ut res adducta sit jure in ambiguum. Verum ne mea religio inscieus aberret, capite alvearia, & conficito mel favis, ut ex gustu mellis, & figura favorum, dignoscatur auctor illorum de quibus controvertitur nunc. Fuci respuunt legem, Apes accipiunt. Tunc Vespa protulis tale judicium, Non est jam dubium,

ANNOTATIONES.

1. *Fuci.*) Sunt autem fuci, inquit Plinius lib. 11. *sine aculeo, velut imperfectæ apes, novissimeque a fessis, & jam emeritis inchoatæ, serotinus fœtus, & quasi servitia verarum Apum.*

8. *Religio mea.*) Judicibus Religio tribuitur, propter jusjurandum quo tenebantur.

Aper-

Apertum est quis non possit, aut quis fecerit,
Quapropter apibus fructum restituo suum.
¶ Hanc præterissem fabulam silentio,
Si pactam Fuci non recusassent fidem.

INTERPRETATIO.

quis non valeat facere favos, aut quis fecerit. Quare reddo Apibus suum opus. Prætermisissem silentio hunc Apologum, si Fuci non violassent fidem datam.

ANNOTATIO.

17. *Si Fuci non recusassent fidem.*) Carpit illos, quos vocat Virgilius. *O imitatores Fucum pecus.*

FABULA XIV.

Otiare, quo labores.

ÆSOPUS LUDENS.

PUERORUM in turbâ quidam ludentem Atticus
Æsopum nucibus quum vidisset, restitit,
Et quasi delirum risit: quod sensit simul
Derisor potius quam deridendus senex,
Arcum retensum posuit in media via:
Heus (inquit) sapiens, expedi quid fecerim.
Concurrit populus: ille se torquet diu,
Nec quæstionis positam causam intelligit.
Novissime succumbit: Tum victor sophus:
Cito rumpes arcum, semper si tensum habueris.
At si laxaris; quum voles, erit utilis.
¶ Sic lusus animo debent aliquando dari,
Ad cogitandum melior ut redeat tibi.

INTERPRETATIO.

Cum quidam Atheniensis Æsopum vidisset lusitantem nucibus inter pueros, substitit, illumque habuit pro insano. Senex joculator potius quam jocandus, ut intellexit illud, pretulit in medio itinere arcum detensum: Heus, ait, Sapiens, aperi quid egerim. Accurrit multitudo: Hic se excruciat diu, neque expedit nodum quæstionis propositæ. Tandem cessit victus. Tum Philosophus victor: Franges brevi arcum, si teneas semper tensum; verum si remiseris, poteris uti cum erit libitum. Ita ludus est nonnumquam concedendus animo, ut fortior recurrat ad cogitandum.

ANNOTATIONES.

1. *Puerorum in turba ludentem Æsopum.*) Nec enim inhonestum quid est, si Æsopus luserit cum pueris. Hoc & summi viri fecere ante illum & post illum. Referunt Fridericum secundum Daniæ regem remittendi animi causa cum aulicis lusisse familiariter, dicendo, agite ludamus dum Rex abest. Deinde postquam tempus adesse visum est, adductiore vultu, desinamus, inquiebat, jam rex rediit.

Atticus.) Ex Attica regione, in qua totius regionis caput Athenæ, ut jam dictum est lib. 1. Fab. 3.

9. *Victor sophus.*) Sic Plinius lib. 36. cap. 12. Æsopum Fabularum Philosophum appellat.

FABULA XI.

Qui educat, pater magis, quam qui genuit.

AGNUS A CAPELLA NUTRITUS.

INTER capellas Agno balanti Canis,
Stulte (inquit) erras: non est hæc mater tua:
Ovesque segregatas ostendit procul.
Non illam quæro, quæ, quum libitum est, concipit,
Dein portat onus ignotum certis mensibus,
Novissime prolapsam effundit sarcinam:
Verum illam, quæ me nutrit admoto ubere,
Fraudatque natos lacte, ne desit mihi.
Tamen illa est potior, quæ te peperit. Non ita est.
Unde illa scivit niger an albus nascerer?
Age porro scisset: quum crearer masculus,
Beneficium magnum sane natali dedit,
Ut expectarem lanium in horas singulas.
Cujus potestas nulla in gignendo fuit,
Cur hac sit potior, quæ jacentis miserita est,
Dulcemque sponte præstat benevolentiam?
Facit parentes bonitas, non necessitas.
¶ His demonstrare voluit auctor versibus
Obsistere homines legibus, meritis capi.

INTERPRETATIO.

Canis dixit *Agno balanti inter Capellas, insane, falleris, illa non est tua mater, & monstravit oves longe remotas. Non quæro illam quæ fit gravida cum vult, deinde fert pondus incertum certis mensibus, tandem deponit projectum onus: sed quæro illam, quæ me alit objectâ mammâ, subducitque lac parvulis, ut mihi præbeat. Verum quæ genuit, charior est. Non ita res est. Unde illa novit, an nascerer albus aut niger? Porro fac novisse. Certe mihi præstitit grande officium, quod me conceperit marem, ut expectarem Lanionem quaqua horâ. Quare illa sit potior cujus nulla potestas fuit in procreando, quam quæ miserita est destituti, & mihi largitur ultro amorem jucundum? Charitas facit parentes, non natura. Auctor voluit ostendere, his versibus, homines adversari legibus, detineri beneficiis.*

ANNOTATIONES.

11. *Scisset.*) Per syncopen, pro *scivisset*.

12. *Beneficium magnum sane.*) Ironice dictum.

17. *Facit parentes bonitas, non necessitas.*) Illi vere dici possunt patres, qui non necessitate quadam naturæ procreant liberos, sed qui procreatis vitam sustinent alimentis, & consiliis juvant.

19. *Obsistere homines legibus.*) Nam ut ait Poeta:

Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.

FA-

FABULA XVI.

Humanitas & gratior, & tutior.

CICADA ET NOCTUA.

HUMANITATI qui se non accommodat,
Plerumque pœnas opperit superbiæ.
¶ Cicada acerbum noctuæ convicium
Faciebat, solitæ victum in tenebris quærere,
Cavoque ramo capere somnum interdiu.
Rogata est ut taceret: multo validius
Clamare cœpit. Rursus admotâ prece,
Accensa magis est. Noctua ut vidit sibi
Nullum esse auxilium, & verba contemni sua,
Hac est adgressa garrulam fallaciâ:
Dormire quia me non sinunt cantus tui,
Sonare citharâ quos putes Apollinis,
Potare est animus nectar, quod Pallas mihi
Nuper donavit: si non fastidis, veni;
Una bibamus. Illa quæ ardebat siti,
Simul cognovit vocem laudari suam,
Cupide advolavit. Noctua egressa cavo
Trepidantem consectata est, & letho dedit.
Sic viva quod negarat, tribuit mortua.

INTERPRETATIO.

Qui non se componit ad humanitatem, dat sæpe pœnas superbiæ. Cicada edebat cantum importunum Noctuæ, quæ solet quæritare cibos noctu, & dormire per diem ramo cavo arboris. Noctua *oravit ut sileret, verum cœpit vociferari longe vehementius. Adhibitis rursum precibus, est inflammata magis* Cicada. *Ut Noctua animadvertit nullum sibi superesse auxilium, & negligi suas preces, finxit talem fallaciam ad hanc garrulam. Quoniam tuæ voces, quas credas sonare Plectro Apollinis, non mihi permittunt capere somnum, volo bibere nectar, quod Pallas mihi donavit non ita pridem: Propera si tibi jucundum, & potemus simul. Illa quæ æstuabat siti, intelligens quoque laudari cantus suos, adsiliit ardenter.* Tum *Noctua exiens cavo, insequuta est trepidam, & occidit. Ita extinctam dedit, quod viva denegarat.*

ANNOTATIONES.

12. *Sonare citharâ quos putes Apollinis.*) Id est, tu dum cantas tuâ voce, sonas simile quid ac ipse Apollo dum sonat citharâ. Sensus istius versus mihi visus est perobscurus, idcirco explicui.

13. *Nectar.*) Potus Deorum. Pallas dederat Noctuæ nectar, quia avis est ipsi sacra.

Pallas donavit.) Pallas Jovis filia, nata ex ipsius cerebro, ut vulgatum est.

FABULA XVII.

Fructu, non foliis arborem æstima.

ARBORES IN DEORUM TUTELA.

OLIM quas vellent esse in tutela sua,
Divi legerunt arbores. Quercus Jovi,
Et myrtus Veneri placuit, Phœbo laurea,
Pinus Cybelæ, populus celsa Herculi.
Minerva admirans, quare steriles sumerent,
Interrogavit. Causam dixit Juppiter:
Honore fructum ne videamur vendere.
At me hercule narrabit quod quis voluerit,
Oliva nobis propter fructum est gratior.
Tunc sic Deorum genitor atque hominum sator:
O nata, merito sapiens dicere omnibus:
Nisi utile est quod facimus, stulta est gloria.
¶ Nihil agere quod non prosit, fabella admonet.

INTERPRETATIO.

Dii elegerunt aliquando arbores, quas optarent esse in suo patrocinio. Quercus arrisit Jovi: Myrthus Veneri: Laurus Apollini: Pinus Cybelæ: Alta populus Herculi. Minerva admirans cur legerint arbores infæcundas, quæsivit causam. Juppiter talem protulit. Ne videamur vendere fructum cultu. Sed certe quidquid erit, sumo mihi Olivam propter fructum. Tunc pater deorum & creator hominum: O nata, jure sapiens haberis ab omnibus. Ridicula enim est gloria, nisi prosit quod facimus. Fabula docet nihil esse agendum, quod non sit utile.

ANNOTATIONES.

2. *Quercus Jovi.*) Nam cum Saturni tempore ante Jovem homines carnibus humanis vescerentur, Juppiter vetuit, ne quis eo cibo uteretur, & a carnibus ad glandes convertit, quæ arbor ab eo primum monstrata, sacra idcirco illi creditur.

3. *Myrtus Veneri.*) Quia hæc arbor nascitur in litore maris, ubi Venus nata est. Quidam vero volunt idcirco Myrtum esse sacram Veneri, quòd Venus Myrto fuisset ornata, cum judicio Paridis discessit pulchrior deabus.

Laurus Phœbo.) Quia Daphneon ab Apolline amatam in hanc arborem mutatam ferunt.

4. *Pinus Cybelæ.*) Huic deæ Pinus arbor sacrata fuit, quod Atys quem deperibat, fuerit in hanc arborem mutatus, ut ait Ovidius, lib. 10. Metamorph.

Populus Herculi.) Quia Hercules erat populo ornatus cum descendit ad inferos educturus Canem Cerberum.

7. *Honore fructum.*) Elegimus arbores nullos ferentes fructus, ne videamur, si quando homines nos colunt, vendere fructum illarum arborum pro honore. Malim ego legere, quod alicubi invenitur. *Honorem fructu ne videamur vendere*, nempe dando hominibus fructum pro honore quo nos afficiunt.

9. *Olivam Palladi.*) Quia plantationem Olivæ invenit.

11. *Sapiens dicere omnibus.*) Unde Martialis, lib. II. Epig. 77.

Quid petis a Phœbo? nummos habet arca Minervæ,
Hæc sapit; hæc omnes fœnerat una deos.

FABULA XVIII.

Tuis contentus ne concupiscas aliena.

Pavo ad Junonem.

Pavo ad Junonem venit, indigne ferens
Cantus luscinii quod sibi non tribuerit:
Illum esse cunctis avibus admirabilem,
Se derideri simul ac vocem miserit.
Tunc consolandi gratiâ, dixit Dea:
Sed forma vincis, vincis magnitudine,
Nitor smaragdi collo præfulget tuo,
Pictisque plumis gemmeam caudam explicas.
Quò mi, inquit, mutam speciem, si vincor sono?
Fatorum arbitrio partes sunt vobis datæ:
Tibi forma, vires Aquilæ, luscinio melos,
Augurium corvo, læva cornici omina,
Omnesque propriis sunt contentæ vocibus.
¶ Noli adfectare quod tibi non est datum,
Delusa ne spes ad querelam recidat.

INTERPRETATIO.

Pavo accessit ad Junonem indignans, quod sibi non concesserit melos luscinii: Hunc esse admirationi omnibus volucribus, se vero esse derisui, ubi canit. Tunc Diva dixit, ad hunc solandum: Verum superas figurâ, superas amplitudine, collum tuum nitidius est smaragdo, & extendis caudam gemmantem variis plumis. Ad quid mihi, inquit, forma muta, si superor cantu? Ista vobis contigerunt nutu fatorum; tibi species, robur Aquilæ, cantus Luscinio, augurium Corvo, omina sinistra Cornici, quæ omnes contentæ sunt propria voce. Noli appetere, quod tibi denegatum est, ne spes frustrata delabatur ad querimonias.

ANNOTATIONES.

1. *Pavo.*) Erat Avis Junoni sacra, quia propter illam cæsus fuit Argus a Mercurio, & in illam Avem mutatus.

Juno.) Filia Saturni, & soror Jovis, cui postea nupsit. Unde Virgilius:

Ast ego quæ Divum incedo Regina, Jovisque
Et soror & conjux.

14. *Noli adfectare.*) Quis ut sit Phædrus in fabula Canis,

Amittit proprium, qui alienum appetit.

Ut etiam Camelus in Fabulis, qui poscens cornua, auribus quoque privatus est.

FABULA XIX.

Multi homines nomine, non re.

ÆSOPUS AD GARRULUM.

Æsopus domino solus cum esset familia,
Parare cœnam jussus est maturius.
Ignem ergo quærens, aliquot lustravit domos;
Tandemque invenit ubi lucernam accenderet.
Tum circumeunti fuerat quod iter longius,
Effecit brevius: namque recta per forum
Cœpit redire: & quidam e turba garrulus:
Æsope, medio sole quid cum lumine?
Hominem quæro (inquit) & abit festinans domum.
¶ Hoc si molestus ille ad animum retulit,
Sensit profecto, se hominem non visum seni,
Intempestive qui occupato alluserit.

INTERPRETATIO.

Cum Æsopus esset solus servus suo hero, jussus est instruere prandium celerius solito. Pervadit igitur aliquot ædes repertuvus ignem, & tandem invenit, quo excitaret facem. Quia autem circumiens protraxerat suum iter, contraxit rediens, namque regressus est recta per forum. Et quidam Gerro e multitudine dixit: Æsope quid tu cum lucerna alto die? Quæro, inquit, hominem; & properat celerans domum. Si hic importunus revocavit illud in animum, intellexit sane, se non visum esse hominem Æsopo, quòd voluerit jocari importune cum negotioso.

ANNOTATIO.

1. *Æsopus domino solus cum esset familia.*) Cum haberet solum servum Æsopum, neque præterea ullum. Sic Sidonius Apollinaris:

Respublica nostra
Tota Camillus erat.

FABULA XX.

Miserrimus, qui in vita miser, post mortem miserior.

ASINUS ET GALLI.

Qui natus est infelix, non vitam modo
Tristem decurrit, verum post obitum quoque
Persequitur illum dura fati miseria.

INTERPRETATIO.

Qui genitus est miser, non trahit solum ævum molestum, sed etiam calamitas acerba fati illum premit post mortem.

¶ Galli Cybeles circum quæstus ducere
Asinum solebant bajulantem sarcinas.
Is quum labore & plagis esset mortuus,
Detracta pelle sibi fecerunt tympana.
Rogati mox a quodam, delicio suo
Quidnam fecissent, hoc locuti sunt modo:
Putabat se post mortem securum fore,
Ecce aliæ plagæ congeruntur mortuo.

INTERPRETATIO.

Galli Cybeles consueverant circumagere, lucri gratiâ, Asinum ferentem onera. Cum hic periisset labore & vulneribus, avulso corio sibi confecerunt tympana. Statim interroganti cuidam quid fecissent de illo quem habebant in deliciis? Responderunt ita: Putabat se fore tutum post mortem, En nova vulnera dantur extincto.

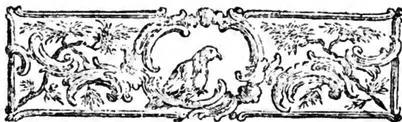
ANNOTATIONES.

4. *Galli Cybeles.*) Dicti sunt Galli, a Gallo fluvio Phrygiæ. Fuere Sacerdotes Cybelæ matris, qui hanc deam vicatim circumferebant more suo circulatorio pectora plangentes ad cantum tibiarum, & tympanorum sonitum.

Cybeles.) Cybele filia cœli & terræ, uxor Saturni. Vocatur Cybele, a monte Cybele in Phrygia, ubi primo fuit honoribus divinis donata.

Circum quæstus ducere.) Scilicet gratia, ut sit Elleipsis Græcissans & tmesis.

EXPLICIT LIBER TERTIUS.

PHÆDRI
FABULARUM
LIBER QUARTUS.

PROLOGUS.

OCULARE tibi videtur: & sane bene.
Dum nihil habemus majus, calamo ludimus;
Sed diligenter intuere has nænias:
Quantam sub illis utilitatem reperies?
Non semper ea sunt quæ videntur, decipit
Frons prima multos: rara mens intelligit
Quod interiore condidit cura angulo.
Hoc ne locutus sine mercede existimer,
Fabellam adjiciam de mustela & muribus.

INTERPRETATIO.

JOCOSUM tibi videtur; & recte quidem: nam dum nihil nobis majus est agendum, *ludimus operam scribendis fabulis. Verum considera attente hos apologos. Quantum utilitatis deprehendes sub illis? Non semper ea sunt quæ apparent. Prima species fallit plurimos. Pauci admodum capiunt, quod industria abdidit in intimo recessu. Ne hoc videar dixisse frustra, addam fabulam Mustelæ & Murium.*

ANNOTATIONES.

5. *DECIPIT frons prima.*) Unde Cicero: *frons, vultus, oculi persæpe mentiuntur.*

7. *Quod interiore condidit cura angulo.*) Quod auctoris industria occultavit, & quasi involvit fabularum involucris.

8. *Sine mercede.*) Ne videar frustra dixisse, non intelligi ab omnibus quid fabulis insit eruditionis sapientiæque, proponam exemplum Mustelæ & Murium.

FABULA I.

Astutus astu non capitur.

MUSTELA ET MURES.

MUSTELA quum annis & senectâ debilis,
Mures veloces non valeret adsequi,
Involvit se farinâ, & obscuro loco
Abjecit negligenter. Mus escam putans
Adsiluit, & compressus occubuit neci:
Alter similiter; deinde periit tertius.
Aliquot secutis, venit & retorridus,
Qui sæpe laqueos & muscipula effugerat,
Proculque insidias cernens hostis callidi:
Sic valeas, inquit, ut farina es, quæ jaces.

INTERPRETATIO.

Cum Mustela gravis annis, & languida senio non posset attingere cursu mures celeres, abscondit se farina, & se prostravit cum negligentia in angulo cæco. Mus ratus prædam, advolat, sed captus periit: Alius pariter; dein & alius occabuit neci: aliquot subsecutis adrepsit & rugosus, qui evaserat sæpe ex laqueis, & muscipulis, intelligens procul dolos inimici versuti. Sic te habeas, inquit, ut es farina quæ jaces.

ANNOTATIO.

Simile quid legere est apud Æsopum Fabulâ Felis & Murium, qui cum non posset assequi mures, pessulum quendam conscendit, de eo se suspendit, & mortuum se simulabat: ad quem sic quidam e muribus dixit. *Heus tu, etsi saccus fieres, non te adibo.*

FABULA II.

Spernit superbus quæ nequit assequi.

VULPES ET UVA.

FAME coacta Vulpis, altâ in vineâ
Uvam adpetebat summis saliens viribus:
Quam tangere ut non potuit, discedens ait:
Nondum matura est, nolo acerbam sumere.
¶ Qui facere quæ non possunt, verbis elevant,
Adscribere hoc debebunt exemplum sibi.

INTERPRETATIO.

Vulpes compulsa fame appetebat uvam in vineâ celsâ, assiliens totis viribus. Ut non potuit hanc contingere, abiens ait: nondum maturuit, nolo edere asperam. Qui attenuant verbis id quod non valent præstare, debent sibi assumere hoc exemplum.

FABULA III.

Vindictæ cupidus sibi malum arcessit.

EQUUS ET APER.

EQUUS sedare solitus quo fuerat sitim,
Dum sese Aper volutat, turbavit vadum.
Hinc orta lis est. Sonipes iratus fero,
Auxilium petiit hominis, quem dorso levans
Rediit ad hostem lætus. Hunc telis eques
Postquam interfecit, sic locutus traditur,
Lætor tulisse auxilium me precibus tuis;
Nam prædam cepi, & didici quam sis utilis.
Atque ita coëgit frænos invitum pati.
Tum mæstus ille: Parvæ vindictam rei
Dum quæro demens, servitutem repperi.
¶ Hæc iracundos admonebit fabula,
Impune potius lædi, quam dedi alteri.

INTERPRETATIO.

Dum Aper se versat, fecit vadum turbulentum, in quo Equus solebat restinguere sitim. Inde nata contentio. Equus infensus Apro, imploravit opem hominis, quem portans tergore, reversus est hilaris ad hostem. Postquam Eques confodit suem sylvestrem ictu teli, ita fertur loquutus. Gaudeo me tibi prastitisse auxilium rogatu tua: Feci enim prædam, & novi quantæ sis utilitatis. Sicque impulit reluctantem accipere frænos. Tunc ille tristis, incidi in servitutem, dum quæro, insane, ultionem levis injuriæ. Ista fabula docebit pronos in iram, offendi potius impune, quam tradi alteri.

ANNOTATIONES.

4. *Auxilium petiit hominis.*) Horatius ad Tuscum Aristium Fabulam narrat de Equo & Cervo.

Imploravit opes hominis, frenumque recepit.

Hàc fabulà primo usus est Stesichorus apud Himerenses adversus Phalarim, ut tradit Aristotelés, cap. 20. lib. II. Rhetoric. Cæterum hanc Fabulam paulo aliter narrant Stesichorus, Horatiusque, sed tamen res eadem est.

10. *Vindictam dum quæro.*) Sic Hecuba inducitur loquens ab Euripide:

Τὰς κακὰς δὲ τιμωρουμένη,
Αἰῶνα τὸν σύμπαντα
Δουλεῦσαι θέλω.
Istos malos ulcisci dum liceat mihi,
Me servituti mancipare haud abnuo
Omne per ævum.

FA-

FABULA IV.

Homines non numerandi, sed ponderandi.

ÆSOPUS INTERPRES TESTAMENTI.

PLUS esse in uno sæpe quam in turbâ boni,
Narratione posteris tradam brevi.
¶ Quidam decedens tres reliquit filias,
Unam formosam & oculis venantem viros;
At alteram lanificam & frugi rusticam;
Devotam vino tertiam, & turpissimam.
Harum autem matrem fecit heredem senex
Sub conditione, totam ut fortunam tribus
Æqualiter distribuat, sed tali modo,
Ne data possideant aut fruantur: tum simul
Habere res desierint, quas acceperint,
Centena matri conferant sestertia.
Athenas rumor implet: mater sedula
Jurisperitos consulit: nemo expedit
Quo pacto non possideant quod fuerit datum,
Fructumve capiant: deinde, quæ tulerint nihil,
Quanam ratione conferant pecuniam.
Postquam consumta est temporis longi mora,
Nec testamenti potuit sensus colligi,

INTERPRETATIO.

Ostendam posteritati brevi narratiuncula plus esse sæpe ingenii in uno quam in pluribus. Quidam moriens reliquit tres natas, unam pulchram & venantem viros suis oculis; Aliam nentem lanam, bonam & ruricolam: Tertiam turpissimam, & deditam vino. Senex moriens renuntiavit illarum matrem hæredem, ea lege, ut dividat æque tribus rem familiarem; sed tali ratione, ut neutra habeat partem concessam, nec eâ potiatur: Cum vero cessaverint possidere bona quæ contigerint, dent suæ parenti centena sestertia. Fama spargitur Athenis. Mater diligens adit Jurisperitos, nullus explicat, quomodo non retineant quod fuerit attributum, & percipiant fructus; dein quonam pacto largiantur pecuniam dictam, *cum acceperint nihil. Absumpto intervallo longi temporis, non potuit intelligi sensus testamenti. Mater adhibuit*

ANNOTATIONES.

1. *Boni.*) Vox communis quæ extenditur, & ad bona animi, & corporis. Ibi vero ad ingenii bona refertur.

8. *Fortunam.*) Intellige opes, bona & rem familiarem. Frequentius usurpatur vox illa in plurali in hoc sensu.

10. *Fruantur data.*) Pro *datis*, antique dictum.

12. *Centena sestertia.*) Nota discrimen esse inter sestertium masculini generis, & sestertium neutrius, seu inter sestertios & sestertia. Sestertius apud Romanos moneta erat argentea, valens quartam partem denarii argentei, & ut ad Gallicæ pecuniæ estimationem redigamus, decem denariolos Turonicos, & semissem: sestertium autem in neutro, valebat mille nummos sestertios.

Fidem advocavit, jure neglecto, parens:
Seponit mœchæ vestem, mundum muliebrem,
Lavationem argenteam, eunuchos glabros:
Lanificæ agellos, pecora, villam, operarios,
Boves, jumenta, & instrumentum rusticum:
Potrici, plenam antiquis apothecam cadis,
Domum politam, & delicatos hortulos.
Sic destinata dare quum vellet singulis,
Et adprobaret populus qui illas noverat,
Æsopus mediâ subito in turbâ constitit:
O si maneret condito sensus patri,
Quam graviter ferret, quod voluntatem suam
Interpretari non potuissent Attici!
Rogatus deinde, solvit errorem omnium.
Domum & ornamenta cum venustis hortulis
Et vina vetera date lanificæ rusticæ:
Vestem, uniones, pedissequos, & cætera
Illi adsignate, vitam quæ luxu trahit:
Agros, vites, & pecora cum pastoribus
Donate mœchæ: Nulla poterit perpeti
Ut moribus quid teneat alienum suis.
Deformis cultum vendet, ut vinum paret;
Agros abjiciet mœcha, ut ornatum paret;

INTERPRETATIO.

fidem, non curans jus. Dat Mœchæ in partem, vestimenta, ornatum mulierum, supellectilem argenteam balneorum, spadones depiles. Dividit lanificæ agros, pecora, villam, operarios, boves, equos, & supellectilem rusticam. Seponit autem bibaci cellam refertam vino veteri, ædes magnificas, & hortulos amœnissimos. Cum vellet tribuere singulis ista sic divisa, & populus consentiret, cui erant cognitæ: Æsopus prodiit de repente in media multitudine. O si quis esset sensus patri sepulto, quam moleste pateretur, quod Athenienses non potuissent colligere sensum testamenti. Dein cunctis hortantibus, levavit errorem omnium. Dividite lanificæ rusticæ, ædes, ornamenta cum delicatis hortulis, & vinum antiquum. Tribuite potrici, vestes, gemmas, servos, & cetera. Concedite mœchæ agros, vites & armenta cum pastoribus. Nulla ex his poterit ferre, ut possideat aliquid non conveniens suis moribus. Turpissima vendet mundum, ut emat vinum. Mœcha deseret agros, ut comparet ornamenta.

ANNOTATIONES.

20. *Fidem advocavit jure neglecto.*) Sic intellige: cum mater videret sensum testamenti non posse colligi a Jurisperitis, bonâ fide usa est, & ut testamento præscriptum, ita fecit; ut nempe distribueret tribus natis æqualiter partem bonorum. Neglexit vero appositam testamento conditionem; *sed tali modo ne*, &c. quia nullus illam intelligebat.

22. *Lavationem argenteam.*) Supellectilem omnem balnearem, ut strigiles, guttos, urceolos, & alia.

At

At illa gaudens pecore, & lanæ dedita,
Quacunque summa tradet luxuriæ domum.
Sic nulla possidebit quod fuerit datum,
Et dictam matri conferent pecuniam
Ex pretio rerum quas vendiderint singulæ.
¶ Ita quod multorum fugit imprudentiam,
Unius hominis repperit solertia.

INTERPRETATIO.

Illa vero devota pecori & lanæ, abjiciet venustas ædes qualicunque pretio. Ita nulla retinebis, quod fuerit destinatum, & solvent pecuniam constitutam suæ genitrici ex pretio rerum venditarum. Sic sagacitas unius hominis expedivit, quod latuerat multos.

FABULA V.

Feriunt summos fulmina montes.

PUGNA MURIUM ET MUSTELARUM.

QUUM victi Mures Mustelarum exercitu
Fugerent, & arctos circum trepidarent cavos,
Ægre recepti, tamen evaserunt necem.
Duces eorum, ut qui capitibus cornua
Suis ligarant, ut conspicuum in prælio
Haberent signum quod sequerentur milites,
Hæsere in portis, suntque capti ab hostibus,
Quos immolatos victor avidis dentibus
Capacis alvi mersit tartareo specu.
¶ Quemcumque populum tristis eventus premit,
Periclitatur magnitudo principum:
Minuta plebes facili præsidio latet.

INTERPRETATIO.

Cum superati Mures copiis Mustelarum (quorum pugna pingitur in popinis) caperent fugam, & paverent prope cavernas obscuras, vix admissi tamen vitarunt mortem. Ductores illorum, qui imposuerant suis cervicibus cornua, ut Milites haberent in certamine signum evidens quod sequerentur, remanserunt in ingressu, & oppressi sunt ab hostibus. Quos victor mactatos dentibus avidis immisit in ventrem vastum & obscurum. Ubi successus funestus urget populum, sublimitas magnatum versatur in periculo; Popellus vero tutus est levi præsidio.

ANNOTATIONES.

11. *Periclitatur magnitudo principum.*) Similis est sententia:
Tuta est hominum tenuitas
Magnæ periclo sunt opes obnoxiæ.

12. *Minuta plebes.*) Pro plebs; non est Archaismus, cum certum sit Livium nunquam aliter locutum, ut nec Sallustium, nec ejus imitatorem Tacitum.

FABULA VI.

Stultus, nisi quod ipse facit, nil rectum putat.

PHÆDRUS IN FABULARUM ÆSOPIARUM CENSORES.

Tu qui nasute scripta distringis mea,
Et hoc jocorum legere fastidis genus,
Parvâ libellum sustine patientiâ,
Severitatem frontis dum placo tuæ,
Et in cothurnis prodit Æsopus novis.
Utinam nec unquam Pelii nemoris jugo
Pinus bipenni concidisset Thessala,
Nec ad professæ mortis audacem viam
Fabricasset Argus opere Palladio ratem,
Inhospitalis prima quæ Ponti sinus
Patefecit, in perniciem Graïûm & Barbarûm.
Namque & superbi luget Æetæ domus,
Et regna Peliæ scelere Medeæ jacent,

INTERPRETATIO.

Tu qui carpis subtiliter meos scriptiones, & respuis legere jocos istiusmodi, feras hunc libellum aliquantulò patientiâ, dum sereno austeram frontem, & Æsopus adest cothurnatus insolite. Utinam pinus Thessala fuisset nunquam cæsa bipenni in sylva Pelei, neque Argus ædificasset navem arte Palladis ad iter audax mortis indubitatæ. Hæc prima reclusit sinum Ponti Euxini, maris inhospitalis, in ruinam Græcorum & Barbarorum. Namque familia Æetæ superbi dolet, & imperium Peliæ eversum est flagitiis Medeæ,

ANNOTATIONES.

5. *Et in cothurnis novis.*) Id est, novo, & tragœdiæ sermone convenienti, quod erat novum & insolens Æsopo. Cothurnus autem erat calceamenti genus, quo Actores Tragœdiarum utebantur. Atque hinc pro sublimiori dicendi genere usurpatus.

6. *Utinam nec unquam.*) Initium Medeæ Euripidis: sed suo more modoque contraxit Phædrus. Possem afferre Ennianos versus (nam olim eam Fabulam convertit Ennius) sed notissimi sunt.

Pelii nemoris.) Sylva quæ erat in Pelione monte Thessaliæ incumbente in sinum Pelasgicum.

7. *Pinus Thessala.*) Quæ in Pelio monte Thessaliæ reperitur frequens. Unde Ovidius.

Summa virens pinu, cætera quercus habet.

9. *Argus fabricasset ratem.*) Is fuit navis illius artifex, qua vectus est Jason in Colchidem, ad Vellus aureum reportandum.

Opere Palladio.) Palladis consilio & arte.

10. *Inhospitalis quæ prima Ponti sinum.*) *Pontus Euxinus, antea dictus Axenus, id est, inhospitus*, teste Plinio. Erat inter Mœsiam inferiorem, & Thraciam ad Occasum: Asiam minorem ad Meridiem: Colchidem ad ortum, & Sarmatiam Europeam, & Sarmatiam Asiaticam ad Boream.

12. *Æetæ domus, & regna Peliæ scelere Medeæ jacent.*) Jason suadente Patruo suo Peliâ, navi paratâ, & collectâ nobili societate, profectus est Colchos, pro aureo Vellere obtinendo, quem filia regis Colchorum

Quæ sævum ingenium variis involvens modis
Illic per artus fratris explicuit fugam,
Hìc cæde Patris Peliadum infecit manus.
Quid tibi videtur? hoc quoque insulsum est, ais,
Falsoque dictum; longe quia vetustior
Ægeâ Minos classe perdomuit freta,
Justoque vindicavit exemplo impetum.
Quid ergo possum facere tibi, lector Cato,
Si nec fabellæ te juvant, nec fabulæ?
Noli molestus esse omnino litteris,
Majorem exhibeant ne tibi molestiam.
Hoc illis dictum est, si qui stulti nauseant:
Et, ut putentur sapere, cælum vituperant.

INTERPRETATIO.

quæ tegens diversis artibus animum crudelem, illic sibi fecit viam sparsis membris fratris, hic cruentavit manus Peliadum morte genitoris. Quid ais? Hoc etiam ridiculum est, inquis, & dictum false, quia Minos longe antiquior subegit navibus Ægeum mare, & ultus est incursiones suppliciis æquis. Quid igitur tibi possum facere, lector severe, si neque Fabellæ, neque Fabulæ tibi placent? Noli te præbere omnino morosum litteris, ne te afficiant majori incommodo. Istud spectat hos, qui insani fastidiunt cuncta, & criminantur cœlum, ut videantur sapientes.

ANNOTATIONES.

adamavit; cujus auxilio consilioque defunctus multis periculis, Vellus obtinuit. Jasonem ergo Medea, relictis parentibus (erat autem Æetæ ex Hecate filia) secuta est, & eidem nupta. Creon rex Corinthiorum filiam suam traditurus Jasoni in matrimonium, jussit occidi Medeam ob malas artes; sed precibus Jasonis, mutatum est mortis supplicium in exilium. Medea obtentis exilii induciis ad spatium unius diei, Creusæ filiæ Creontis, jam Jasoni desponsatæ, pallam veneno tinctam dedit; quam dum tractaret Creusa, accensus subito ignis illam cum Patre consumpsit. Sic luget domus Æetæ propter varia scelera filiæ Medeæ. Ita quoque deletum est penitus regnum Peliæ artibus Medeæ.

15. *Per artus fratris explicuit fugam.*) Cum enim Æetas pater Medeæ illam insequeretur ob extinctum Absyrthum filium suum, & fratrem Medeæ; hæc dissipavit membra fratris, ut eorum collectio mœrorque patrius, celeritatem persequendi retardaret.

16. *Et cæde patris Peliadum infecit manus.*) Sic enim res narratur: Pelias Neptuni filius ex Tyro Salmonei regis filia, frater Æsonis, & Thessaliæ rex, filiarum suarum manibus jugulatus est, idque hortatu Medeæ, quæ integræ ætati se illum restituturum simulabat.

18. *Longe quia vetustior Minos qui Ægeâ classe perdomuit fretum.*) Illam ἀνιστορησίαν Phædrus expedisset, si novisset duos fuisse Minoas, alterum Jovis filium, justum hominem; alterum nepotem injustum, quia pendere dirum tributum sibi jussit Athenienses. Testis est Diodorus Siculus, testis & Plutarchus in Theseo. Imo falsum fuit Argonautas omnium primos navibus usos. Si quidem Æeta erat Corinthius, & in eas oras cum Medea filia se contulerat, teste Eumelo Historico, Poëta Homeri æquali, apud Scholiasten Pindari, in Oden 13. Pythionicarum.

21. *Lector Cato.*) Posuit pro tetrico ac moroso censore, qui fastidit cuncta.

PA-

FABULA VII.

Maledico maledicens pejus audiet.

VIPERA ET LIMA.

MORDACIOREM qui improbo dente adpetit,
Hoc argumento se describi sentiat.
¶ In officinam fabri venit Vipera.
Hæc quum tentaret si qua res esset cibi;
Limam momordit: illa contra contumax:
Quid me, inquit, stulta dente captas lædere,
Omne adsuevi ferrum quæ conrodere?

INTERPRETATIO.

Qui lacessit linguâ malignâ mordaciorem se, intelligat se depingi hac fabula. Vipera irrepsit in officinam fabri. Quæ cum quæreret si quid esset escæ, adpetit limam: hac renitens contra: Quid me, ait, insana tentas mordere dente, quæ solita sum rodere omne ferrum.

ANNOTATIONES.

4. *Si qua res cibi.*) Id est, *Si aliquis cibus*; ut *rem voluptatum* dixit Plautus. Nihil crebrius apud Græcos, præsertim apud Atticos, & Jonas, ut χρῆμα συὸς μέγα. *Magnus Aper.*

5. *Illa contra contumax.*) Ita Horatius, lib. 2. sat. 1. loquens de Invidia:
Et fragili quærens illidere dente
Offendat solido.

FABULA VIII.

Improbi, ne pereant, perdunt,

VULPES ET HIRCUS.

HOMO simul ac venit in magnum periculum,
Effugium reperire alterius quærit malo.
¶ Quum decidisset Vulpis in puteum inscia,
Et altiore clauderetur margine,
Devenit Hircus sitiens in eundem locum:
Simul rogavit, esset an dulcis liquor,
Et copiosus? Illa fraudem moliens:
Descende, amice, tanta bonitas est aquæ,

INTERPRETATIO.

Simul atque homo incidit in grande malum, conatur invenire effugium periculo alterius. Cum Vulpecula imprudens decidisset in puteum, qui pretendebatur margine elatiori. Hircus sitibundus accessit in eundem locum, quæsivitque an aqua esset multa & suavis? Hæc parans dolum: Veni, amice, adeo liquor dulcis est,

Volu-

Voluptas ut satiari non possit mea.
Immisit se barbatus: tum Vulpecula
Evasit puteo, nixa celsis cornibus:
Hircumque clauso liquit hærentem vado.

INTERPRETATIO.

ut mea sitis non possit expleri. Descendit hircus, tum Vulpes elata altis cornibus illius, egressa est puteo, & deseruit hircum jacentem alto puteo.

ANNOTATIO.

Hanc & Fabulam legere est quoque apud Æsopum: Ἀλώπηξ ϗ τράγος διψῶντες εἰς Φρέαρ κατέβησαν. *Vulpes & Hircus sitientes in puteum descenderunt.*

FABULA IX.

Suus cuique attributus est error, sed non videmus manticæ quod in tergo est.

PERA.

PERAS imposuit Juppiter nobis duas:
Propriis repletam vitiis post tergum dedit,
Alienis ante pectus suspendit gravem.
¶ Hac re videre nostra mala non possumus:
Alii simul delinquunt, censores sumus.

INTERPRETATIO.

Juppiter nos oneravit duobus sacculis. Imposuit unum a tergo plenum propriis vitiis: Objecit alterum ob oculos onustum vitiis aliorum. Quo fit ut non possimus cernere nostros defectus, simus vero reprehensores ubi alii peccant.

ANNOTATIO.

4. *Hac re.*) Id est, *ideo*, vel, *hac ex re:* sicut dicitur, *quare*, pro, *qua de re*. Ita Cornelius Nepos: *Vidit hostes eadem re fore tardiores*, pro, *eadem ex re*.

Ut videre nostra mala non possimus.) Sic in hanc Fabulam Horatius:

Cum tua pravideas oculis male lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut Aquila, aut Serpens Epidaurius?

Et Catullus:

Sed non videmus manticæ quod in tergo est.

Et Persius:

Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

FABULA X.

Antecedentem scelestum non deserit pede pœna claudo.

FUR ARAM COMPILANS.

LUCERNAM fur accendit ex ara Jovis,
Ipsumque compilavit ad lumen suum;
Onustus qui sacrilegio quum discederet,
Repente vocem sancta misit religio:
Malorum quamvis ista fuerint munera,
Mihique invisa, ut non offendar subripi;
Tamen, sceleste, spiritu culpam lues,
Olim quum adscriptus venerit pœnæ dies.
Sed ne ignis noster facinori præluceat,
Per quem verendos excolit pietas Deos,
Veto esse tale luminis commercium.
Ita hodie nec lucernam de flamma Deûm,
Nec de lucerna fas est accendi sacrum.
¶ Quot res contineat hoc argumentum utiles,
Non explicabit alius quam qui repperit.
Significat primo, sæpe quos ipse alueris,
Tibi inveniri maxime contrarios.
Secundo ostendit, scelera non irâ Deûm,
Fatorum dicto sed puniri tempore.
Novissime interdicit, ne cum malefico
Usum bonus consociet ullius rei.

INTERPRETATIO.

Latro excitavit facem ex ara Jovis, & deprædavit eum ad suam lucem. Qui cum se reciperet dives sacrilegio, Religio sancta emisit subito vocem. Etsi ista dona fuerint dona *sceleratorum, & mihi odiosa, ut non indigner auferri, attamen, scelerate, expiabis aliquando tuum crimen capitis pœna, cum dies supplicii aderit dictus fatis; verum ne flamma nostra, qua pietas veneratur divos timendos, præferat lumen sceleri, edico ne talis sit communicatio lucis. Itaque non licet hodie excitari lucernam de igne* Deorum, *neque* accendi *sacrificium de lucerna. Alter ab illo qui excogitavit, non evolvet quantas dotes illa fabula complectatur. Edocet primo, illos, quos ipse foveris, reperiri sæpe tibi infensissimos. Significat secundo flagitia non plecti irâ Deorum, sed tempore adscripto a fatis. Tandem vetat ne vir frugi habeat societatem ullius rei cum improbo.*

ANNOTATIONES.

3. *Sacrilegio.*) Sacrilegium est sacrarum rerum ablatio.

11. *Luminis commercium.*) Vult vetasse accendi imposterum lumen de igne sacro. Non enim ex culina, sed e cœlo petebant ignem, quo in sacrificiis uterentur. Unde Servius 12. Æneidos: *Apud majores*, inquit, *aræ non incendebantur, sed ignem divinum precibus eliciebant.*

18. *Non irâ deûm puniri, sed dicto tempore a fatis.*) Summum enim jus vitæ & necis tribuebant fatis aut Parcis antiqui, quibus etiam submittebantur dii. Unde nulli Deo licebat quemquam punire, ni Parcæ pœnam statuissent, & tempus pœnæ dixissent, ut legere est apud Lucianum.

FA.

FABULA XI.

Opes irritamenta malorum.

HERCULES ET PLUTUS.

OPES invisæ merito sunt forti viro,
Quia dives arca veram laudem intercipit.
¶ Cælo receptus propter virtutem Hercules,
Quum gratulantes persalutasset Deos,
Veniente Pluto, qui Fortunæ est filius,
Avertit oculos: causam quæsivit Pater:
Odi, inquit, illum, quia malis amicus est,
Simulque objecto cuncta corrumpit lucro.

INTERPRETATIO.

Divitiæ odiosæ sunt juste homini magnanimo, quoniam summæ opes eripiunt genuinam gloriam. Hercules admissus inter deos propter virtutem, cum dixisset salutem diis sibi *gratulantibus, accedente Pluto, qui gnatus est fortunæ, retorsit oculos. Juppiter rogavit rationem. Hunc odio prosequor, ait, quia favet improbis, & etiam pervertit omnia propositâ mercede.*

ANNOTATIONES.

3. *Hercules.*) Jovis & Alcmenæ filius, qui ob virtutem & gloriam gestorum creditur annumeratus inter deos.

5. *Pluto.*) Plutus Jasonis, & Cereris filius, divitiarum Deus. Hunc Juppiter excæcavit, quòd bonis tantum hominibus opes largiretur. Ex hac autem cæcitate evenit, ut jam promiscue bonos & malos ditet. Hunc etiam claudum fingit Lucianus, cum ad aliquem ditandum venit; velocissimum vero cum ab illo recedit.

8. *Et cuncta corrumpit lucro.*) Ad hoc eleganter Propertius:

Auro pulsa fides, auro venalia jura.

Et Petronius:

Quidvis nummis præsentibus opta
Et veniet, clausum possidet arca Jovem.

In quam sententiam & ipse Horatius, lib. 2. satyr. 3.

Omnis enim res
Virtus, fama, decus, divina, humanaque pulchris
Divitiis parent; quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, justus, sapiens, etiam & rex
Et quicquid volet.

FABULA XII.

Sinceritas laudanda.

LEO REGNANS.

UTILIUS homini nihil est quam recte loqui.
Probanda cunctis est quidem sententia:
Sed ad perniciem solet agi sinceritas.

INTERPRETATIO.

Nihil magis conducit homini, quam directe loqui. Hæc sane opinio debet comprobari ab omnibus, verum ingenuitas solet duci in ruinam.

¶ Quum se ferarum regem fecisset Leo,
Et æquitatis vellet famam consequi,
A pristinâ deflexit consuetudine:
Atque inter illas tenui contentus cibo,
Sancta incorruptâ jura reddebat fide.
* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

INTERPRETATIO.

Cum Leo se creasset regem animalium, & ambiret obtinere nomen justitiæ, descivit a nativo more agendi, atque inter illa utens parvo, dicebat jus æquum fide intemeratâ.
* *

Reliqui versus hujusce Fabulæ periere.

Tres versus qui restant nobis ex Fabula decima-tertia, utpote lutulentos omisimus.

Quin & etiam prætermisimus eàdem de causa Fabulam decimam-quartam consequentem.

FABULA XV.

Pares non habitus, sed virtus facit.

Capellæ et Hirci.

Barbam capellæ quum impetrassent ab Jove,
Hirci mœrentes indignari cœperant,
Quod dignitatem feminæ æquassent suam.
Sinite, inquit, illas gloriâ vanâ frui,
Et usurpare vestri ornatum muneris:
Pares dum non sint vestræ fortitudinis.
¶ Hoc argumentum monet, ut sustineas tibi
Habitu esse similes, qui sint virtute impares.

INTERPRETATIO.

Cum Capellæ obtinuissent Barbam a Jove, Hirci dolentes cœperunt offendi, quia mulieres haberent parem honorem cum illis. *Sustinete, ait, has potiri laude inani, & sibi arrogare insignia vestræ dignitatis, dum non æquent vestram virtutem. Hæc fabula te edocet, ut feras illos usurpare tuum ornatum, qui tibi sunt inferiores virtute.*

FABULA XVI.

In secundis time, in adversis spera.

Gubernator et Nautæ.

Quum de fortunis quidam quereretur suis,
Æsopus finxit consolandi gratiâ.

INTERPRETATIO.

Cum aliquis expostularet de sua sorte, Æsopus excogitavit hoc argumentum, *solandi causâ,*

¶ Ve-

¶ Vexatâ sævis navi tempestatibus,
Inter vectorum lacrymas & mortis metum,
Faciem ad serenam subito mutatur dies,
Ferri secundis tuta cœpit flatibus,
Nimiâque nautas hilaritate extollere.
Factus periclo tum gubernator sophus:
Parce gaudere oportet, & sensim queri:
Totam quia vitam miscet dolor & gaudium.

INTERPRETATIO.

Navi jactatâ atris procellis, inter fletus eorum qui vehebantur, & formidinem mortis, dies vertitur derepente ad faciem tranquillam, & navis tuta cœpit agi ventis melioribus, atque perfundere nautas nimiâ lætitiâ. At Nauclerus factus sapiens periculo: oportet, inquit, lætari parce, & conqueri moderate, quoniam omnis vita miscetur dolore & gaudio.

FABULA XVII.

Nimia verecundia inverecundum facit.

CANUM LEGATI AD JOVEM.

CANES legatos olim misere ad Jovem,
Melioris vitæ tempus oratum suæ,
Uti se abriperent hominum contumeliis,
Furfuribus sibi conspersum quod panem darent,
Fimoque turpi maximam explerent famem.
Profecti sunt legati non celeri pede,
Dum naribus scrutantur escam in stercore.
Citati non respondent: vix tandem invenit
Eos Mercurius, & turbatos adtrahit.
Tum vero vultum magni ut viderunt Jovis,
Totam timentes concacarunt regiam.
Propulsi vero fustibus, vadunt foras:
Vetat dimitti magnus illos Juppiter.
Mirati, sibi legatos non revertier,

INTERPRETATIO.

Canes miserunt quondam legatos ad Jovem, rogaturi tempus vitæ felicioris, ut non paterent amplius injuriis hominum, qui illis præberent panem furfurosum, & satiarent multam famem stercore fœdo. Legati abierunt gradu non citato, dum indagant naribus cibum in fimo. Non parent vocati, & vix Mercurius illos reperit & adducit trepidos. Ut autem aspexere faciem summi Jovis, pavidi conspurcarunt sordibus totum palatium: ejecti vero fustibus, se proripiunt foras. Magnus Juppiter prohibet illos remitti. Stupentes quod legati non redirent, rati

ANNOTATIO.

15. *Non revertier.*) Pro *non reverti.* Hoc Poëtis familiare, & usitatum.

Tur-

Turpe æstimantes aliquid commissum a suis,
Post aliquod tempus alios adscribi jubent.
Rumor legatos superiores prodidit:
Timentes rursus aliquid ne simile accidat,
Odore canibus anum sed multo replent;
Mandata dant; legati mittuntur: statim
Adeunt: rogantes aditum, continuo impetrant.
Consedit genitor tum Deorum maximus,
Quassatque fulmen: tremere cœpere omnia.
Canes, confusus subito quod fuerat fragor,
Repente odorem mixtum cum merdis cacant.
Reclamant omnes vindicandam injuriam.
Sic est locutus ante pœnam Juppiter:
Non est legatos regis non dimittere,
Nec est difficile pœnas culpæ imponere:
Non veto dimitti, verum cruciari fame,
Ne ventrem continere non possint suum:
Sed hoc feretis pro judicio præmium.
Illi autem qui miserunt vos tam futiles,
Nunquam carebunt hominis contumeliâ.
Ita nunc legatos expectant & posteri;
Novumque venire qui videt, culum olfacit.

INTERPRETATIO.

turpe quid peccatum ab suis, imperant delegari alios post aliquod tempus. Interim *fama vulgavit quod acciderat primis legatis, veriti rursum ne quid simile contingat, immittunt in anum legatorum plurimum odoris, mandant facienda, dimittuntque.* Illi *accedunt statim orantes aditum, & sine mora obtinent. Tunc maximus pater Deorum sedens agitavit fulmen, cuncta cœperunt moveri; & quia strepitus fuerat confusus derepente, canes reddidere subito odorem permixtum stercore. Cuncti conclamant puniendam esse injuriam. Verum Juppiter sic fatus ante supplicium. Non decet regem retinere legatos, nec est operosum præmium pro meritis adscribere. Hæc itaque erit pœna. Non prohibeo remitti, sed* jubeo *torqueri fame, ut possint cohibere alvum. Qui vero vos delegarunt tam fluidos, se eripient nunquam ex contumeliis mortalium. Ita nunc Canes præstolantes novissimos legatos, cum vident canem aliquem venientem, odorantur anum.*

ANNOTATIONES.

18. *Rumor legatos superiores prodidit.*) Rumor spargitur superiores legatos concacasse totam Jovis regiam.

29. *Non est regis legatos non dimittere.*) Ne scilicet jus gentium ipsis retentis violetur, quo jure illi sancti sunt. Ita enim Cicero: *Legatorum jus divino humanoque vallatum præsidio, cujus tam sanctum & venerabile nomen esse debet, ut non modo inter sociorum jura, sed & hostium tela incolume versetur.*

33. *Sed hoc feretis pro judicio præmium.*) Hic versus non legitur in Phædro editionis Rigaltii. Sive sit Phædri, sive alterius, confert tamen multum ad illustrandum hunc locum Phædri. Idcirco illum non prætermisimus.

FABULA XVIII.

Malo qui bene facit, pejorem facit.

HOMO ET COLUBRA.

Qui fert malis auxilium, post tempus dolet.
¶ Gelu rigentem quidam Colubram sustulit,
Sinuque fovit contra se ipse misericors.
Namque ut refecta est, necuit hominem protinus.
Hanc alia quum rogaret causam facinoris,
Respondit: Ne quis discat prodesse improbis.

INTERPRETATIO.

Qui auxiliatur improbis, aliquanto post dolet. Quidam collegit Colubram rigidam frigore, & posuit in sinum indulgens in sui perniciem. Ut enim recepit vires, interfecit statim hominem. Roganti vero alteri rationem sceleris, dixit, ne quis discat auxilium ferre malis.

FABULA XIX.

Avarus auri custos, non dominus.

VULPES ET DRACO.

Vulpis cubile fodiens, dum terram eruit,
Agitque plures altius cuniculos,
Pervenit ad Draconis speluncam ultimam,
Custodiebat qui thesauros abditos.
Hunc simul aspexit; Oro ut imprudentiæ
Des primum veniam, deinde si pulchre vides,
Quam non conveniens aurum sit vitæ meæ,
Respondeas clementer, quem fructum capis
Hoc ex labore, quodve tantum est præmium,
Ut careas somno, & ævum in tenebris exigas?
Nullum, inquit ille: verum hoc a summo mihi
Jove adtributum est. Ergo nec sumis tibi,
Nec ulli donas quicquam? Sic fatis placet.
Nolo irascaris, libere si dixero:

INTERPRETATIO.

Dum Vulpecula agens suum cubile, egerit terram, & fodit profundius multos cuniculos, devenit ad imum antri Draconis, qui servabat thesauros abditos. Ut illum vidit: Precor primo, inquit, ut parcas meæ imprudentiæ: Dein si recte intelligis, quam aurum conveniat parum meæ vitæ, respondeas benigne qualem utilitatem refers ex isto labore, quæve tanta sit merces, ut priveris somno, & degas vitam in tenebris. Nulla, ait, o Vulpes: Verum illud mihi imperatum est a magno Jove. Neque igitur tibi concedis quicquam, neque aliis? Sic visum est fatis. Bona verba quæso si dixero libere.

Diis

Diis est iratis natus qui est similis tibi.
Abiturus illuc quo priores abierunt,
Quid mente cæcâ miserum torques spiritum?
Tibi dico avare, gaudium heredis tui,
Qui thure superos, ipsum te fraudas cibo;
Qui tristis audis musicum citharæ sonum;
Quem tibiarum macerat jucunditas;
Obsoniorum pretia cui gemitum exprimunt;
Qui dum quadrantes aggeras patrimonio,
Cœlum fatigas sordido perjurio;
Qui circumcidis omnem impensam funeris,
Libitina ne quid de tuo faciat lucrum.

INTERPRETATIO.

Qui similis est tibi, genitus est Diis adversis. Cum tibi sit abeundum illuc quo Majores abierunt, quare angis infelicem animum tam cæco furore? Te alloquor, Avare, voluptas tui hæredis, qui subtrahis thus diis, tibi vero cibos; qui mœstus excipis sonum musicum citharæ, quem hilaritas tibiarum excruciat, & cui pretia ciborum eliciunt gemitus. Qui dum addis quadrantes tuis bonis, lacessis deos turpi perjurio. Qui recidis omnes sumptus funeris, ne Libitina lucretur aliquid de tuo funere.

ANNOTATIONES.

22. *Obsoniorum pretia cui gemitum exprimunt.*) Inde facetissimus avari ægrotantis cum medico dialogismus apud Horatium:

Med. *Tu cessas? Agedum sume hoc ptisanarium Oryzæ.*
Ægrot. *Quanti emptæ?* Med. *Octo assibus.* Ægrot. *Eheu*
Quid refert morbo an furtis, pereamne rapinis.

23. *Quadrantes.*) Quadrans est quarta pars denarii, poniturque hoc loco pro nummis minimis, quibus aggerendis avari rem suam amplificant.

26. *Libitina.*) Dea funerum, in cujus templo vendebantur & locabantur necessaria ad funus instruendum.

FABULA XX.

Inventa perficere non inglorium.

PHÆDRUS DE FABULIS.

Quid judicare cogitur livor modo,
Licet dissimulet, pulchre tamen intelligo.
Quicquid putabit esse dignum memoriæ,
Æsopi dicet: si quid minus adriserit,
A me contendet fictum quovis pignore.

INTERPRETATIO.

Quamvis invidia dissimulet, recte tamen video, quid nunc teneatur sentire. Quicquid existimabit in fabulis *dignum commendatione, tribuet Æsopo. Si quid placuerit minus, certabit quovis pretio esse a me excogitatum. Il-*

Quem

Quem volo refelli jam nunc responso meo:
Sive hoc ineptum, sive laudandum est opus,
Invenit ille, nostra perfecit manus.
Sed exequamur cœptum propositi ordinem.

INTERPRETATIO.

Iam volo confutare modo meâ responsione. Seu illud opus sit vituperandum, seu commendandum, Æsopus reperit, nostra industria polivit. Verum teneamus ordinem inceptum nostri instituti.

FABULA XXI.

Veras divitias eripit nemo.

NAUFRAGIUM SIMONIDIS.

HOMO doctus in se semper divitias habet.
Simonides, qui scripsit egregium melos,
Quo paupertatem sustineret facilius,
Circumire cœpit urbes Asiæ nobiles,
Mercede acceptâ laudem victorum canens.
Hoc genere quæstûs postquam locuples factus est,
Venire in patriam voluit cursu pelagio,
(Erat autem natus, ut ajunt, in Ceo insulâ)
Ascendit navem, quam tempestas horrida
Simul & vetustas medio dissolvit mari.
Hi zonas, illi res pretiosas colligunt
Subsidium vitæ. Quidam curiosior:
Simonide, tu ex opibus nihil sumis tuis?
Mecum, inquit, mea sunt cuncta. Tunc pauci enatant,
Quia plures onere degravati perierant.
Prædones adsunt, rapiunt quod quisque extulit,

INTERPRETATIO.

Vir eruditus continet semper in se opes. Simonides, qui composuit pulchros versus, ut ferret commodius pauperiem, cœpit peragrare præclaras civitates Asiæ, celebrans laudes victorum condicto pretio. Postquam evasit dives hoc genere lucri, cogitavit redire in patriam mari (ferunt enim genitum in insula Ceo.) Conscendit navem, quæ distracta est medio in mari, tum sævâ tempestate, tum simul vetustate. Alii sumunt crumenas, alii pretiosa quæque, in sustentaculum vitæ. Quidam curiosior, di*xit: Simonide, tu colligis nihil ex tuis bonis? Habeo, inquit, omnia mecum. Tum pauci evadunt incolumes, quia multi oppressi sarcinis, extincti fuerant* in un*dis. Latrones adsiliunt, auferunt quod quisque servaverat, & dimittunt spoliatos.*

ANNOTATIONES.

2. *Simonides.*) Lyricus Poëta fuit e Ceo insula, quæstui poesim habuit, & hac arte vitam sustentabat.

8. *Ceo.*) Insula maris Ægæi. Unde Ovidius:

Cingitur Ægeo nomine Cea mari.

Nudos relinquunt. Forte Clazomenæ prope,
Antiqua fuit urbs, quam petierunt naufragi.
Hic litterarum quidam studio deditus,
Simonidis qui sæpe versus legerat,
Eratque absentis admirator maximus,
Sermone ab ipso cognitum, cupidissime
Ad se recepit, veste, nummis, familiâ
Hominem exornavit. Cæteri tabulam suam
Portant, rogantes victum, quo casu obvius
Simonides, ut vidit: Dixi, inquit, mea
Mecum esse cuncta; vos quod rapuistis, periit.

INTERPRETATIO.

Fuit forte urbs prope antiqua, dicta Clazomene, in quam naufragi se recipiunt. Hic vir quidam addictus litteris, qui legerat sæpe carmina Simonidis, illumque absentem plurimum admirabatur, excepit apud se amantissime Simonidem quem agnoverat verbis, & dedit vestes, nummos, & servos. Alii naufragi ferunt suam tabulam, petentes stipem. Cum Simonides forte fortunâ incidisset in illos. Dixi, ait, mea bona esse mecum, vos autem amisistis quod extuleratis.

ANNOTATIONES.

16. *Clazomene.*) Urbs fuit Asiæ minoris in Jonia, & in ora maris Ægei & sinus Smyrnei, media inter Smyrnam ad ortum, & Chium ad occasum.

24. *Tabulam portant quærentes victum.*) Sic enim Juvenalis:

Et pictâ se tempestate tuetur.

Nam moris erat, ut naufragi in tabella ab humeris dependente ferrent pictum naufragium mendicantes stipem. Idem Juven.

Mersâ rate naufragus assem
Dum rogat.

27. *Mecum, inquit, mea sunt cuncta.*) Tribuitur & Bianti hoc dictum apud Laertium, a quo transduxisse Phædrus hoc videtur ad Simonidem.

FABULA XXII.

Magna ne jactes, sed præstes.

Mons Parturiens.

Mons parturibat, gemitus immanes ciens,
Eratque in terris maxima expectatio:
At ille murem peperit. Hoc scriptum est tibi,
Qui magna quum minaris, extricas nihil.

INTERPRETATIO.

Mons proximus partui edebat grandes gemitus, & erat summa expectatio in terris. Verum peperit murem. Hoc tibi dicitur, qui cum jactitas magnifica, perficis nihil.

ANNOTATIO.

1. *Mons parturiens.*) Notus est ad hanc Fabulam versus Horatii:

Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Et alio in loco:

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?

De magnificis, verum inanibus promissis & molitionibus.

FA-

FABULA XXIII.

Vera gloria fictam obscurat.

FORMICA ET MUSCA.

Formica & Musca contendebant acriter,
Quæ pluris esset. Musca sic cœpit prior:
Conferre nostris tu potes te laudibus?
Ubi immolatur, exta prægusto Deûm;
Moror inter aras, templa perlustro omnia,
In capite regis sedeo, quum visum est mihi.
Et matronarum casta delibo oscula;
Laboro nihil, atque optimis rebus fruor.
Quid horum simile tibi contingit, rustica?
Est gloriosus sane convictus Deûm,
Sed illi, qui invitatur, non qui invisus est.
Reges commemoras & matronarum oscula,
Ego granum in hiemem quum studiose congero,
Te circa murum video pasci stercore:
Aras frequentas, nempe abigeris quo venis:
Nihil laboras, ideo quum opus est, nil habes:
Superba jactas tegere quod debet pudor.
Æstate me lacessis; quum bruma est, siles:
Mori contractam quum te cogunt frigora,

INTERPRETATIO.

Formica & Musca disputabant ardenter, utra præstaret. Musca incepit prima. Tu potes te comparare nostris laudibus? Ubi mactatur victima, prælibo viscera oblata diis. Versor inter altaria, & pervado omnia delubra. Ubi placet, insideo capiti regum, & deosculor caste nobiles fœminas. Ago nihil, & vescor rebus optimis. Quid simile horum tibi accidit, o agrestis? Est gloriosum fateor, o Musca, uti convictu Deorum, sed gloriosum *illi, qui vocatur, non qui venit odiosus. Memoras reges, & oscula nobilium mulierum: cum ego recondo diligenter frumentum in hyemem, te aspicio circa murum vescentem sordibus. Moraris inter aras, sed expelleris illuc unde venisti. Non laboras, idcirco eges ubi ingruit necessitas. Jactitas insolens quod verecundia debet occultare. Irritas me æstate, obmutescis hyeme: cum frigus te cogit mori rigentem,*

ANNOTATIONES.

4. *Immolatur.*) Vox illa proprie significat victimam mola salsa conspergere. Unde immolatio est quasi mola in caput victimæ aspersio. Quia autem in sacrificiis mactabatur victima, usurpatur vox immolari pro mactari frequentissime apud auctores.

Exta prægusto Deûm.) Id est diis oblata. Exenterata enim victimâ Sacerdos cultro ferreo exta rimabatur, postea farinâ farris ea involvebat, & aris imposita comburebat in honorem Deorum. Exta vero tribuebantur Diis, quia per ipsas voluntas Deorum innotescebat.

18. *Bruma.*) Bruma dicitur dies solstitii hyemalis, quod accidit die 20. aut 21. Decembris, quo die Sol ad nos redit.

Me copiosa recipit incolumem domus.
Satis profecto retudi superbiam.
¶ Fabella talis hominum discernit notas
Eorum, qui se falsis ornant laudibus,
Et quorum virtus exhibet solidum decus.

INTERPRETATIO.

ego recipior salva in ædes abundantissimas. Repressi profecto satis suum fastum. Hic Apologus distinguit hominum characteres; illorum qui se efferunt ementitis laudibus, & eorum quorum virtus confert veram gloriam.

FABULA XXIV.

Deum colenti stat sua merces.

SIMONIDES A DIIS SERVATUS.

QUANTUM valerent inter homines literæ,
Dixi superius: quantus nunc illis honos
A superis sit tributus, tradam memoriæ.
Simonides idem ille, de quo rettuli,
Victoris laudem cuidam pyctæ ut scriberet,
Certo condixit pretio, secretum petiit:
Exigua quum frænaret materia impetum,
Usus poëtæ, ut moris est, licentiâ:
Atque interposuit gemina Ledæ sidera,
Auctoritatem similis referens gloriæ.
Opus adprobavit: sed mercedis tertiam

INTERPRETATIO.

Ostendi supra, quantæ artes essent auctoritatis inter homines: nunc prodam posteris, quanta ipsis gloria sit concessa a Diis. Simonides idem ille, de quo mentionem feci, pactus est certâ mercede canere laudes cujusdam pugilis victoris. Secessit: Cum vero vis ingenii languesceret angusto argumento, usus est, juxta consuetudinem, libertate poetarum, & inseruit in opus *ambo sydera Ledæ, proponens exemplum laudis paris. Laudavit opus; verum donavit poetæ tertiom*

ANNOTATIONES.

2. *Dixi superius.*) Cum nempe retulit Simonidem naufragum invenisse Clazomenæ virum qui hunc exceperit, ornaveritque rebus omnibus, ob illius peritiam, eruditionemque singularem.

5. *Pyctæ.*) πυκτὴς, vox Græca quæ significat pugil Latine: legebatur antea picte, id est, ornate. Sed melius restitutum pyctæ.

9. *Gemina Ledæ sydera.*) Intellige Castorem & Pollucem, Ledæ ex Jove filios. Juppiter enim mutatus in Cygnum cum Leda concubuit, ex quo concubitu Leda dicitur peperisse duo ova, ex quorum altero nati sunt Pollux & Helena, ex altero vero Castor & Clytemnestra: occiso autem Castore a Lynceo, Juppiter concessit Polluci, ut alternaret immortalitatem suam cum fratre Castore. (Hic enim cum Clytemnestra ex Tyndaro rege oriundus; alter vero ex Jove fingebatur.) Unde Virgilius:

Si fratrem Pollux alternâ morte redemit,
Itque reditque viam toties,

Vocantur vero ab Astronomia, *Gemini*.

10. *Auctoritatem similis referens gloriæ.*) Vult retulisse Simonidem quæ de simili

Ac-

Accepit partem. Quum reliquum posceret:
Illi (inquit) reddent, quorum sunt laudes duæ.
Verum ne irate dimissum te sentiam,
Ad cœnam mihi promitte; cognatos volo
Hodie invitare, quorum es in numero mihi.
Fraudatus quamvis & dolens injuriâ,
Ne male dimissam gratiam corrumperet,
Promisit. Rediit horâ dictâ; recubuit.
Splendebat hilare poculis convivium,
Magno apparatu læta resonabat domus;
Repente quum duo juvenes sparsi pulvere,
Sudore multo diffluentes corpora,
Humanam supra formam, cuidam servulo
Mandant, ut ad se provocet Simonidem:
Illius interesse ne faciat moram.
Homo perturbatus excitat Simonidem.
Unum promôrat vix pedem triclinio,
Ruina cameræ subito oppressit cæteros;
Nec ulli juvenes sunt reperti ad januam.
Ut est vulgatus ordo narratæ rei,
Omnes scierunt, numinum præsentiam
Vati dedisse vitam, mercedis loco.

INTERPRETATIO.

partem præmii. Petenti reliquum, dixit: Persolvent tibi illi duo, qui habent partem laudum in tuo opere. *Sed ne intelligam te a me recessisse iracunde, condie mihi ad cœnam, volo vocare hodie agnatos, quos inter te pono. Hic licet delusus, & impatiens injuriæ, condixit illi, ne perderet beneficium male repudiatum. Venit ad horam adscriptam, accubuit. Cœna nitebat læte poculis, & domus perstrepebat ingenti apparatu: cum ecce duo adolescentes præstantiores formâ mortali, consparsi pulvere, membris madentibus plurimo sudore, præcipiunt cuidam puero, ut Simonides ad se prodeat foras; e re illius plurimum esse ne moretur. Puer sollicitus evocat Simonidem, vixque protulerat unum pedem e triclinio, cum subitus casus cœnaculi oppressit cæteros* convivas, *neque ulli juvenes visi sunt ante ædes. Ut istud sparsum est in vulgus, secundum quod acciderat, agnovere cuncti deos præsentes tribuisse vitam poetæ pro parte pretii.*

ANNOTATIONES.

Castoris & Pollucis victoria memorantur; illos nuntiasse Vatinio victoriam, quam obtinuerant Romani contra Persas; adjuvisse etiam, ut refert Justinus, *Locrenses contra Crotonienses, & pugnasse diverso a cæteris armorum habitu, albis equis & coccineis paludamentis.*

28. *Triclinio.*) Triclinium a tribus lectis dictum, in quo cœnabant Romani.

FABULA XXV.

Multum auxiliatur qui cito.

Epilogus ad Eutychum.

Supersunt mihi quæ scribam, sed parco sciens:
Primum esse ne tibi videar molestior,
Distringit quem multarum rerum varietas:
Dein si quis eadem forte conari velit,
Habere ut possit aliquid operis residui:
Quamvis materiæ tanta abundet copia,
Labori faber ut desit, non fabro labor.
Brevitati nostræ præmium ut reddas peto,
Quod es pollicitus. Exhibe vocis fidem:
Nam vita morti propior est quotidie:
Et hoc minus veniet ad me muneris,
Quo plus consumet temporis dilatio.
Si cito rem perages, usus fiet longior:
Fruar diutius, si celerius cœpero.
Languentis ævi dum sunt aliquæ reliquiæ,
Auxilio locus est: olim senio debilem
Frustra adjuvare bonitas nitetur tua,
Quum jam desierit esse beneficium utile,
Et mors vicina flagitabit debitum.
Stultum admovere tibi preces existima,
Proclivis ultro quum sit misericordia.

INTERPRETATIO.

Restant adhuc mihi quæ fragam, verum abstineo non ignarus, primo ne tibi sim importunus, qui distineris multitudine diversorum negotiorum. Deinde si quis velit forsan tentare eadem, ut possit ipsi superesse aliquid residuæ materiæ quam scribat. *Quamvis tanta sit ubertas argumenti, ut artifex desit operi, non opus artifici. Postulo ut tribuas mercedem quam promisisti brevitati nostræ, & præstes fidem verborum. Quotidie enim mors magis magisque instat, & eo minus redibit ad me præmii, quo plus temporis procrastinatio edet. Si conficias rem citius, usura erit diuturnior, & potiar longius, si incœpero maturius. Dum reliquiæ aliquæ vitæ deficientis restant adhuc, locus relinquitur auxilio: Incassum tua benevolentia conabitur auxiliari mihi confecto annis, cum jam benignitas cessaverit esse opportuna, & mors propinquam exiget* vitam *debitam. Crede esse ridiculum adhibere preces erga te, cum facilis ultro sit ad misericordiam.*

ANNOTATIO.

11. *Ex hoc minus veniet ad me muneris.*) Hic versus mensuris suis caret. Emendari sic autem potest. *Et hoc minus, & minus veniet ad me muneris;* vel, *Et hoc minus tui ad me veniet muneris.*

Sæ-

Sæpe impetravit veniam confessus reus,
Quanto innocenti justius debet dari?
Tuæ prius sunt partes, aliorum dein;
Similique gyro venient aliorum vices.
Decerne quod religio, quod patitur fides,
Et gratulari me fac judicio tuo.
Excedit animus quem proposuit terminum,
Sed difficulter continetur spiritus,
Integritatis qui sinceræ conscius
A noxiorum premitur insolentiis.
Qui sint requires, apparebunt tempore.
Ego quondam legi quam puer sententiam:
Palam mutire plebeio periculum est,
Dum sanitas constabit pulcre meminero.

INTERPRETATIO.

Reus confitens extravit sæpenumero veniam. Quanto æquius debet concedi insonti? Tuum est primo, deinde aliorum, & venient partes aliorum pari cursu. Statue quod religio, & quod fides sinunt, & effice ut laudem tuam sententiam. Jam mea mens aberrat a proposito termino; verum animus integer, conscius suæ innocentiæ, qui obruitur injuriis malevolorum, vix sibi potest temperare. Rogas quinam sint malevoli: *erumpent quandoque. Ego meminero semper optime dum ero sanus, hujus effati quod didici puer: Periculosum est homini novo obloqui publice.*

ANNOTATIONES.

26. *Simili gyro venient aliorum vices.*) Tuo nempe exemplo alii monebuntur, ut & ipsi suo quisque tempore & loco præstent debitum officium, & innocentiæ succurrant.

28. *Gratulari me fac judicio tuo.*) Elleipsis præpositionis *de*, ut sit, *de tuo judicio*.

32. *A noxiorum.*) Sejani scilicet, quem sibi accusatorem, testem ac judicem simul fuisse conquestus est aliâ fabulâ.

34. *Legi puer sententiam.*) Ex Ennii Thelopo sumptus est.

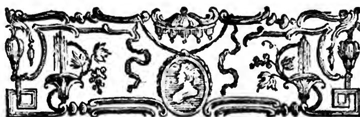
Palam mutire plebeio piaculum est.
Istud ipsum est, quod alicubi facete dixit Juvenalis:

Plurima sunt, quæ
Non audent homines pertusa dicere læna.

36. *Sanitas constabit.*) Absolute pro ipsa ratione. Ita Cicero: *Quibus ad sanitatem redeundi potestas facta est*; pro, ad bonam mentem. Sensus igitur: *Dum sanitas constabit*; id est, dum ero sanâ mente præditus, caute revocabo in memoriam hanc sententiam.

LIBER QUARTUS EXPLICIT.

PHÆ-

PHÆDRI
FABULARUM
LIBER QUINTUS.

PROLOGUS AD PARTICULONEM.

UUM destinassem operis habere terminum,
In hoc ut aliis esset materiæ satis,
Consilium tacito corde damnavi meum.
Nam si quis talis etiam est tituli *artifex*,
Quo pacto divinabit quidnam omiserim,
Ut illum ipsum cupiam famæ tradere;
Sua cuique quum sit animi cogitatio,
Colorque privus? Ergo non levitas mihi,
Sed certa ratio causam scribendi dedit.
Quare, Particulo, quoniam caperis fabulis,
Quas Æsopias, non Æsopi nomino,

INTERPRETATIO.

Cum proposuissem imponere finem operi, eo consilio, ut superesset aliis satis argumenti, repudiavi tacite meum consilium. Nam si quis auctor talis operis surgat, qua ratione intelliget, id quod prætermiserim, ut velim commendare ipsum famæ, cum sit suus cuique modus cogitandi, & color proprius? Non igitur aliqua inconstantia mihi præbuit ansam exarandarum fabularum, sed ratio indubitata. Quocirca, Particulo, cum delectaris fabulis, quas inscripsi fabulas Æsopias, non Æsopi,

ANNOTATIONES.

4. Tituli *artifex*.) Si quis velit scribere fabulas, & illud opus tali titulo insignire. Vox illa *artifex* desideratur in quibusdam exemplaribus. Fuit vero restituta in editione Phædri, quam curavit Pithœus.

8. *Colorque privus*.) Legendum est, & ob sensum, & ob metri necessitatem, *colorque privus*; id est proprior & particularis. At vero color metaphorice est agendi ratio, ut legere est apud Senecam.

Quasi

Quasi paucas ostenderit, ego plures dissero,
Usus vetusto genere, sed rebus novis.
Quartum libellum dum vacive perleges,
Hunc obtrectare si volet malignitas,
Imitari dum non possit, obtrectet licet.
Mihi parta laus est, quod tu, quod similes tui
Vestras in chartas verba transfertis mea,
Dignumque longâ judicatis memoriâ.
In litterarum plausum ire desidero.

INTERPRETATIO.

quia scripserit paucas, ego exaravi multas sequens veterem rationem, sed inserens novas res. Dum tu otiosus leges hunc quartum librum; si livor voluerit illum carpere, carpat per me licet, modo non queat hunc assequi imitando. *Acquisita mihi est gloria, quod tu & quod viri tui ingenii transcribitis meos apologos in vestris commentariis, & existimatis dignos æternitate. Cupio venire in approbationem litteratorum hominum.*

ANNOTATIO.

20. *In litterarum plausum ire desidero.*) Parum curo quid de me sentiat vulgus ac judicet, modo eruditorum hominum æstimationem habeam.

FABULA I.

Nihil ad honorem famâ ingenii aptius.

DEMETRIUS ET MENANDER.

ÆSOPI nomen sicubi interposuero,
Cui reddidi jampridem quidquid debui,
Auctoritatis esse scito gratiâ.
Ut quidam artifices nostro faciunt sæculo,
Qui pretium operibus majus inveniunt, novo
Si marmori adscripserunt Praxitelem suo,
Myronem argento. Plus vetustis nam favet
Invidia mordax, quam bonis præsentibus.
Sed jam ad fabellam talis exempli feror.

INTERPRETATIO.

Si inseruero alicubi nomen Æsopi, cui jamdudum detuli honorem *debitum, noveris id factum causâ auctoritatis* comparandæ, *exemplo quorundam artificum nostræ ætatis, qui addunt pretium suis operibus, si apponant* nomen *Praxitelis novæ statuæ marmoreæ; aut Myronis, statuæ argenteæ. Livor etenim maleficus plus laudat vetera, quam nova, Sed jam venio ad fabulam ejusmodi exempli.*

ANNOTATIONES.

6. *Praxitelem.*) Statuarius fuit multi nominis, maxime ob duplicem Venerem, quas summa arte & industriâ elaboravit: natus erat in extremâ Italiæ orâ, quam olim magnam Græciam appellabant Romani.

7. *Myronem.*) Statuarius fuit insignis, ex ejus operibus præcipuam laudem meruit Bucula ex ære ita ad vivum conflata, ut non gregem tantum, sed & pastorem posset fallere.

¶ Demetrius qui dictus est Phalereus,
Athenas occupavit imperio improbo.
Ut mos est vulgi, passim & certatim ruunt:
FELICITER, subclamant. Ipsi principes
Illam osculantur, qua sunt oppressi manum,
Tacite gementes tristem fortunæ vicem.
Quin etiam resides & sequentes otium,
Ne defuisse noceat, repant ultimi;
In queis Menander nobilis comœdiis,
Quas, ipsum ignorans, legerat Demetrius,
Et admiratus fuerat ingenium viri;
Unguento delibutus, vestitu adfluens,
Veniebat gressu delicato & languido,
Hunc ubi tyrannus vidit extremo agmine:
Effeminatus quid hic in conspectu meo
Audet venire? responderunt proximi:
Hic est Menander scriptor: mutatus statim
Compellat hominem blande, dextramque arripit.

INTERPRETATIO.

Demetrius vocatus Phalereus invasit imperium Athenarum maligna auctoritate. Plebs juxta consuetudinem accurrit undique certatim, acclamat Feliciter. *Primi urbis prensant dexteram qua premuntur, dolentes intra se de luctuosa mutatione sortis. Quin & desides & indulgentes otio veniunt novissimi, ne crimini sit non adfuisse. Inter quos Menander clarus scriptor Comœdiarum, quas Demetrius legerat, (Menandro sibi non cognito) & admirator fuerat ingenii tanti viri: Ille incedebat gradu molli & effæminato, perfusus odoribus, & veste fluente. Ubi illum Rex conspexit in ultima turba. Quare hic Cinædus audet subire meum conspectum? Qui adhærebant* Tyranno, *dixere: Hic est poeta Menander. Rex statim mutatus* vocat ad se hominem amice & prehendit manum.

ANNOTATIONES.

10. *Demetrius Phalereus.*) Orator fuit & Philosophus eximius. Est autem memorabile in illo exemplum levitatis fortunæ, auræque popularis. Primo enim fuit in tanto honore Demetrius apud Athenienses, ut ipsi trecentas statuas virtutis ergo posuerint: tantâ postea flagravit invidia, ut fugere coactus sit in Ægyptum, & trecentæ illæ statuæ uno die per tumultum eversæ fuerint.

13. *Feliciter subclamant.*) Solemnis erat acclamationis formula apud antiquos, ut hodie, *vivat*. Tralatitia acclamatio. Ita Juvenalis.

Dictum FELICITER, *ingens*
Cœna sedet.

14. *Manum osculantur.*) Antiquus modus adorandi principes.

17. *Reptant ultimi.*) Ita emendo, *repant*, & melior lectio. Sic Terentius:

Perrepsavi totum oppidum.

18. *Menander.*) Atheniensis Poëta, Comicorum princeps, cujus est insignis commendatio apud Quinctilianum. Scripsit centum & octo Comœdias, de quibus nihil restat, nisi quidam versus huc & illuc sparsi.

FA-

FABULA II.

Ventosa lingua: pedes fugaces.

VIATORES ET LATRO.

VIAM expediti pariter carpebant duo;
Imbellis alter, alter at promptus manu.
Occurrit illis Latro, & intentans necem
Aurum poposcit: Audax confestim irruens
Vim vi repellit, ac ferro incautum occupat,
Et vindicavit sese forti dexterâ.
Latrone occiso timidus accurrit comes,
Stringitque gladium, dein rejectâ penulâ:
Cedo, inquit, illum; jam curabo sentiat
Quos adtentarit. Tunc qui depugnaverat:
Vellem istis verbis saltem adjuvisses modo,
Constantior fuissem vera existimans:
Nunc conde ferrum, & linguam pariter futilem,
Ut possis alios ignorantes fallere.
Ego qui sum expertus quantis fugias viribus,
Scio quod virtuti non sit credendum tuæ.
¶ Illi adsignari debet hæc narratio,
Qui re secundâ fortis est, dubiâ fugax.

INTERPRETATIO.

Duo homines strenui faciebant iter, unus erat timidus, alter vero audax. Latro fit illis obviam, *qui* petiit aurum minitans mortem. Promptus manu statim faciens impetum repellit vim vi, atque invadit *Latronem* nec opinum gladio. *Et se se expedivit acri manu. Prædone interfecto, socius imbellis venit, & educit ensem, deinde abjecto pallio, clamat: Ubinam ille est,* *jam efficiam intelligat quos aggressus est. Tum qui conseruerat manum, dixit: utinam saltem me tunc sustinuisses his verbis, fuissem animosior reputans vera. Nunc mitte gladium & verbosam pariter jactationem, ut possis decipere ignotos. Ego qui novi quantâ velocitate fugias, scio non esse fidendum tuæ virtuti. Fabula illi scribitur, qui magno animo est re prospera, sed fugit re periculosâ.*

ANNOTATIONES.

8. *Rejectâ penulâ.*) Vestis densa ac vilis, quæ supra tunicam in itinere assumitur propter imbrem aut frigus.

18. *Qui re secundâ fortis est, dubiâ fugax.*) Quod bene Nonnius:

Extra bella Leo, lepus in discrimine pugnæ.

Et Tacitus: *Paganorum lixarumque ignava, sed ante periculum procax manus.*

FABULA III.

Sponte peccanti nullus est veniæ locus.

CALVUS ET MUSCA.

CALVI momordit Musca nudatum caput;
Quam opprimere captans, alapam sibi duxit gravem.
Tunc illa irridens: Punctum volucris parvulæ
Voluisti morte ulcisci: quid facies tibi,
Injuriæ qui addideris contumeliam?
Respondit: Mecum facile redeo in gratiam,
Quia non fuisse mentem lædendi scio:
Sed te, contemti generis animal improbum,
Quæ delectaris bibere humanum sanguinem,
Optem necare vel majore incommodo.
¶ Hoc argumentum veniam mage dari docet,
Qui casu peccat, quam qui consilio est nocens:
Illum esse quavis pœnâ dignum judico.

INTERPRETATIO.

Musca pupugit caput nudum Calvi: hic *conatus illam occidere, sibi inflixit magnum colaphum. Tunc illa ridens; voluisti, inquit, vindicare nece punctionem avis parvulæ? Quam sumes pœnam de te, qui cumulavisti injuriam contumeliâ. Respondit, ineo pacem facile mecum, quia novi non fuisse animum nocendi. Verum tu animal pessimum prolis abjectæ, cui gratum est haurire sanguinem mortalium, vellem te opprimere vel majori damno. Hæc fabula innuit concedi potius veniam illi qui errat fortuito, quam qui reus est consulto, quem existimo promereri quodvis supplicium.*

ANNOTATIO.

3. *Volucris parvulæ.*) Volucris, quasi volantis. Nam Musca insecti genus est, non volucris.

FABULA IV.

Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit.

HOMO ET ASINUS.

QUIDAM immolasset verrem quum sancto Herculi,
Cui pro salute votum debebat sua,
Asello jussit reliquias poni hordei.

INTERPRETATIO.

Cum quidam mactasset porcum marem Herculi sancto, cui reus erat voti ob suam incolumitatem, imperavit ut residuum hordei apponeretur Asello.

ANNOTATIO.

1. *Verrem Herculi sancto.*) Sacrificabatur Aper Herculi, ob devictum ab ipso Aprum Erymantheum, quem vivum humeris sustulit. Apud Varronem Hercules vocatur sanctus pater, & Propertius Herculem alloquens, ait:

Sancte pater salve, cui jam favet aspera Juno.

Quas

Quas aspernatus ille, sic locutus est:
Tuum libenter prorsus adpeterem cibum,
Nisi qui nutritus illo est, jugulatus foret.
¶ Hujus respectu fabulæ deterritus
Periculosum semper vitavi lucrum.
Sed dicis: Qui rapuere divitias, habent.
Numeremus, agedum, qui deprensi perierint.
Majorem turbam punitorum reperies.
Paucis temeritas est bono, multis malo.

INTERPRETATIO.

Quo repudiato, illi dixit; Uterer lubenter prorsus hoc hordeo, ni immolasses eum qui hoc est saginatus. Deterritus intuitu hujusce argumenti, fugi perpetuo quæstum plenum aleæ. Verum objicis, qui corraserunt opes, has possident. Agedum recenseamus, quot circumventi, extincti sint. Invenies majorem numerum eorum qui dederint pœnas. Audacia est utilitati non multis, pluribus vero damno.

ANNOTATIO.

10. *Deprensi.*) Qui ob nimias opes variis accusationibus circumventi, suppliciis fuerint affecti. Respicit suorum temporum calamitatem, quibus præsentissimum erat unicuique periculum ex magnis divitiis, ut docent Tacitus & Suetonius.

FABULA V.

Præjudicata opinio judicium obruit.

SCURRA ET RUSTICUS.

Pravo favore labi mortales solent,
Et pro judicio dum stant erroris sui,
Ad pœnitendum rebus manifestis agi.
¶ Facturus ludos quidam dives nobilis,
Proposito cunctos invitavit præmio,
Quam quisque possit ut novitatem ostenderet.
Venere artifices laudis ad certamina,

INTERPRETATIO.

Homines consueverunt falli gratiâ perversâ, & adduci ad pœnitentiam rebus evidentissimis, dum propugnant sententiam sui animi hallucinantis. Quidam nobilis potens opibus daturus ludos convocavit omnes, promissâ mercede, ut quisque pro virili apportaret aliquid novi. Convenere artifices ad certationem præmii.

ANNOTATIONES.

4. *Facturus ludos quidam dives nobilis.*) Non fuit semper penes Magistratus dare ludos populo, id etiam nobiles, & potentes usurparunt, sive in funeribus, sive ut ambirent popularem auram, sicque obreperent ad honores.

Ludos.) Erant Romæ maxime duo ludorum genera. Alii Circenses fuerunt, alii Scenici. Circenses dicebantur, quòd in Circo exhiberentur, Scenici quòd in Scena, hoc est in umbra agerentur, & hi ingeniorum acumine & arte constabant, plures numerantur ludorum Scenicorum species, Tragœdia, Comœdia, Satyra & Mimus. Ibi loquitur Phædrus de Ludis Scenicis, & de Mimo.

Quos

Quos inter Scurra notus urbano sale,
Habere dixit se genus spectaculi,
Quod in theatro nunquam prolatum foret.
Dispersus rumor civitatem concitat:
Paulo ante vacua turbam deficiunt loca.
In scenâ vero postquam solus constitit,
Sine apparatu, nullis adjutoribus,
Silentium ipsa fecit expectatio.
Ille in sinum repente demisit caput,
Et sic porcelli vocem est imitatus suâ,
Verum ut subesse pallio contenderent,
Et excuti juberent: quo facto simul
Nihil est repertum, multis onerant laudibus,
Hominemque plausu prosequuntur maximo.
Hoc vidit fieri Rusticus: Non me hercule
Me vincet, inquit: & statim professus est
Idem facturum melius se postridie.
Fit turba major: jam favor mentes tenet,
Et derisuri, non spectaturi sedent.
Uterque prodit. Scurra digrunnit prior,
Movetque plausus & clamores suscitat.

INTERPRETATIO.

Inter quos Scurra quidam nobilis lepidis facetiis, dixit se ostensurum genus spectaculi, quod nunquam fuisset exhibitum in Scenâ. Vulgata fama excitat totam urbem, nec loca ante sola capiunt multitudinem. Postquam autem prodiit in Theatrum solus, sine ornatu, nullo socio, ipsa expectatio dedit attentionem. Hic statim depresso capite in sinum, simulavit adeo genuine grunnitum Porci suâ voce, ut crederent verum porcellum *latere sub toga, & imperarint excuti: quo peracto ut inventum est nihil: illum cumulant plurimis laudibus, & excipiunt magnis acclamationibus. Agrestis videns id fieri, exclamat: certe non me superabit, & continuo promisit se imitaturum postridie similiter* vocem Porci. *Accurritur majori numero; jam favor occupat animos, & veniunt, non qui spectarent, sed irriderent. Ambo subeunt Scenam. Scurra grunnit primus, & excitat acclamationes, clamoresque.*

ANNOTATIONES.

8. *Scurra.*) Qui risum excitat auditoribus, non habita ratione verecundiæ & dignitatis.

10. *Theatro.*) In quo ludi Scenici repræsentabantur. Figura erat in modum Hemicycli, cujus ab utroque cornu scenæ erant. Partes enim Theatri sunt Scena, Orchestra, Proscenium & Pulpitum. Scena frons est Theatri, Proscenium, locus ante Scenam porrectus. Orchestra locus in quo Senatores spectaturi sedebant; apud Græcos vero saltationes in eo peragebantur. Pulpitum est in quo actores prodibant.

13. *Scena.*) Proprie erat arborum in se cubantium concamerata condensatio. Nam priscis temporibus, ante usum Theatrorum, sub frondibus & umbraculis agebant ludos Scenicos. Quare Scena dicta est, inquit Cassiodorus, ab umbra Luci densissima, ubi a pastoribus inchoante vere carmina cantabantur. Nunc dicta est Theatri pars, in qua vel Comœdia, vel Tragœdia, aut Satyra exhibetur.

Tunc

Tunc simulans sese vestimentis Rusticus
Porcellum obtegere, quod faciebat scilicet,
Sed in priore quia nil compererant, latens,
Pervellit aurem vero, quem celaverat,
Et cum dolore vocem naturæ exprimit.
Adclamat populus: Scurram multo similius
Imitatum, & cogit Rusticum trudi foras.
At ille profert ipsum porcellum e sinu,
Turpemque aperto pignore errorem probans,
En hic declarat, quales sitis judices.
Adhuc supersunt multa quæ possim loqui,
Et copiosa abundat rerum varietas,
Sed temperatæ suaves sunt argutiæ,
Immodicæ offendunt. Quare, vir sanctissime
Particulo, chartis nomen victurum meis,
Latinis dum manebit pretium literis,
Si non ingenium, certe brevitatem adproba,
Quæ commendari tanto debet justius,
Quanto Poëtæ sunt molesti validius.

INTERPRETATIO.

Tunc Rusticola fingens se occultare vestibus Porcellum, quem revera occultabat, vellicat aurem Porci latentis, & elicit dolore grunnitum nativum. Plebs conclamat Scurram effinxisse multo melius, & voluit rusticum ejici foras. Verum hic educit Porcellum e sinu, convincens illos erroris turpis prolato Porco. En ille probat, quales judices sitis. Restant adhuc plurima quæ possim scribere, & diversitas copiosa rerum non deficit. Verum sales moderati conferunt ad delicias, nimii vero nauseæ sunt. Quocirca, Particulo vir integerrime, cujus nomen vivet tandiu in meis scriptis, quandiu lingua Latina erit aliquo in pretio, si non laudas ingenium, lauda sane brevitatem, quæ debet probari tanto æquius, quanto Poetæ prolixiores sunt incommodi.

F A B U L A VI.

Non omnia omnibus congruunt.

DUO CALVI.

INVENIT Calvus forte in trivio pectinem:
Accessit alter æque defectus pilis:
Heia, inquit, est commune quodcumque est lucri.
Ostendit ille prædam, & adjecit simul:

INTERPRETATIO.

Calvus reperit casu pectinem in compito, intervenit alius pilis æque carens. Eia, ait, est communis quæcumque sit præda. Hic exhibet inventum, & addidit:

Su-

Superûm voluntas favit, sed fato invido
Carbonem, ut ajunt, pro thesauro invenimus.
¶ Quem spes delusit, huic querela convenit.

INTERPRETATIO.

Voluntas Deorum arrisit, verum fatis invidentibus, invenimus carbonem pro Thesauro, ut dicitur. Hæc querimonia spectat ad eum qui spe frustratus est.

FABULA VII.

Stulta superbia ridetur ab omnibus.

PRINCEPS TIBICEN.

Ubi vanus animus aurâ captus frivolâ
Arripuit insolentem sibi fiduciam,
Facile ad derisum stulta levitas ducitur.
¶ Princeps tibicen notior paulo fuit,
Operam Bathyllo solitus in scenâ dare.
Is forte ludis, non satis memini quibus,
Dum pegma rapitur, concidit casu gravi
Nec opinans, & sinistram fregit tibiam,
Duas quum dextras maluisset perdere.
Inter manus sublatus & multum gemens,
Domum refertur. Aliquot menses transeunt

INTERPRETATIO.

Cum mens inanis, insolescens favore vano, assumpsit sibi confidentiam superbam, levitas inepta incurrit facile in risum omnium. *Aulœdus*, cognomine *Princeps, erat alicujus nominis, quòd solebat præstare industriam Bathyllo in Scena. Hic ludis, non sat scio quibus, decidit imprudens casu gravi dum tollitur pegma, & sibi rupit Tibiam lævam, cum potius optasset amittere ambas dexteras. Elatus inter manus, & querens plurimum, effertur in ædes. Aliquot menses abeunt,*

ANNOTATIONES.

5. *Bathyllo.*) Bathyllus Pantomimus fuit Mœcenatis libertus.

7. *Pegma.*) Machina est artificiosa, in qua statuæ collocantur: erat varie adornata, pro diversitate argumenti.

8. *Sinistram fregit tibiam duas cum dextras maluisset perdere.*) Ludit Phædrus in in voce Tibia. Cum enim dicit sinistram fregit Tibiam, intelligit pedem sinistrum: cum vero addit ista verba; duas cum dextras maluisset perdere, debent referri ad Tibias quibus excitabat saltantium vigorem. Sic in Eunuchi titulo apud Terentium legitur, *eam fabulam actam fuisse tibiis duabus dextris.* Quod ut clarius fiat, res paulo altius est repetenda. Adhibebantur olim Tibiæ in ludis scenicis, ad exhilarandos animos. Erant dextræ, erant sinistræ Tibiæ. Quid autem dextræ, quid sinistræ, ambigitur. Scaliger vult dextras & sinistras appellari ab lateribus unde inflarentur. Victorius autem aliter sentit. *Vocabantur*, inquit, *Tibiæ dextræ quæ dextra parte oris & manus tenebantur: eodemque pacto sinistræ, quæ contraria parte oris, & manus inflarentur. Tibicen autem dicebatur dextris & sinistris, & duabus dextris uti, qui simul ambas inflaret. Sinistræ gravem sonum reddebant, dextræ acutum, ut pote variis organis, & inæqualibus foraminibus distinctæ.*

Ad

Ad sanitatem dum venit curatio.
Ut spectatorum mos est, & lepidum genus,
Desiderari cœpit, cujus flatibus
Solebat excitari saltantis vigor.
Erat facturus ludos quidam nobilis,
Et incipiebat Princeps ingredier: eum
Adducit pretio, precibus, ut tantummodo
Ipso ludorum ostenderet sese die.
Qui simul advenit, rumor de tibicine
Fremit in theatro: quidam affirmant mortuum,
Quidam in conspectum proditurum sine morâ.
Aulæo misso, devolutis tonitrubus,
Dii sunt locuti more translatitio.
Chorus reducto tunc & notum canticum
Imposuit, cujus hæc fuit sententia:
Lætare incolumis Roma salvo Principe.
In plausus consurrectum est, jactat basia
Tibicen, gratulari fautores putat.
Equester ordo stultum errorem intelligit,

INTERPRETATIO.

dum curatio adducitur ad sanitatem. Tunc pro more spectantium visus est hic lepidus homo deesse, cujus sono ardor saltantium solebat excitari. Quidam haud ignobilis erat daturus ludos, & Princeps Tibicen *incipiebat ambulare. Illexit hunc mercede & precibus, qui in conspectum prodiret solummodo ipsa die ludorum. Ut statim venit, rumor spargitur in Theatro de Tibicine. Quidam contendunt illum esse fato functum; quidam contra, statim se ostensurum. Demissa aulæo, factis tonitrubus, Dii sunt locuti modo vulgari. Chorus & canticum usitatum tunc temporis imposuit tibicini reduci, cujus hic fuit sensus:* Lætare incolumis Roma salvo Principe. *Applausum est; Tibicen protendit manus, credit amicos sibi gratulari. Equites subodorantur illius errorem ineptum,*

ANNOTATIONES.

23. *Devolutis tonitrubus.*) Quæ vocabantur & Claudiana; quia Claudius Pulcher instituit, ut ludis post Scenam conjectus lapidum ita fieret, ut veri tonitru sonum imitaretur. Nam antea leves admodum, & parvi sonitus fiebant, cum clavi & lapides in labrum æneum conjicerentur.

24. *Dii sunt locuti.*) Ut præsentia Deorum sentiretur magis, devolvebant tonitrua, & Dii loquebantur. Unde natum istud, Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς. *Deus e Machina*, Inducebantur autem Dii cum dignus aliquis vindice nodus incidisset.

More translatitio.) Non sibi nativo & proprio.

25. *Chorus.*) Multitudo canentium & saltantium cum tibicine.

Reducto tunc & notum canticum.) Verior hæc videtur lectio, quanquam & aliam probem. *Tunc chorus ignotum mox reducto canticum insonuit.* Cum enim Princeps Tibicen detentus fuisset lecto propter acceptum vulnus, poterat nescire canticum in honorem Imperatoris. Ordoque horum verborum talis est: Tunc chorus insonuit canticum ignotum reducto Principi Tibicini. Quo factum est ut erraverit vehementer, sibi dictum putans, quod Imperatori dicebatur.

28. *Jactat basia.*) Id est, adorat populum.

30. *Equester ordo.*) Erat in Theatro certus equestri ordini assignatus locus.

Magnoque risu canticum repeti jubet,
Iteratur illud; homo meus se in pulpito
Totum prosternit; plaudit inludens eques;
Rogare populus hunc coronam existimat.
Ut vero cuneis notuit res omnibus,
Princeps ligato crure niveâ fasciâ,
Niveisque tunicis, niveis etiam calceis,
Superbiens honore divinæ domûs,
Ab universis capite est protrusus foras.

INTERPRETATIO.

& effusi in risus imperant iterari canticum. Repetitur. Meus homo se totum prosternit in pulpito. Equester ordo irridens consurgit in plausus. Populus credit illum postulare coronam. Cum autem res fuit cognita omnibus cuneis, Princeps crure revincto fasciâ candidâ, veste candidâ & soccis candidis, insolescens majestate domûs imperatoriæ, pulsus est capite foras ab omnibus.

ANNOTATIONES.

32. *In Pulpito.*) Pulpitum, pars Theatri, ubi personæ canere, agereque fabulam solebant.

40. *Cuneis.*) Erant spectatorum sedilia in Theatro, ubi sedebat populus.

FABULA VIII.

Fugit irreparabile tempus.

OCCASIO DEPICTA.

CURSU volucri pendens in novaculâ,
Calvus, comosâ fronte, nudo corpore,
Quem si occuparis, teneas; elapsum semel
Non ipse possit Juppiter reprehendere:
Occasionem rerum significat brevem.
¶ Effectus impediret ne segnis mora,
Finxere antiqui talem effigiem temporis.

INTERPRETATIO.

Homo calvus gradiens super novacula cursu volucri, nudis membris, & occipite crinito. Quem si arripias, possidebis; si sinas elabi semel, non ipse Juppiter valeat occupare. Hæc pictura *demonstrat Occasionem rerum esse momentaneam. Prisci pinxerunt talem imaginem temporis, ne cunctatio pigra moraretur eventus.*

ANNOTATIONES.

Hæc non est fabula, sed ὑπογραφή. Est enim occasionis descriptio, quam invenies apud Ausonium Epigrammate undecimo.

1. *Pendens cursu volucri in novacula.*) Id est, tantâ velocitate, ut posset incedere in novecula.

FA-

FABULA IX.

Ne sus Minervam.

TAURUS ET VITULUS.

ANGUSTO in aditu Taurus luctans cornibus,
Quum vix intrare posset ad præsepia,
Monstrabat Vitulus quo se pacto plecteret:
Tace, inquit, ante hoc novi quam tu natus es.
Qui doctiorem emendat, sibi dici putet.

INTERPRETATIO.

Bos enixus cornibus in transitu arcto, cum vix posset ingredi in Bovile, vitulus ostendebat quomodo se flecteret. Sile, ait, scio id antequam fuisses procreatus. Sibi id pro dicto habeat, qui docet peritiorem.

FABULA X.

Omnia fert ætas.

VENATOR ET CANIS.

ADVERSUS omnes fortis veloces feras
Canis quum domino semper fecisset satis,
Languere cœpit annis ingravantibus,
Aliquando objectus hispidi pugnæ suis,
Adripuit aurem: sed cariosis dentibus
Prædam dimisit. Hic tum Venator dolens,
Canem objurgabat: cui senex contra latrans:
Non me destituit animus, sed vires meæ.

INTERPRETATIO.

Cum Canis acer præstitisset semper suam operam hero contra cunctas celeres feras, cœpit deficere ætate devexâ. Commissus vero postea in pugnam cum Apro hirsuto, corripuit illius *aurem; verum reliquit prædam dentibus adesis carie. Hic tum Venator mœstus increpabat canem: cui senex Canis allatrans: Animus meus non defuit tibi, sed meæ vires.*

ANNOTATIO.

7. *Senex latrans.*) *Latrantem*, pro *Cane* dixit, ut supra *Lanigerum*, pro *Agno*: *Barbatum*, pro *Capro*: *Sonipedem*, pro *equo*.

Quod fuimus laudas, jam damnas quod non sumus.
¶ Hoc cur, Philete, scripserim, pulchre vides.

INTERPRETATIO.

Probas quod fuimus; jam vituperas quod non sumus. O Philete, judicas recte quare finxerim istud.

ANNOTATIO.

10. *Hoc cur scripserim vides.*) Nempe quia senex sum, & annorum deprædationem ac damna sentio.

Phædri Liberti Liber Quintus explicit feliciter.

VERSUS RESECTI.

E Fabula XXIX. Lib. I.

Asinus demisso pene, si similem negas
Tibi me esse, certe simile est hoc rostro tuo.

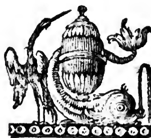
E Fabula XIII. Lib. IV.

Postquam lavare coepit penis tentio
Affrictione veretri linguam mulieris
Adfinitatem traxit inde obscoenitas.

E Fabula XIV. Lib. IV.

Rogavit tribadas & molles mares
Quæ ratio procreasset : exposuit senex :
Idem Prometheus, auctor vulgi fictilis
Qui simul offendit ad naturam frangitur ;
Naturæ partes, veste quas celat pudor,
Cum separatim toto finxisset die,
Aptare mox ut posset corporibus suis,
Ad cœnam est invitatus subito a Libero :
Ubi inrigatus multo venas nectare
Sero domum est reversus titubanti pede.
Tum semisomno corde, & errore ebrio
Adplicuit virginale generi masculo,
Et masculina membra adplicuit feminis;
Ita nunc libido pravo fruitur gaudio.

I N D E X
V O C A B U L O R U M.

Prior numerus Fabulæ Librum. Alter Fabulam. Tertius vero Fabulæ cujusque Versum denotat.

A

ad-

au-

B

C

con-

D

dor-

E

F

fre-

ho-

I

L

M

N

Ga-

O

P

Q

qua-

S

sup-

X

Z

F I N I S

NOI

RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di revisione, ed approvazione del P. *F. Gio. Tommaso Mastberoni* Inquisitor Generale del Santo Offizio di Venezia nel Libro intitolato: *Phædri Augusti Cæsaris Liberti Fabularum Esopiarum Libri quinque &c. in usum Serenissimi Delphini &c. Stamp.*, non v' esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per attestato del Segretario nostro, niente contro Principi e buoni costumi, concediamo licenza a *Giuseppe Remondini* Stampator di Venezia, che possa essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 8. Febbraro 1786.

(Andrea Querini Rif.
(Cav. Proc. Morosini Rif.
(Zaccaria Vallaresso Rif.

Registrato in Libro a Carte 213. al Num. 1962.

Giuseppe Gradenigo Segr.

